

Załącznik 1: Diagnoza obszaru wsparcia

Kraków, czerwiec 2015

Spis treści

Spis treści	2
Spis tabel:	3
Spis rysunków	4
1. Rozwój demograficzny KrOF i procesy suburbanizacji	6
Powierzchnia i ludność obszaru KrOF	6
Procesy suburbanizacji w KrOF	8
2. Kapitał ludzki KrOF, potencjał edukacyjny i rynek pracy	13
Kapitał ludzki	13
Dostępność przedszkoli	13
Potencjał edukacyjny	16
Rynek pracy.....	21
3. Przedsiębiorczość i atrakcyjność inwestycyjna	26
Poziom rozwoju gospodarczego	26
Rozwój przedsiębiorczości.....	26
Struktura podmiotów gospodarczych	29
Nakłady inwestycyjne	30
Atrakcyjności inwestycyjna KrOF	31
Dostępność terenów inwestycyjnych i infrastruktura rozwoju gospodarczego	33
4. Infrastruktura drogowa i zrównoważony transport metropolitalny	38
Dostępność zewnętrzna.....	38
Mobilność i dostępność wewnętrzna – deficyty	40
5. Stan środowiska przyrodniczego i efektywność energetyczna	45
Jakość powietrza	45
Efektywność energetyczna budynków	48
Gospodarka wodno-ściekowa	53
Gospodarka odpadami komunalnymi.....	57
6. Infrastruktura zdrowia i polityka społeczna	59
Poziom wykluczenia społecznego i przystosowanie infrastruktury dla potrzeb osób starszych	59
Przekształcenia struktury wiekowej – starzenie się społeczeństwa i wyzwania z tym związane	64
Dostęp do infrastruktury zdrowotnej.....	67
7. Relacje sieciowe w ramach KrOF	69
8. Problemy i wyzwania rozwojowe w opinii podmiotów z gmin KrOF	70

Spis tabel:

Tabela 1. Ludność KRoF	6
Tabela 2. Przyrost naturalny i saldo migracji w KrOF	7
Tabela 3. Mieszkania oddane w latach 2008-2012.....	9
Tabela 4. Dzieci w wieku przedszkolnym w KrOF (tys.)	13
Tabela 5. Przedszkola* w KrOF	14
Tabela 6. Szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez specjalnych) w 2012 r.	16
Tabela 7. Zawody deficytowe w 2014 r. (prognoza)	17
Tabela 8. Studenci i absolwenci szkół wyższych w 2013 r.	20
Tabela 9. Jednostki oraz zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej....	21
Tabela 10. Pracujący w latach 2008-2012.....	21
Tabela 11. Poziom bezrobocia w latach 2008-2013	24
Tabela 12. Dojeżdżający do pracy w KrOF wg NSP 2011	25
Tabela 13. Podmioty gospodarcze	27
Tabela 14. Liczba podmiotów gospodarczych wg wielkości zatrudnienia.....	29
Tabela 15. Liczba podmiotów gospodarczych usług gospodarki opartej na wiedzy .	30
Tabela 16. Atrakcyjność inwestycyjna podregionu krakowskiego w latach 2008-2011	32
Tabela 17. Tereny inwestycyjne w gminach KrOF – tereny pod inwestycje przemysłowe, magazynowe i usługowe.....	34
Tabela 18. Strefy Aktywności Gospodarczej funkcjonujące w KrOF	36
Tabela 19. Inwestycje infrastrukturalne w SAG	37
Tabela 20. Podział zadań przewozowych w latach 1993, 2003, 2013.....	40
Tabela 21. Generacja ruchu samochodów osobowych w latach 1994, 2003, 2007 .	41
Tabela 22. Gęstość dróg publicznych w powiatach KrOF.....	43
Tabela 23. Liczba, powierzchnia i wydatkowana na termomodernizację kwota w latach 2007-2013 wg funkcji budynków publicznych.....	51
Tabela 24. Liczba i powierzchnia budynków publicznych poddanych termomodernizacji kwota w latach 2007-2013 wg rodzaju podejmowanych działań	51
Tabela 25. Potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków publicznych w gminach KrOF.....	52
Tabela 26. Potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków publicznych w gminach KrOF wg rodzaju działań	52
Tabela 27. Odsetek ludności korzystającej z infrastruktury wodno-kanalizacyjnej ...	53
Tabela 28. Regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych na terenie KrOF (wszystkie w Krakowie).....	57
Tabela 29. Istniejące i planowane stałe PSZOK w KrOF	58
Tabela 30. Korzystający z pomocy społecznej	60
Tabela 31. Odsetek korzystających z pomocy społecznej wg przyczyn korzystania z pomocy (2013)	61
Tabela 32. Korzystający z pomocy społecznej ze względu na uzależnienie lub przemoc w rodzinie	62

Tabela 33. Osoby niepełnosprawne w 2011 r. (NSP 2011).....	62
Tabela 34. Przystosowanie obiektów kultury do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich w 2012 r.....	63
Tabela 35. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem....	64
Tabela 36. Liczba ludności powyżej 65-go i 75-go roku życia w roku 2013 oraz prognoza GUS dla lat 2020 i 2035.	65
Tabela 37. Liczba łóżek w zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej	66
Tabela 38. Łóżka szpitalne w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności.....	69
Tabela 39. Problemy i wyzwania rozwojowe w opinii uczestników warsztatów w gminach KrOF	73

Spis rysunków

Rysunek 1. Gęstość zaludnienia w gminach KrOF	6
Rysunek 2. Zmiana liczby ludności w gminach KrOF pomiędzy 2003 i 2013 r.	8
Rysunek 3. Saldo migracji na 1000 mieszkańców w KrOF w 2012 r.	9
Rysunek 4. Mieszkania oddane w latach 2008-2012.....	10
Rysunek 5. Krotność chłonności demograficznej według zapisów w planach miejscowych w stosunku do zameldowanej liczby mieszkańców (2012).....	12
Rysunek 6. Wychowanie przedszkolne w KrOF	16
Rysunek 7. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych w KrOF.....	17
Rysunek 8. Obszary kształcenia w samorządowych, ogólnodostępnych szkołach zawodowych w roku szkolnym 2012/2013 – odsetek uczniów w szkołach zawodowych.....	19
Rysunek 9. Szkolnictwo zawodowe w KrOF (2012 r.)	19
Rysunek 10. Udział przyjeżdżających do pracy w Krakowie w liczbie zatrudnionych w gminie zamieszkania w 2011 r.	23
Rysunek 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.....	24
Rysunek 12. PKB na mieszkańca w największych miastach Polski	26
Rysunek 13. Podmioty gospodarcze na 10 tys. mieszkańców w gminach KrOF	28
Rysunek 14. Wysokość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca - w odniesieniu do średniej dla Polski.....	31
Rysunek 15. Tereny inwestycyjne w KrOF tereny pod inwestycje przemysłowe, magazynowe i usługowe	34
Rysunek 16. Strefy aktywności gospodarczej w KrOF - powierzchnia ogółem SAG istniejących i projektowanych oraz powierzchnia zagospodarowana (na mieszkańca)	35
Rysunek 17. Podział zadań przewozowych.....	41
Rysunek 18. Generacja ruchu w popołudniowej godzinie szczytu w latach 1994, 2003, 2007	42
Rysunek 19. Narażenie mieszkańców na zanieczyszczenia powietrza	46
Rysunek 20. Średnioroczne stężenie pyłu zawieszzonego PM10 w 2011 r.	46
Rysunek 21. Stężenie średnioroczne dwutlenku azotu (NO ₂) [µg/m ³].....	48

Rysunek 22. Struktura źródeł pyłu zawieszonego w PM10 w obszarach przekroczeń w Krakowie.....	49
Rysunek 23. Harmonogram inwentaryzacji pieców na paliwo stałe w latach 2013-2015	49
Rysunek 24. Odsetek ludności korzystający z wodociągu w 2012 r.	54
Rysunek 25. Odsetek ludności korzystający z oczyszczalni ścieków w 2012 r.	55
Rysunek 26. Deficyty kanalizacyjne w strefie podmiejskiej i punkty selektywnego odbioru odpadów komunalnych (PSZOK)	56
Rysunek 27. Udział korzystających z pomocy społecznej w gminach KrOF w 2012 r.	61

1. Rozwój demograficzny KrOF i procesy suburbanizacji

Powierzchnia i ludność obszaru KrOF

Liczba ludności KrOF w końcu 2013 r. wynosiła 1,03 mln (Tabela 1), w tym 275 tys. osób zamieszkiwało strefę podmiejską. Strefa podmiejska KrOF to przede wszystkim obszary (pod względem administracyjnym) wiejskie. Cztery miasta w strefie podmiejskiej (Świątniki, Skawina, Niepołomice i Wieliczka) stanowią łącznie 21% jej ludności (22% w 2008 r.).

Tabela 1. Ludność KRoF

Jednostka terytorialna	Liczba ludności			Zmiana liczby ludności	
	2003	2008	2013	ogółem	2003=100
KrOF, w tym:	996 529	1 006 974	1 034 142	37 613	103,8
Kraków	757 685	754 624	758 992	1 307	100,2
strefa podmiejska	238 844	252 350	275 150	36 306	115,2
miasta w strefie podmiejskiej	52 568	54 533	58 794	6 226	111,8
wieś	186 276	197 817	216 356	30 080	116,1
województwo małopolskie	3 252 949	3 287 136	3 360 581	107 632	103,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gęstość zaludnienia całego obszaru wynosi 811 os./km², przy czym w Krakowie wynosi ona średnio 2322 os./km², natomiast w strefie podmiejskiej – 290 os./km², przy czym jest znacząco zróżnicowana w zależności od gminy – od poniżej 200 os./km² w północno-wschodniej części obszaru i gminie Czernichów, do ponad 450 os./km² w gminach Wieliczka i Świątniki.

Rysunek 1. Gęstość zaludnienia w gminach KrOF

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obszar KrOF cechuje się znaczną dodatnią dynamiką ludności. W ciągu dekady liczba jego mieszkańców wzrosła o ponad 37 tys. (104% w stosunku do 2003 r.), przy czym na ów wzrost składa się niemal w całości przyrost liczby ludności w gminach okalających Kraków, przy niewielkim wzroście liczby mieszkańców miasta rdzeniowego. Największą dynamiką ludnościową charakteryzują się obszary wsi podmiejskich gdzie wzrost liczby ludności wynosił 116%. Decyduje to także o rodzaju i skutkach procesów osadniczych w KrOF, o czym traktować będzie dalsza część opracowania. Analizując procesy demograficzne w KrOF warto zauważyć iż pozytywną zmianę liczby ludności notuje także całe województwo małopolskie.

Istotne jest także określenie czy na zmianę liczby ludności w KrOF wpływ ma przyrost naturalny, czy migracje (Tabela 2). Wskaźnik przyrostu naturalnego dla obszaru funkcjonalnego jako całości jest wciąż niski. Odpowiada za to przede wszystkim sytuacja w samym Krakowie, gdzie wskaźnik nieznacznie przekracza 0. Natomiast w strefie podmiejskiej, zwłaszcza w miastach w niej położonych, wskaźnik przyrostu naturalnego jest wyższy niż w regionie i znacznie korzystniejszy niż wskaźnik dla Polski. Nie ulega jednak wątpliwości iż w skali całego KrOF znacznie istotniejszym czynnikiem wzrostu liczby ludności są migracje. W latach 2008-12 liczba zameldowań w obszarze KrOF była o 18 tys. większa niż liczba wymeldowań. Pozytywnym zjawiskiem jest utrzymywanie się dodatniego salda migracji w Krakowie, jednak napływ ludności dotyczy zwłaszcza obszaru podmiejskiego, gdzie saldo migracji w ciągu pięciu lat wynosiło ponad 15,7 tys. Wskaźnik migracji na 1000 osób wynosił w 2012 r. dla KrOF 3,6, a dla strefy podmiejskiej – powyżej 10. Szczególnie wysoki jest napływ migracyjny na obszary wiejskie – co może wywoływać niekorzystne skutki z punktu widzenia zarządzania przestrzenią KrOF. W KrOF zachodzi zatem zjawisko suburbanizacji – co zostanie przybliżone w dalszej części opracowania (Tabela 2).

Tabela 2. Przyrost naturalny i saldo migracji w KrOF

Jednostka terytorialna	Przyrost naturalny na 1000 osób			saldo migracji na 1000 osób		
	2003	2008	2013	2003	2008	2012
KrOF, w tym	-0,9	0,9	0,7	3,7	2,5	3,6
Kraków	-1,2	0,6	0,3	1,5	-0,1	1,0
strefa podmiejska	0,0	2,0	2,0	10,4	10,4	10,9
miasta w strefie podmiejskiej	0,3	2,5	2,4	5,2	7,8	8,3
wieś	-0,1	1,8	1,9	11,9	11,1	11,6
województwo małopolskie	1,0	2,2	1,2	1,1	0,7	1,1
Polska	-0,4	0,9	-0,5	-0,4	-0,4	-0,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dynamika wzrostu liczby ludności nie była równomierna w gminach KrOF (Rysunek 2) – można wyróżnić dwa obszary o największej dynamice wzrostu ludności. Największą dynamiką ludności cechowały się gminy na północ od Krakowa – Zielonki i Michałowice – w obu przypadkach liczba ludności zwiększyła się o ok. 1/3. Bardzo

dużą dynamiką cechowała się także sąsiednia gmina Wielka Wieś (przyrost o 21%). Warto zauważyć, iż są to tereny należące do najslabiej skomunikowanych, zarówno transportem publicznym jak i drogowo w skali aglomeracji krakowskiej. Drugim obszarem o największej dynamice przyrostu ludności jest pas położony na południowym-wschodzie KrOF obejmujący miejsko-wiejskie gminy powiatu wielickiego – Niepołomice i Wieliczka oraz położone na południe od Krakowa – Mogilany.

Rysunek 2. Zmiana liczby ludności w gminach KrOF pomiędzy 2003 i 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Procesy suburbanizacji w KrOF

Pod pojęciem suburbanizacji rozumie się proces przenoszenia form przestrzennych miasta oraz form życia miejskiego poza miasto centralne, na tereny w jego sąsiedztwie, oraz proces zespalania funkcjonalnego obszarów podmiejskich z miastem centralnym. Mianem tym określa się także tylko proces decentralizacji w regionie miejskim polegający na przemieszczaniu się ludności i podmiotów gospodarczych z miasta centralnego do strefy podmiejskiej. Szczególną formą suburbanizacji jest rozlewanie się miasta (*urban sprawl*), czyli proces zagospodarowywania terenów wiejskich, poza zwartą, bardziej intensywnie użytkowaną częścią strefy podmiejskiej. Zagospodarowanie to cechuje rozproszona lokalizacja domostw, usług oraz miejsc pracy, połączonych nadmiernie rozbudowaną i niefunkcjonalną siecią dróg. Mieszkańcy tych terenów są silnie uzależnieni od samochodu w przemieszczaniu się w obrębie obszaru metropolitalnego¹.

O skali suburbanizacji w KrOF świadczy rozmieszczenie procesów migracyjnych. Rysunek 3 przedstawia zróżnicowanie wysokości salda migracji w obrębie KrOF w

¹ Lisowski A., Grochowski M. Procesy suburbanizacji. Uwarunkowania, formy i konsekwencje

2012 r. Największym dodatnim saldem migracji cechowała się gmina Zielonki – pod tym względem będąca zdecydowanym liderem w skali obszaru funkcjonalnego. Bardzo wysokim wskaźnikiem cechowały się także gminy na północy Krakowa – w pasie od Zabierzowa po Michałowice oraz gmina Niepołomice. Z kolei najniższym wskaźnikiem, poza Krakowem, cechowała się Skawina. Natomiast jedyną gminą z ujemnym saldem migracji była Igołomia-Wawrzeńczyce.

Rysunek 3. Saldo migracji na 1000 mieszkańców w KrOF w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

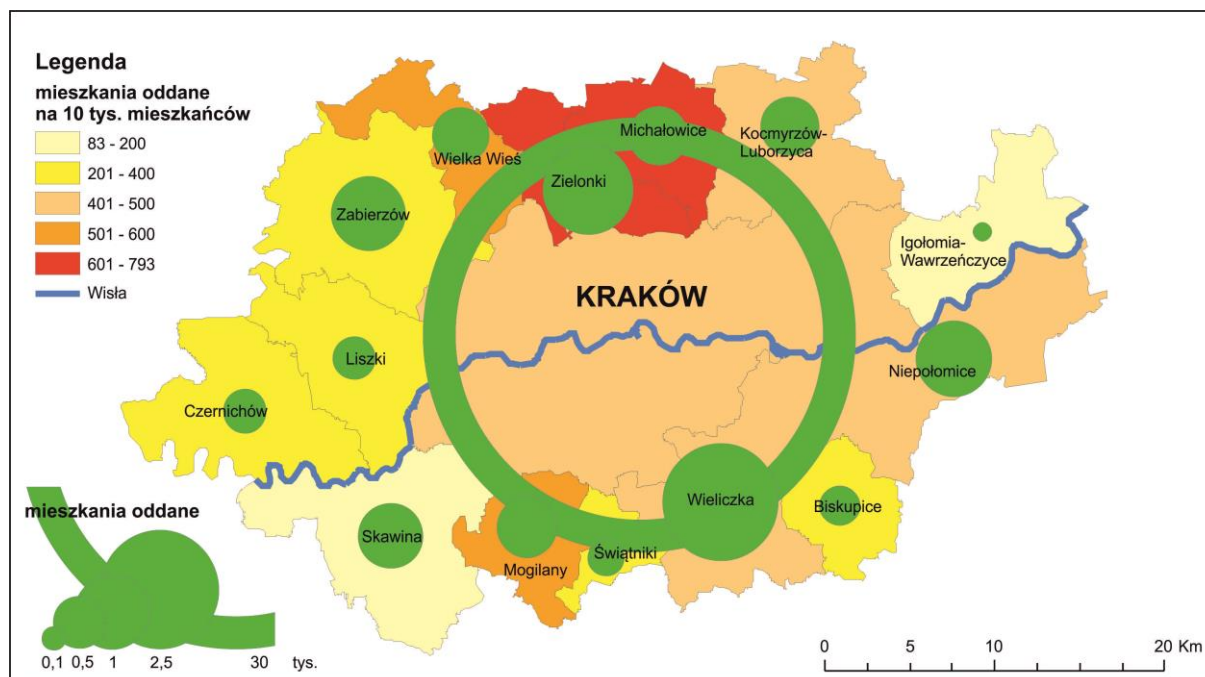
Trwałym rezultatem procesów suburbanizacji są zmiany zagospodarowania przestrzennego, wyrażające się przede wszystkim w pojawianiu się nowej zabudowy. W latach 2008-2012 w KrOF oddano blisko 44 tys. mieszkań, z tego ok. 23% przypadło na gminy podmiejskie – i 18% na ich obszary w sensie administracyjnym wiejskie. Jednak odnosząc już do powierzchni użytkowej oddanych mieszkań aż 41% nowej powierzchni mieszkalnej zostało oddane w strefie podmiejskiej, a 33% - na terenach wiejskich (Tabela 3).

Tabela 3. Mieszkania oddane w latach 2008-2012

Jednostka terytorialna	mieszkania			powierzchnia użytkowa		
	tys.	KrOF=100	na 10 tys. mieszk.	tys. m ²	KrOF=100	m ² /tys. mieszk.
KrOF	43,6	100	428	3 644,7	100	3 538
Kraków	33,4	76,5	441	2 146,7	58,9	2 831
Strefa podmiejska	10,3	23,5	391	1 498,0	41,1	5 512
miasta w strefie podmiejskiej	2,1	4,8	369	240,2	6,6	4 133
wieś	7,8	18,0	407	1 207,5	33,1	6 045

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najwięcej mieszkań w gminach strefy podmiejskiej oddano w Wieliczce (2,4 tys.), Zielonkach (1,5 tys.), Niepołomicach i Zabierzowie (po ok. 1 tys.). Ruch budowlany w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców największy był na północy KrOF (Zielonki, Michałowice, Wielka Wieś), a także w położonych na południe od miasta Mogilanach (Rysunek 4). Największe natężenie ruchu budowlanego występuje zatem w dużej mierze w gminach pozbawionych wydajnego systemu zarówno transportu zbiorowego w skali aglomeracyjnej jak i stosownej infrastruktury drogowej.

Rysunek 4. Mieszkania oddane w latach 2008-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Proces suburbanizacji uważa się za wyraz poszukiwania przez ludność obszarów metropolitalnych lepszej jakości życia w miejskim środowisku (m.in. zwiększenie powierzchni mieszkania, lepsza jakość środowiska przyrodniczego, większe poczucie bezpieczeństwa).² Jednocześnie powoduje on – zwłaszcza przyjmując formę *urban sprawl* – liczne negatywne konsekwencje. Do najbardziej oczywistych należą straty przyrodnicze, do których należy degradacja ekosystemów i krajobrazu poprzez zajmowanie terenów otwartych, zwłaszcza presja na obszary przyrodniczo i krajobrazowo cenne – najatrakcyjniejsze jako miejsca nowego osadnictwa. Do konsekwencji środowiskowych należy także wzrost zanieczyszczenia środowiska. Związany jest on z nienadążaniem rozwoju infrastruktury ochrony środowiska (zwłaszcza kanalizacyjnej), a także wzrostem zanieczyszczeń powietrza – zarówno o charakterze niskiej emisji (paleniska domowe) jak i związany z rozwojem motoryzacji indywidualnej. Środowiskowe problemy suburbanizacji są szczególnie istotne w przypadku Krakowa i KrOF. Obszar podmiejski Krakowa charakteryzuje się dużymi walorami przyrodniczymi – co z jednej strony jest zachętą do osiedlania się ale też powodować może szczególnie duże konflikty z wymogami

² Ibidem.

ochrony przyrody i dotkliwe straty ekologiczne. Rozproszona zabudowa utrudnia prowadzenie polityki niskoemisyjnej i ograniczenie zanieczyszczenia powietrza, zarówno ze źródeł rozproszonych jak i transportowych. Jest to o tyle istotne, że w KrOF obszarami o największym saldzie migracji są tereny wiejskie, a suburbanizacja ma na nich charakter *urban sprawl* i rzadko prowadzi do powstania zwartych osiedli. Ponadto, jak opisano wyżej – w części gmin podkrakowskich rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej postępuje znacznie wolniej niż wzrost liczby mieszkańców. Warto tu zauważyć iż zjawisko rozpraszania i realizacji nowej, nieskoordynowanej zabudowy na terenach otwartych, także takich, które wg polityki przestrzennej miasta powinny zostać niezabudowane, dotyczy nie tylko strefy podmiejskiej ale i samego Krakowa.

Konsekwencje ekonomiczne związane są z wzrostem kosztów funkcjonowania społeczności miejskich powodowanym nadmiernym rozwojem infrastruktury transportowej i komunalnej, wymuszonym przez rozproszoną zabudowę. W polskim systemie finansowania samorządów (w dużym stopniu uzależnionych od wpływów z podatków od osób fizycznych) i przy braku instytucji metropolitalnych, zarządzających infrastrukturą, konsekwencją przenoszenia się zamożniejszych mieszkańców poza miasta centralne aglomeracji jest utrudniona realizacja inwestycji (zwłaszcza transportowych) o skali metropolitalnej. W tym aspekcie pozytywnym zjawiskiem w przypadku KrOF jest – jak dotąd – utrzymywane się dodatniego salda migracji w samym Krakowie, zatem odpływ mieszkańców do strefy podmiejskiej jest, przynajmniej częściowo, pokrywany napływem nowych.

Procesy suburbanizacji, polegające na przesunięciu części krakowian do strefy podmiejskiej, skutkują także powstaniem nowego typu społeczeństwa metropolitalnego (podmiejskiego). W KrOF następuje spotkanie: tradycyjnych zintegrowanych społeczności wiejskich, związanych z rolnictwem i usługami dla rolnictwa z krakowianami, szukającymi poprawy standardu życia i przenoszącymi miejskie, bardziej anonimowe modele społeczne i kulturowe.

Za jedno z najważniejszych narzędzi kontroli procesów suburbanizacji i ograniczeniu jej negatywnych skutków środowiskowych i społeczno-ekonomicznych uważa się skuteczny system planowania przestrzennego. Wg danych GUS dla 2012 r. w większości gmin KrOF odsetek powierzchni gminy objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP) był bardzo wysoki – bliski lub równy 100%. Jedyne wyjątki dotyczyły Krakowa (38% powierzchni³), gminy Liszki (54%), a zwłaszcza gminy Czernichów – gdzie obszar objęty MPZP wynosił jedynie 0,7% (!)⁴. Dla całego terenu KrOF pokrycie planistyczne wynosiło w 2012 r. 74%, w tym dla strefy podmiejskiej – 87%.

Dane te wydają się być dość optymistyczne, zwłaszcza na tle pokrycia planistycznego w skali kraju wynoszącego ok. 28%, jednak samo uchwalenie planu zagospodarowania nie stanowi gwarancji rozwiązania problemu rozprzestrzeniania

---

³ Obecnie jest to 49%

⁴ W 2008 r. Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził nieważność uchwały gminy wprowadzającej plan zagospodarowania większości obszarów gminy. Obecnie nowy plan jest w trakcie opracowania.

się zabudowy w obszarach podlegających urbanizacji. Zasadniczym problemem jest przeznaczanie w politykach przestrzennych gmin, wyrażonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i realizowanych poprzez MPZP, zbyt rozległych, w stosunku do istniejących i prognozowanych potrzeb, terenów na cele budowlane. Wg *Raportu o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej urbanizacji w Polsce* chłonność demograficzna terenów mieszkaniowych zapisanych w SUIKZP w skali kraju przekracza 4-6 krotnie liczbę ludności kraju, a w planach miejscowych (obejmujących mniej niż 30% obszaru) zarezerwowano tereny mieszkaniowe dla ok. 62 mln osób. W przypadku gmin KrOF największa nadwyżka chłonności demograficznej w planach miejscowych występowała w przypadku gmin Michałowice i Biskupice (co najmniej 5 razy większa niż liczba mieszkańców). W większości gmin KrOF, które posiadały ówczasie prawie pełne pokrycie planistyczne nadwyżka demograficzna wynosiła co najmniej trzy- do pięciokrotności liczby mieszkańców (Rysunek 5). Opierając się na powyższych szacunkach można przyjąć, że tereny mieszkaniowe wg MPZP gmin strefy podmiejskiej KrOF mogą przyjąć pomiędzy 670 tys. a milionem mieszkańców (przy liczbie mieszkańców w 2012 r. równej 272 tys.) Uprawnione jest zatem stwierdzenie, iż procesy urbanizacji (w tym suburbanizacji) w KrOF postępują w warunkach braku harmonizacji polityki przestrzennej, co prowadzi do utrwalania się negatywnych skutków suburbanizacji.

Rysunek 5. Krotność chłonności demograficznej według zapisów w planach miejscowych w stosunku do zameldowanej liczby mieszkańców (2012)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Raportu o ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej urbanizacji w Polsce”

2. Kapitał ludzki KrOF, potencjał edukacyjny i rynek pracy

Kapitał ludzki

Jednym z najważniejszych czynników rozwoju gospodarczego KrOF jako terytorium jest jego kapitał ludzki – zasób wiedzy, umiejętności i doświadczenia zamieszkujących terytorium ludzi. Do najważniejszych wskaźników poziomu kapitału ludzkiego należy poziom wykształcenia mieszkańców. Kraków należy do miast o najwyższym poziomie wykształcenia w Polsce – wg NSP 2011 ok. 32% mieszkańców legitymizuje się wykształceniem wyższym, co jest drugim, po Warszawie odsetkiem w Polsce. Ok. 36% mieszkańców miasta posiada wykształcenie średnie lub policealne, 13% - zawodowe, a 12% - gimnazjalne lub podstawowe. Struktura wykształcenia sąsiednich powiatów⁵ jest odmienna – przeważają osoby z wykształceniem średnim (ok. 30%) i zawodowym (26% w pow. krakowskim, 28% - w wielickim). Stosunkowo duży, zwłaszcza w powiecie krakowskim (24%) jest odsetek osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym.

Dostępność przedszkoli

Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) w KrOF zwiększyła się w latach 2003-2013 z 35 do 44 tys. (Tabela 4). Liczba dzieci objętych wszystkimi formami wychowania przedszkolnego wzrosła w tym okresie z 23 tys. do 36 tys. Oznacza to, w skali KrOF, znaczący wzrost odsetka dzieci objętego wychowaniem przedszkolnym – z 65 do 82%. Zauważyć jednak należy dysproporcję między Krakowem, gdzie edukacją przedszkolną objęte było 86% dzieci, a strefą podmiejską – gdzie z wychowania przedszkolnego korzystało 74% dzieci. Warto też zauważyć, iż mimo istotnego zwiększenia wskaźników wychowania przedszkolnego strefa podmiejska Krakowa wciąż nieznacznie odstaje od przeciętnej dla kraju i województwa, natomiast sam Kraków – od większości dużych miast (poza Trójmiastem).

Tabela 4. Dzieci w wieku przedszkolnym w KrOF (tys.)

	Dzieci w wieku 3-6 lat					
	ogółem		objęte wychowaniem przedszkolnym		odsetek dzieci objętych wych. przedsz.	
	2003	2013	2003	2013	2003	2013
KrOF, w tym:	35,3	44,3	23,1	36,5	65,4	82,3
Kraków	24,4	30,5	18,3	26,3	74,8	86,2
strefa podmiejska	10,9	13,8	4,8	10,2	44,1	73,9
województwo małopolskie	144,5	153,4	74,1	115,3	51,2	75,2
Polska	1 556,5	1 684,4	813,3	1 268,3	52,3	75,3
Warszawa	49,7	76,5	40,0	68,6	80,4	89,7
Łódź	21,6	25,2	15,1	22,1	70,0	87,6
Trójmiasto	25,2	30,1	15,5	23,7	61,6	78,8

⁵ Brak danych w skali gmin.

	Dzieci w wieku 3-6 lat					
	ogółem		objęte wychowaniem przedszkolnym		odsetek dzieci objętych wych. przedsz.	
	2003	2013	2003	2013	2003	2013
Wrocław	18,9	25,5	13,5	21,8	71,6	85,5
Poznań	18,1	22,1	14,6	20,2	80,3	91,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2013 r. na terenie KrOF funkcjonowały 363 przedszkola, zapewniające 33,7 tys. miejsc dla dzieci w wieku 3-6 lat (Tabela 5). W ciągu dekady liczba przedszkoli wzrosła o ponad 150 (71%), a liczba miejsc w przedszkolach – o 13,3 tys. (65%). Przyczyniło się to do poprawy wskaźnika dostępności miejsc przedszkolnych (liczba dzieci w wieku 3-6 lat na jedno miejsce w przedszkolu) – z 1,7 na 1,3. Poprawa widoczna jest zwłaszcza w strefie podmiejskiej, gdzie na jedno miejsce w 2003 r. przypadało czworo dzieci, w 2013 – mniej niż dwoje.

Tabela 5. Przedszkola* w KrOF

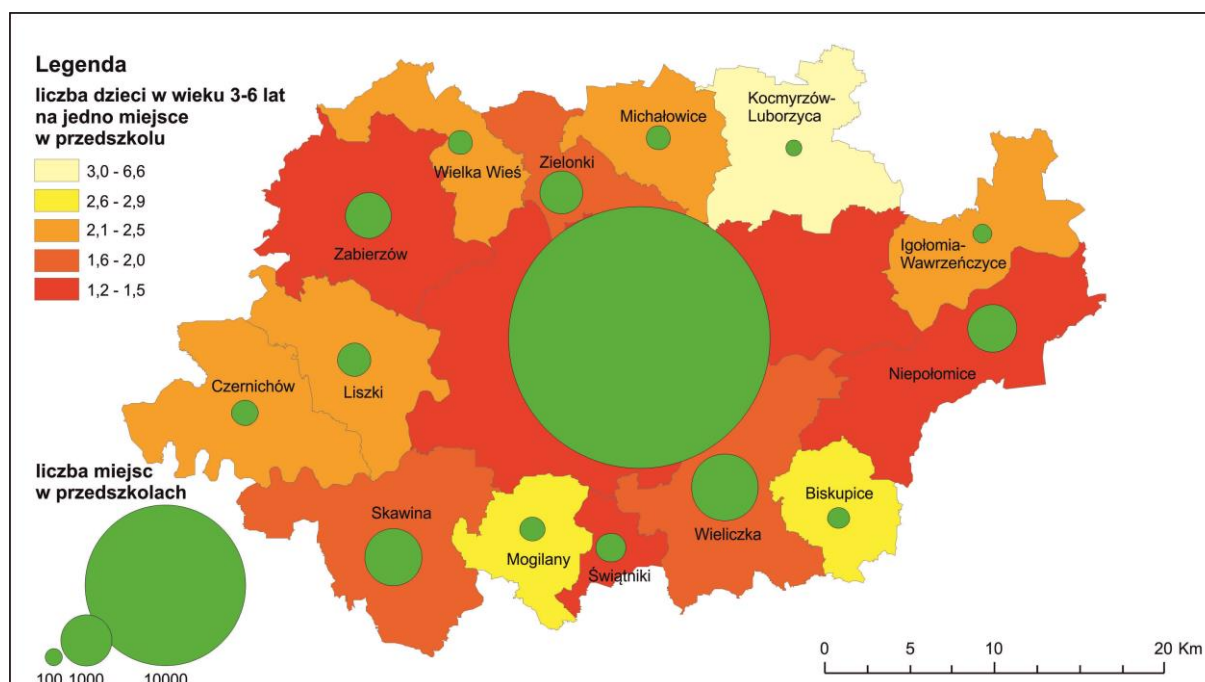
	Przedszkola						Miejsca w przedszkolach						Liczba dzieci na 1 miejsce	
	ogółem		samorządowe				ogółem (tys.)		samorządowe					
	2003	2013	2003		2013		2003	2013	2003		2013			
			liczba	% ogółu	liczba	% ogółu			tys.	% ogółu	tys.	% ogółu		
KrOF, w tym:	212	363	154	72,6	167	46,0	20,4	33,7	17,3	84,7	20,8	61,8	1,7	1,3
Kraków	167	258	120	71,9	125	48,4	17,7	26,3	15,1	85,1	16,9	64,3	1,4	1,2
strefa podmiejska	45	105	34	75,6	42	40,0	2,7	7,4	2,2	82,1	3,9	52,9	4,0	1,9
miasta w str. podm.	13	29	11	84,6	12	41,4	1,0	2,2	0,9	90,5	1,3	59,4	2,1	1,3
wieś	32	76	23	71,9	30	39,5	1,7	5,2	1,3	76,8	2,6	50,2	5,2	2,1
woj. małopolskie	795	1 120	659	82,9	680	60,7	59,0	91,1	52,2	88,5	64,0	70,3	2,4	1,7
Polska	7 865	10 436	6 944	88,3	6 742	64,6	685,4	986,3	625,1	91,2	729,0	73,9	2,3	1,7
Warszawa	447	643	343	76,7	330	51,3	40,4	61,2	35,2	87,2	39,4	64,5	1,2	1,2
Łódź	164	205	148	90,2	147	71,7	17,5	21,2	16,3	93,1	17,3	81,8	1,2	1,2
Trójmiasto	134	199	115	85,8	104	52,3	12,7	17,5	11,6	91,6	11,0	63,0	2,0	1,7
Wrocław	122	142	109	89,3	104	73,2	12,9	17,9	11,7	90,1	13,9	77,3	1,5	1,4
Poznań	168	214	141	83,9	118	55,1	15,2	18,8	14,0	91,8	13,5	71,6	1,2	1,2

*Razem z przedszkolami specjalnymi, bez oddziałów przedszkolnych w szkołach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z danych wynika jednak, że za wzrost liczby przedszkoli odpowiada przede wszystkim dynamiczny rozwój placówek prowadzonych przez podmioty prywatne. W 2003 r. odsetek przedszkoli samorządowych wynosił w KrOF prawie 73%, w 2013 – tylko 46%. Tendencja ta widoczna jest zarówno w Krakowie, jak i w strefie podmiejskiej. Podobna zjawisko dotyczy liczby miejsc w przedszkolach – o ile w 2003 r. miejsca w przedszkolach samorządowych stanowiły 85%, to w 2013 - już tylko 64% wszystkich miejsc w przedszkolach. Warto tu zauważyć iż udział przedszkoli samorządowych w zaspokajaniu popytu na edukację przedszkolną jest w KrOF znacznie niższy niż w kraju, a w Krakowie – jest najniższy spośród porównywanych dużych miast.

Największą liczbą placówek (71% obiektów i 78 % miejsc w przedszkolach w KrOF) dysponuje Kraków, niemniej strefa podmiejska cechowała się znaczącą dynamiką przyrostu nowych obiektów po 2003 r. Liczba przedszkoli wzrosła tam o 133% (w Krakowie – o 50%), a liczba miejsc w przedszkolach – o 174% (w Krakowie – o 49%). Przekłada się to, na wyżej wspomnianą znaczącą poprawę wskaźnika dostępności przedszkoli w strefie podmiejskiej. Świadczy to przede wszystkim o wyrównywaniu się standardów w dostępności do przedszkoli między Krakowem, a gminami ościennymi, w tym obszarami wiejskimi gdzie dynamika wzrostu liczby miejsc w przedszkolach jest największa. Pomimo to w obrębie strefy podmiejskiej wciąż występuje duże zróżnicowanie dostępności do placówek wychowania przedszkolnego (Rysunek 6). Zdecydowaną najgorszą dostępnością cechowała się gmina Kocmyrzów-Luborzyca, gdzie na jedno miejsce w przedszkolach przypadało niemal siedmioro dzieci w wieku przedszkolnym. Znacznie słabszą niż przeciętna dla KrOF dostępnością przedszkoli charakteryzowały się także Biskupice i Mogilany. Najlepsza sytuacja, poza Krakowem, występowała w Niepołomicach, Zabierzowie i Świątnikach. Warto jednak zauważyć, iż poza zróżnicowaniem międzygminnym istotnym problemem jest także brak zaopatrzenia w przedszkola nowych osiedli w Krakowie wymuszający na rodzicach dowożenie dzieci do odleglejszych placówek.

Rysunek 6. Wychowanie przedszkolne w KrOF

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Potencjał edukacyjny

Istotnym uwarunkowaniem rozwoju KrOF są placówki edukacyjne (w tym szkoły zawodowe), których aktywność determinuje kompetencje absolwentów do zapotrzebowania rynku pracy. W 2012 r. na obszarze KrOF funkcjonowały 122 szkoły ponadgimnazjalne, w których uczyło się ponad 34 tys. młodzieży, z czego 18,6 tys. w liceach ogólnokształcących, a blisko 17 tys. – w szkołach zawodowych.

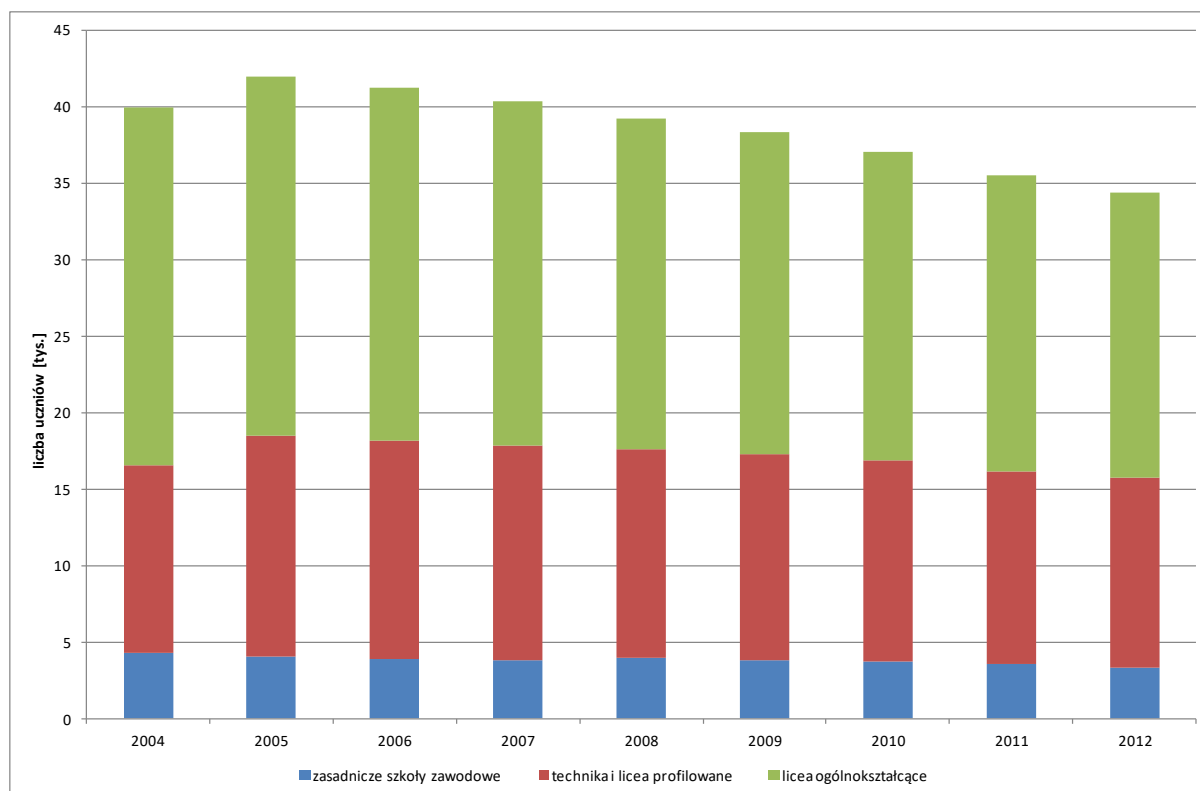
Tabela 6. Szkoły ponadgimnazjalne dla młodzieży (bez specjalnych) w 2012 r.

Rodzaj szkoły	KrOF		Kraków	
	szkoły	uczniowie	szkoły	uczniowie
Licea ogólnokształcące dla młodzieży	57	18 631	50	16 957
Szkoły zawodowe dla młodzieży, w tym:	65	15 717	54	13 355
Technika	32	12 076	27	10 478
Licea profilowane	8	334	6	227
Zasadnicze szkoły zawodowe	25	3307	21	2650
Ogółem	122	34348	104	30312

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obserwowane zmiany demograficzne i spadek liczby młodzieży w wieku 16-18 lat powodują, iż od 2005 roku spada liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w KrOF (Rysunek 7), przy czym spadek ten dotknął zarówno szkoły krakowskie jak i działające w strefie podmiejskiej. Prognoza demograficzna GUS przewiduje, że najbliższych latach (tj. do 2020 roku) należy spodziewać się utrzymującego się niżu demograficznego w szkolnictwie gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym.

Rysunek 7. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych w KrOF

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Warto przy tym zauważyć iż największy spadek liczby uczniów dotyczy liceów ogólnokształcących, w mniejszym stopniu szkół zawodowych – techników a zwłaszcza zasadniczych szkół zawodowych. Można zatem zaobserwować większe zainteresowanie młodzieży szkolnictwem zawodowym. O ile w 2004 r. odsetek uczniów w tego typu szkołach wynosił 41,5%, a w samym Krakowie – 40%, to w 2012 r. wzrósł do 46% w KrOF i 44% w Krakowie. Zjawisko to wpisuje się w ogólnopolskie tendencje – we wszystkich największych miastach w Polsce w analizowanym okresie nastąpił wzrost odsetka uczniów szkół zawodowych (największy w Łodzi i Warszawie, odpowiednio o 9 i 8 pkt%). Świadczy to o potrzebie inwestowania w szkolnictwo zawodowe i podnoszenie kompetencji absolwentów tego typu szkół w obszarze ZIT i dostosowywania profili kształcenia do potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy. Badanie zawodów deficytowych w skali regionu i powiatów prowadzi Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji. Zawody o największym deficycie w Krakowie i sąsiednich powiatach zestawiono w poniższej tabeli.

Tabela 7. Zawody deficytowe w 2014 r. (prognoza)

Kraków	Powiat krakowski	Powiat wielicki
Administratorzy systemów komputerowych	Agenci ubezpieczeniowi	Diagności samochodowi
Analitycy i operatorzy systemów teleinformatycznych	Ankieterzy, teleankieterzy i telemarketerzy	Graficy komputerowi
Dekarze i blacharze budowlani	Betoniarze i zbrojarze	Instruktorzy rytmiki i tańca
Diagności samochodowi	Brukarze	Kelnerzy i barmani
	Cieśle i stolarze budowlani	Kierownicy budowy
		Lakiernicy samochodowi

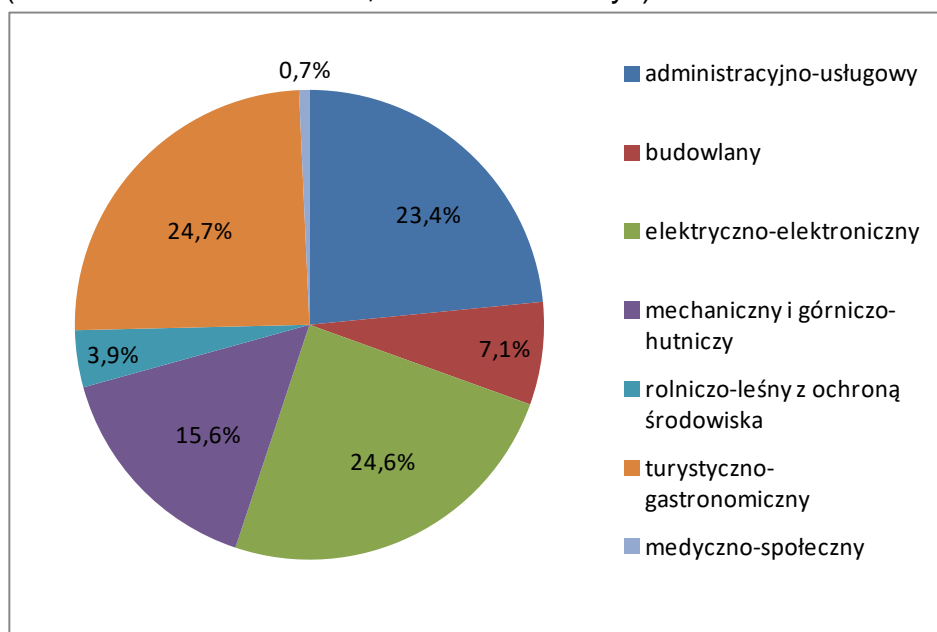
Kraków	Powiat krakowski	Powiat wielicki
Inżynierowie automatyki i robotyki Inżynierowie elektrycy Inżynierowie mechanicy Kadra kierownicza, menedżerowie Lekarze Operatorzy urządzeń dźwigowo-transportowych Pracownicy ds. finansowo-księgowych ze znajomością języków obcych Pracownicy pralni Programiści i administratorzy stron internetowych Projektanci i administratorzy baz danych Samodzielni księgowi Specjaliści ds. finansowych Specjaliści ds. zastosowań informatyki Szefowie kuchni	Cukiernicy Dekarze i blacharze budowlani Diagności samochodowi Fryzjerzy Hydraulicy Kamieniarze Kosmetyczki Listonosze i kurierzy Masarze Monterzy instalacji budowlanych Murarze Operatorzy koparek i zwałowarek Operatorzy obrabiarek skrawających Operatorzy sprzętu do robot ziemnych Operatorzy urządzeń dźwigowo-transportowych Piekarze Pracownicy ds. finansowo-księgowych ze znajomością języków obcych Pracownicy ds. rachunkowości i księgowości Samodzielni księgowi Spawacze metodą MIG/MAG Spawacze metodą TIG Spedytorzy i logistycy Szefowie kuchni Technicy mechanicy Tynkarze	Magazynierzy Masarze Monterzy elektronicy Operatorzy obrabiarek skrawających Programiści i administratorzy stron internetowych Recepcjoniści i rejestratorzy Specjaliści ds. zastosowań informatyki Specjaliści technologii żywności i żywienia Spedytorzy i logistycy Szefowie kuchni Technicy elektrycy Technicy mechanicy

Źródło: Barometr zawodów 2014, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji

Do najczęściej wybieranych obszarów kształcenia w szkolnictwie zawodowym w Krakowie należą: turystyczno-gastronomiczny, elektryczno-elektroniczny i administracyjno-usługowy (Rysunek 8), w których łącznie kształciło się prawie $\frac{3}{4}$ uczniów. W krakowskich szkołach samorządowych w 2012 r. najwięcej uczniów kształciło się w zawodach: technik informatyk, technik elektronik, kucharz, technik ekonomista, technik hotelarstwa, technik pojazdów samochodowych, technik mechanik, mechanik pojazdów samochodowych, a także fryzjer i technik obsługi turystycznej.⁶ Wyzwaniem w zakresie edukacji zawodowej jest dostosowanie profili kształcenia do zmieniających się potrzeb rynku pracy, także przy udziale uczelni wyższych Krakowa. O potrzebach w tym zakresie świadczy fakt iż wśród najczęściej wybieranych przez uczniów zawodów znajdują się zawody o zidentyfikowanej

⁶ Oświata krakowska w roku szkolnym 2012/13. Sprawozdanie z realizacji zadań oświatowych. UMK

nadwyżce wg analiz WUP w Krakowie i Małopolskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji (m.in. technik ekonomista, technik informatyk).

Rysunek 8. Obszary kształcenia w samorządowych, ogólnodostępnych szkołach zawodowych w roku szkolnym 2012/2013 – odsetek uczniów w szkołach zawodowych.

Źródło: Raport o stanie miasta 2012.

Kraków posiada absolutnie dominującą pozycję w przypadku szkół zawodowych – uczy się tu 85% wszystkich uczniów. Pozostałe ważniejsze w skali KrOF, wyspecjalizowane ośrodki szkolnictwa zawodowego to Wieliczka i Skawina oraz Niepołomice, Czernichów i Giebułtów (Gm. Wielka Wieś). Ośrodkiem o znaczeniu lokalnym są Świątniki Górne.

Rysunek 9. Szkolnictwo zawodowe w KrOF (2012 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kraków jest drugim po Warszawie ośrodkiem szkolnictwa wyższego w kraju⁷. W 2013 r. w 21 szkołach wyższych w mieście studiowało 170 tys. studentów, co stanowiło 11% wszystkich studentów szkół wyższych w Polsce. W tym samym roku mury krakowskich uczelni opuściło 47 tys. absolwentów (Tabela 8). Liczba studentów w ciągu pięciu ostatnich lat utrzymywała się na podobnym poziomie, ok. 180 tys. Rok 2013 zaznaczył się w Krakowie, podobnie jak w większości największych ośrodków akademickich w Polsce spadkiem liczby studentów, co związane jest ze zmianami demograficznymi⁸. Spadająca liczba studentów w najbliższych latach będzie znaczącym wyzwaniem zarówno dla krakowskich uczelni jak i dla gospodarki Krakowa i KrOF. Rodzi to konieczność rozwijania polityki przyciągania studentów spoza obszaru ZIT, Województwa Małopolskiego, a nawet Polski.

Tabela 8. Studenci i absolwenci szkół wyższych w 2013 r.

Jednostka terytorialna	studenci		absolwenci	
	liczba [tys.]	odsetek	liczba [tys.]	odsetek
Warszawa	255,3	16,5	64,6	14,2
Kraków	170,5	11,0	47,2	10,4
Trójmiasto	95,2	6,1	25,6	5,6
Łódź	83,5	5,4	22,6	5,0
Wrocław	125,8	8,1	34,2	7,5
Poznań	121,1	7,8	33,9	7,4
Woj. małopolskie	189,6	12,2	54,0	11,9
Polska	1 548,7	100	455,0	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Krakowskie uczelnie to także ogromny potencjał naukowy. Liczba nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelniach krakowskich w 2012 r. wynosiła 11,9 tys. (w tym 1,4 tys. z tytułem profesora), co stanowiło aż 12% ogólnej ich liczby w Polsce. W tym samym roku w Krakowie studia odbywało ponad 6,1 tys. doktorantów. Siedzibę w Krakowie mają Narodowe Centrum Nauki, Polska Akademia Umiejętności oraz oddział Polskiej Akademii Nauk, a także Węzeł Wiedzy Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii (KIC InnoEnergy Poland Plus). Ponadto w Krakowie funkcjonuje szereg instytutów i ośrodków badawczo-rozwojowych. Wg danych GUS w Krakowie funkcjonowały 42 jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe, zatrudniające ponad 1,9 tys. osób. Podobną liczbę pracowników zatrudniały w 2012 r. podmioty gospodarcze prowadzące działalność badawczo-rozwojową, przy czym warto zauważyć, że w tym przypadku nastąpiło znaczący wzrost zatrudnienia w stosunku do roku wcześniejszego (por. poniższa tabela).

⁷ Wszystkie wyższe szkoły KrOF znajdują się w Krakowie.

⁸ Pewien wpływ na zmniejszenie liczby studentów może mieć także wprowadzenie odpłatności za drugi kierunek studiów na uczelniach publicznych.

Tabela 9. Jednostki oraz zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej

Wyszczególnienie	Jednostki		zatrudnieni				
			ogółem	pracownicy naukowo-badawczy	technicy i pracownicy równorzędni	pozostali personel	
	2011	2012	2011	2012			
Jednostki naukowe i badawczo-rozwojowe	41	48	1802	1980	1255	575	149
Instytuty naukowe PAN	11	11	998	1173	818	268	88
Instytuty badawcze	6	6	583	545	333	#	#
Inne	24	31	221	262	104	#	#
Podmioty gospodarcze	60	81	1219	1962	1758	168	37
Szkoły wyższe	14	16	b.d.	5892	5101	605	186
Ogółem	136	162	9759	9994	8245	1363	387

Źródło: Rocznik Statystyczny Krakowa 2013

Rynek pracy

Liczba pracujących w KrOF i Krakowie w okresie 2008-2012 regularnie rosła (Tabela 10). W końcu 2012 r. wynosiła odpowiednio 341 tys. i 290 tys. osób (dane nie obejmują podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób). Warto tu zauważyć iż Kraków wyróżnia się pozytywnie dynamiką wzrostu pracujących na tle Polski i pozostałych ośrodków metropolitalnych, gdzie wzrost był mniejszy lub nawet następował regres liczby pracujących. Największa liczba pracujących w 2012 r. – poza Krakowem była w Zabierzowie (11,7 tys.), Skawinie (11,6 tys.), Wieliczce (7,8 tys.) i Niepołomicach (7 tys.)

Tabela 10. Pracujący w latach 2008-2012

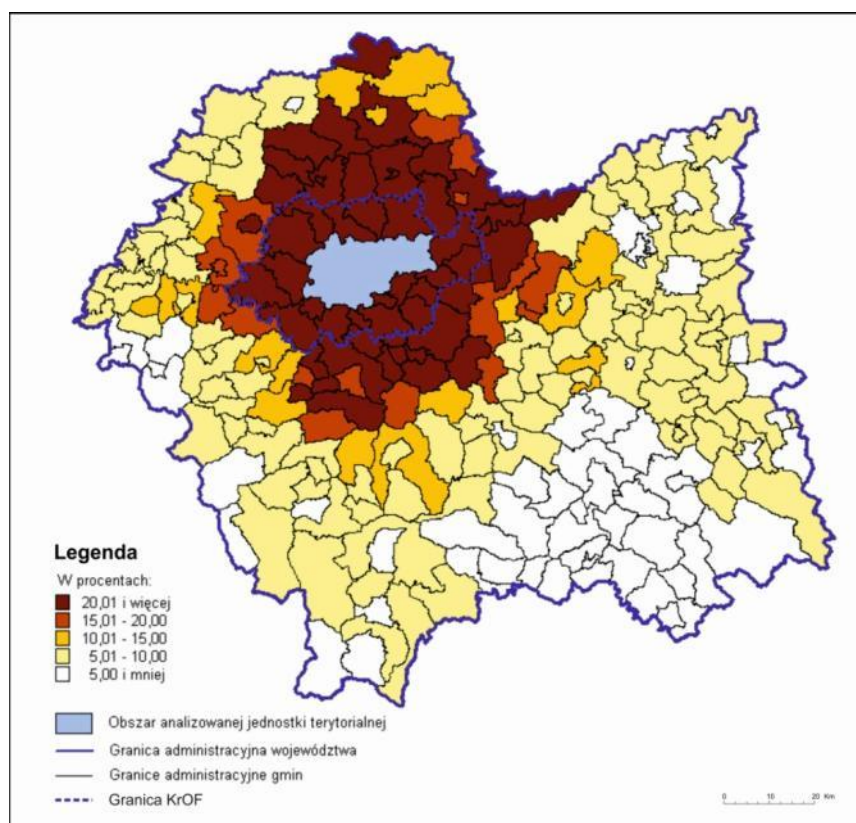
Jednostka terytorialna		Pracujący wg faktycznego miejsca pracy				
		2008	2009	2010	2011	2012
KrOF	tys.	318,9	323,5	328,7	336,1	341,2
	rok poprzedni=100	103,3	101,4	101,6	102,2	101,5
Kraków	tys.	277,2	280,5	284,7	287,5	290,2
	rok poprzedni=100	102,3	101,2	101,5	101,0	101,0
Strefa podmiejska	tys.	41,7	42,9	44,0	48,6	51,0
	rok poprzedni=100	110,1	103,0	102,5	110,5	105,0
Woj. małopolskie	tys.	682,3	684,2	696,0	706,1	708,8
	rok poprzedni=100	103,7	100,3	101,7	101,5	100,4
Polska	tys.	8624,2	8492,6	8611,4	8640,5	8589,8
	rok poprzedni=100	103,0	98,5	101,4	100,3	99,4
Warszawa	tys.	829,5	806,5	806,9	820,0	813,4
	rok poprzedni=100	105,0	97,2	100,0	101,6	99,2
Łódź	tys.	221,6	227,0	231,0	225,6	225,3
	rok poprzedni=100	101,2	102,4	101,7	97,7	99,9

Jednostka terytorialna		Pracujący wg faktycznego miejsca pracy				
		2008	2009	2010	2011	2012
Trójmiasto	tys.	224,5	222,3	223,5	226,5	226,6
	rok poprzedni=100	101,9	99,0	100,5	101,4	100,1
Wrocław	tys.	234,5	231,4	233,0	234,4	233,6
	rok poprzedni=100	111,0	98,7	100,7	100,6	99,7
Poznań	tys.	227,8	226,2	227,5	230,2	228,8
	rok poprzedni=100	98,1	99,3	100,5	101,2	99,4

*Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W kontekście rynku pracy w KrOF istotna jest kwestia dojazdów do pracy – przepływu pracowników między Krakowem i gminami KrOF. Najnowsze dane na ten temat pochodzą z NSP 2011. Do pracy w Krakowie przyjeżdżało 91 tys. osób, z tego 73,6 tys. osób ze 180 gmin województwa małopolskiego (Tabela 12). Z tej liczby 25,3 tys. stanowiły osoby z gmin strefy podmiejskiej KrOF – w tym najliczniej z gminy Wieliczka (5,3 tys. osób), Skawina (3,2 tys.), Zabierzów i Niepołomice (po 2,2 tys. osób). Warto zauważyć iż strefa dojazdów do pracy do Krakowa sięga znacznie poza granice KrOF. Dojazdy do pracy spoza KrOF stanowiły aż 66% wszystkich dojazdów z terenu województwa małopolskiego. Zasięg oddziaływania, wyrażony w odsetku przyjeżdżających do pracy w Krakowie w liczbie zatrudnionych w gminie zamieszkania zobrazowano na poniższej mapie. Czytelny jest przede wszystkim fakt, iż strefa intensywnych dojazdów do pracy sięga daleko poza obszar objęty działaniem ZIT.

Rysunek 10. Udział przyjeżdżających do pracy w Krakowie w liczbie zatrudnionych w gminie zamieszkania w 2011 r.

Źródło: Dojazdy do pracy. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. GUS

Poza Krakowem największą liczbę przyjezdnych pracowników odnotowano w Skawinie (5,3 tys.), Zabierzowie (4,7 tys.), Wieliczce (4 tys.) i Niepołomicach (3,3 tys.). Powyżej tysiąca przyjezdnych pracowników przyjmowała jeszcze tylko gmina Zielonki (1,4 tys.).

Poziom bezrobocia w ostatnich latach znacząco wzrósł w skali całego kraju – do 8,8% w 2013 r. Na tym tle KrOF wypada stosunkowo dobrze – z udziałem bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na poziomie ok. 5%. Pogorszyła się natomiast sytuacja w samym Krakowie – o ile w latach 2009-2010 sytuacja w tym względzie była lepsza lub porównywalna do większości dużych ośrodków, to w ostatnich dwóch latach poziom bezrobocia w mieście jest o ok. 0,5 pkt% wyższy niż w głównych ośrodkach konkurencyjnych (Wrocław, Trójmiasto).

Tabela 11. Poziom bezrobocia w latach 2008-2013

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym				
	2009	2010	2011	2012	2013
KrOF	3,7	4,2	4,3	5,1	5,3
Kraków	3,2	3,8	3,9	4,9	5,1
Strefa podmiejska	5,0	5,5	5,4	5,7	5,9
Woj. małopolskie	6,2	6,7	6,8	7,6	7,8
Polska	7,7	7,9	8,0	8,7	8,8
Warszawa	2,8	3,6	3,9	4,6	5,2
Łódź	6,6	7,2	8,1	9,1	9,6
Trójmiasto	3,2	3,6	3,6	4,4	4,6
Wrocław	3,9	4,2	3,9	4,7	4,6
Poznań	2,8	3,1	3,2	3,9	3,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poziom bezrobocia w gminach KrOF wynosił od 3,6% w gminach Zielonki i Igołomia-Wawrzeńczyce do 7,2% w Skawinie i Biskupicach. Zróżnicowanie poziomu bezrobocia w gminach przedstawiono na Rysunek 11 Tabela 11.

Rysunek 11. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 12. Dojeżdżający do pracy w KrOF wg NSP 2011

Gmina pracy Gmina zamieszkania	Czernichów	Igołomia-Wawrzeńczyce	Kocmyrzów-Luborzyca	Liszki	Michałowice	Mogilany	Skawina	Świątniki Górne	Wielka Wieś	Zabierzów	Zielonki	Biskupice	Niepołomice	Wieliczka	Kraków	KrOF
Czernichów	x	0	0	129	0	0	29	0	0	84	0	0	0	0	1293	1535
Igołomia-Wawrzeńczyce	0	x	0	0	0	0	0	0	0	0	13	0	50	0	507	570
Kocmyrzów-Luborzyca	0	0	x	0	25	0	0	0	0	0	28	0	23	0	1555	1631
Liszki	55	0	0	x	0	10	48	0	17	237	0	0	10	0	1984	2306
Michałowice	0	0	0	0	x	0	15	0	0	25	73	0	0	0	873	986
Mogilany	0	0	0	0		x	182	45	0	31	11	0	0	19	1213	1501
Skawina	0	0	0	36	0	78	x	0	0	83	46	0	28	23	3159	3453
Świątniki Górne	0	0	0	0	0	88	34	x	0	12	0	0	0	23	861	1018
Wielka Wieś	0	0	0	10	0	0	18	0	x	100	43	0	0	0	1234	1405
Zabierzów	0	0	0	34	0	0	30	0	80	x	34	0	0	0	2188	2366
Zielonki	0	0	0	12	19	0	52	0	43	84	x	0	50		1936	2196
Biskupice	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	0	x	102	379	946	1439
Niepołomice	0	0	0	0	0	0	10	0	0	50	0	11	x	249	2190	2510
Wieliczka	0	0	0	0	0	24	77	88	0	105	23	99	386	x	5379	6181
Kraków	85	71	119	291	172	254	1543	95	425	2442	765	33	1287	1139	x	8636
KrOF	140	71	119	512	216	454	2038	228	565	3265	1036	143	1936	1832	25318	37733*
Woj. małopolskie spoza KrOF	37	71	21	45	46	125	3259	213	180	1183	370	45	1399	2147	48272	57376
Spoza województwa	0	0	0	0	0	0	29	0	10	251	0	0	0	0	17727	18017
Ogółem	177	142	140	557	262	579	5326	441	755	4699	1406	188	3335	3979	91317	75393**

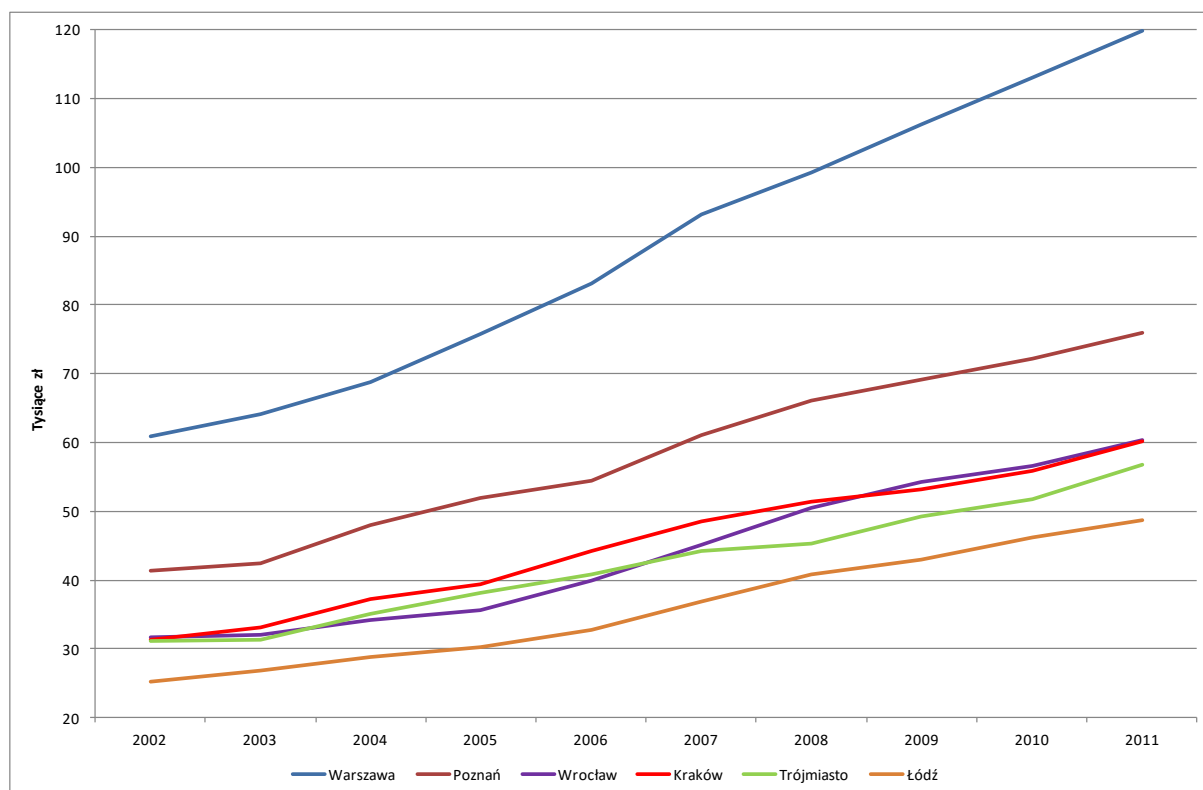
*Ogółem przemieszczenia między gminami KrOF, **Dojeżdżający do KrOF spoza jego terenu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS – NSP 2011

3. Przedsiębiorczość i atrakcyjność inwestycyjna

Poziom rozwoju gospodarczego

Kraków jest jednym z największych ośrodków gospodarczych w kraju. Produkt Krajowy Brutto podregionu statystycznego obejmującego miasto Kraków w 2011 wynosił 45,6 mld zł, co stanowiło ok. 3% PKB Polski. W Krakowie wypracowywane jest też ponad 40% PKB województwa małopolskiego. W ostatniej dekadzie PKB na mieszkańca wzrósł w Krakowie prawie dwukrotnie, z 31,4 tys. zł w 2002 r. do 60,1 tys. zł w 2011 r. Wzrost ten był nieznacznie szybszy niż w Polsce w 2002 r. PKB/mieszkańca w Krakowie stanowiło 149% średniej dla Polski, w 2011 – 152% wskaźnika dla kraju. Kraków pod względem wysokości wskaźnika plasuje się w środku stawki – po Warszawie oraz Poznaniu i na porównywalnym poziomie w stosunku do Wrocławia (Rysunek 12.). Warto tu zauważyć iż różnica w PKB/mieszkańca w Warszawie i pozostałych metropoliach, w tym w Krakowie, nie tylko nie została zniwelowana – ale w analizowanym okresie jeszcze się pogłębiła.

Rysunek 12. PKB na mieszkańca w największych miastach Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rozwój przedsiębiorczości

KrOF jest obszarem o ponadprzeciętnym poziomie rozwoju przedsiębiorczości w skali kraju. W 2013 roku w KrOF funkcjonowało 155 tys. podmiotów gospodarczych, z tego ogromna większość w Krakowie (Tabela 13). Stanowiło to niespełna 4% wszystkich podmiotów gospodarczych w kraju i prawie 45% podmiotów regionu. W ciągu dekady zanotowano znaczącą dynamikę wzrostu liczby podmiotów, zarówno w

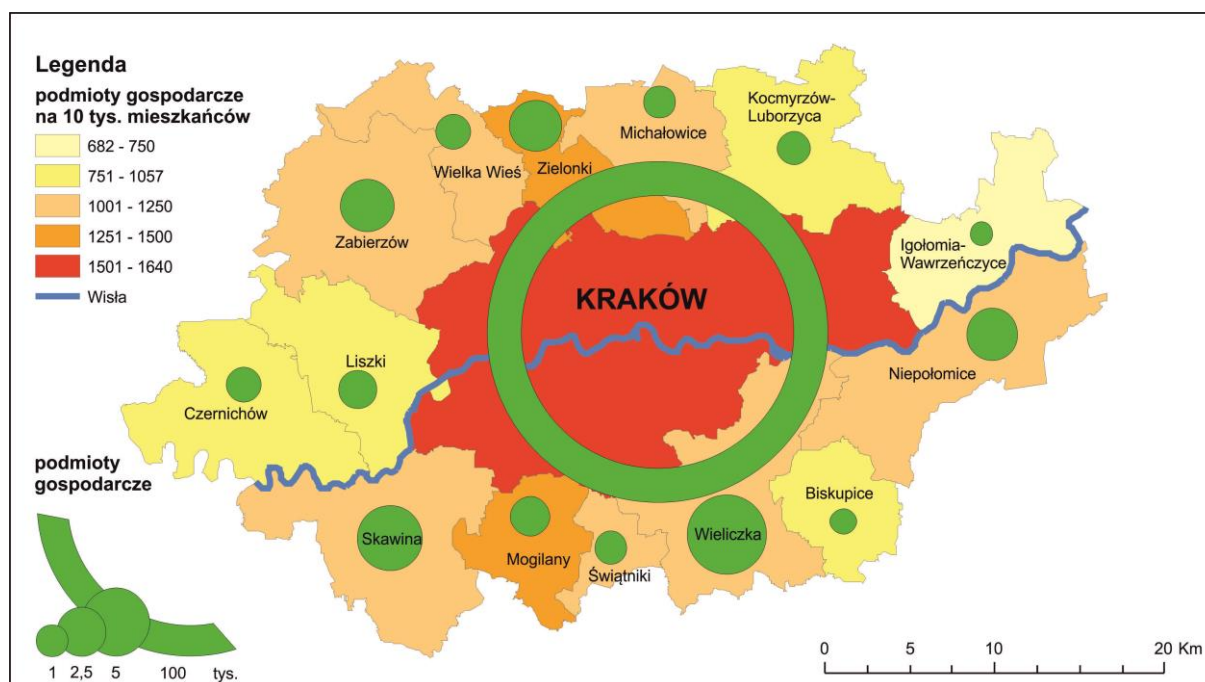
KrOF jak i w Krakowie, przekraczającą zarówno wskaźnik dla kraju jak i dla większości ośrodków metropolitalnych w Polsce. Szczególnie widoczna była dynamika liczby podmiotów gospodarczych w strefie podmiejskiej, gdzie ich liczba wzrosła o ponad 50%.

Tabela 13. Podmioty gospodarcze

Jednostka terytorialna	Podmioty gospodarki narodowej				
	ogółem			na 10 tys. mieszk.	
	2003	2013	2003=100	2003	2013
KrOF, w tym:	122,7	155,1	126,4	1231	1500
Kraków	102,4	124,5	121,6	1352	1640
strefa podmiejska	20,2	30,6	151,2	847	1111
województwo małopolskie	287,8	351,1	122,0	885	1045
Polska	3 581,6	4 070,3	113,6	938	1057
Warszawa	275,0	371,5	135,1	1627	2154
Łódź	92,3	90,8	98,3	1185	1276
Trójmiasto	97,6	115,9	118,8	1291	1550
Wrocław	95,3	108,3	113,7	1494	1714
Poznań	87,3	105,1	120,4	1520	1917

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców była również wysoka, niemniej pod tym względem Kraków ustępuje nie tylko Warszawie, ale także Poznaniowi i Wrocławowi. Wartość tego wskaźnika ten jest również bardzo zróżnicowana w samym KrOF – poza Krakowem, najwyższe wskaźniki przedsiębiorczości notowane są Zielonkach i Mogilanach – gdzie ponad dwukrotnie przewyższają wskaźnik dla gminy Igołomia-Wawrzeńczyce. Wysokim poziomem przedsiębiorczości cechują się także wszystkie gminy miejsko-wiejskie w KrOF oraz gminy wiejskie położone w północnej części obszaru – od Zabierzowa po Michałowice (Rysunek 13).

Rysunek 13. Podmioty gospodarcze na 10 tys. mieszkańców w gminach KrOF

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W ostatnich latach najszybciej rosła w KrOF liczba mikroprzedsiębiorstw, zwłaszcza w strefie podmiejskiej. Niepokojącym zjawiskiem, obserwowanym jednak w całej Polsce jest spadek liczby małych przedsiębiorstw (zatrudniających do 10-49 osób), zarówno w skali całego obszaru funkcjonalnego jak i Krakowa. Spadek ten nie jest rekompensowany wzrostem liczby średnich przedsiębiorstw (zatrudniających poniżej 250 osób). Cały sektor małych i średnich przedsiębiorstw odnotował w latach 2009-2013 ok. 2% spadek liczby zarejestrowanych podmiotów. Można przypuszczać, iż zmiany te, wpisujące się w ogólnopolskie trendy – przynajmniej częściowo – są to skutkiem wzrastającej popularności tzw. pozapracowniczych form zatrudnienia, w tym samo zatrudnienia.

Znacząco spadła natomiast liczba przedsiębiorstw dużych, zwłaszcza w samym Krakowie (gdzie spadek ten był szczególnie duży, także na tle innych metropolii), ale także w skali KrOF. Wzrosła jednocześnie liczba takich przedsiębiorstw w strefie podmiejskiej. Jedną z przyczyn takiej tendencji są przekształcenia przestrzenno-gospodarcze obszaru funkcjonalnego Krakowa, w tym relokacja zakładów przemysłowych poza miasto centralne – a nawet poza obszar ZIT (do szerszego obszaru metropolitalnego). Świadczy to o potrzebie przygotowania całościowej, w skali KrOF, oferty inwestycyjnej zarówno dla małych i średnich, jak i dużych podmiotów gospodarczych, obejmującej z jednej strony działania inwestycyjne (m.in. przygotowanie stref aktywności gospodarczej wraz z niezbędną infrastrukturą transportową), z drugiej – spójnej strategii promocji gospodarczej KrOF.

Tabela 14. Liczba podmiotów gospodarczych wg wielkości zatrudnienia

	Liczba podmiotów zatrudniających											
	0 – 9 osób [tys.]			10 – 49 osób [tys.]			50 – 249 osób			powyżej 250 osób		
	2009	2013	2009 = 100	2009	2013	2009= 100	2009	2013	2009 = 100	2009	2013	2009= 100
KrOF	127,8	148,0	115,9	5,9	5,7	97,6	1071	1090	101,8	229	216	94,3
Kraków	104,2	118,7	113,9	4,8	4,7	97,3	922	923	100,1	206	191	92,7
strefa podmiejska	23,5	29,3	124,6	1,1	1,1	99,0	149	167	112,1	23	25	108,7
woj. małopolskie	297,1	335,3	112,9	14,2	13,0	91,6	2388	2427	101,6	379	344	90,8
Polska	3548, 4	3890, 7	109,6	159,7	145,4	91,1	29730	29637	99,7	4884	4511	92,4
Warszawa	311,5	354,8	113,9	13,0	13,0	99,5	2894	2895	100,0	843	819	97,2
Łódź	79,6	86,5	108,6	4,0	3,5	88,2	726	656	90,4	123	126	102,4
Trójmiasto	99,6	110,9	111,4	4,2	4,0	94,8	794	811	102,1	149	145	97,3
Wrocław	93,8	104,5	111,3	3,0	3,1	103,5	647	661	102,2	166	162	97,6
Poznań	89,9	100,3	111,5	4,1	3,9	95,1	716	721	100,7	179	162	90,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura podmiotów gospodarczych

W obszarze KrOF konsekwentnie prowadzone są procesy transformacji gospodarki lokalnej. Symbolicznie przedstawiają to dwie liczby obrazujące zatrudnienie w wiodących branżach w samym Krakowie. W 1988 r. Huta im. Lenina zatrudniała 38 tys. osób, czego ponad 30 tys. samych krakowian. Dzisiaj w firmach usług biznesowych, typu Business Processes Offshoring/Outsourcing (BPO) zatrudnia się ok. 30 tys. osób. W 2013 r. najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było w sekcji G obejmującej handel hurtowy i detaliczny i naprawę pojazdów samochodowych, zarówno w KrOF (38 tys., 24,6% wszystkich podmiotów) jak i samym Krakowie (29,4 tys., 23,6% ogólnej liczby podmiotów). Kolejne pod względem udziału były sekcje M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (19 tys. podmiotów w skali KrOF, 16,6 tys. w Krakowie), F – budownictwo (odpowiednio 15,1 tys. i 11 tys.), C - przetwórstwo przemysłowe - 12,4 tys. podmiotów w skali obszaru funkcjonalnego i 9,1 w Krakowie. Łącznie podmioty należące do tych sekcji stanowiły 55% wszystkich podmiotów w KrOF i 53% w Krakowie.

Ważnym elementem przekształceń gospodarki KrOF jest budowanie gospodarki opartej na wiedzy, którego miernikiem jest rozwój podmiotów usługowych zaliczanych do usług wiedzochłonnych (Tabela 15). Pomiedzy 2009⁹ i 2013 r. liczba tych podmiotów wzrosła z 39,6 do 50,2 tys. (w Krakowie z 34,4 do 42,6 tys.). Podmioty działające w Krakowie stanowią ok. 4% wszystkich podmiotów z tego sektora działających w Polsce – pod tym względem Kraków plasuje się na drugim miejscu po stolicy. Zarówno miasto jak i jego obszar funkcjonalny charakteryzują się także wysokim udziałem podmiotów usług gospodarki opartej na wiedzy w ogólnej

⁹ Dane wg sekcji PKD 2007 są prezentowane od 2009 r.

liczbie podmiotów gospodarczych. W 2013 r. ich odsetek wynosił 34,3% w Krakowie i 32,4% w KrOF i wzrósł od 2009 r. o 3 pkt.%, zarówno w skali Krakowa jak i KrOF. Pod tym względem Kraków ustępuje Warszawie i Wrocławowi, gdzie dynamika wzrostu podmiotów usług opartych na wiedzy była po 2009 r. największa (po ok. 4 pkt.%).

Wyróżnikiem Krakowa na tle innych ośrodków jest szczególnie wysoki udział podmiotów, których działalnością są badania naukowe i prace rozwojowe – w 2013 r. w KrOF działały 354 takie podmioty – co stanowiło 1/10 wszystkich podmiotów w Polsce. Rozwijającą się branżą są także usługi związane z rozwojem oprogramowania i działalność w zakresie informacji. Cały sektor usług wysokiej techniki obejmował ponad 6,2 tys. podmiotów (5,9% podmiotów z tego sektora w Polsce) – co stanowiło ok. 4% wszystkich podmiotów gospodarczych KrOF (Tabela 15). Warto zauważyć jednak, że pod względem udziału podmiotów wysokiej techniki w strukturze podmiotów gospodarczych Kraków ustępuje zarówno Warszawie ale i Wrocławowi i Poznaniowi.

Tabela 15. Liczba podmiotów gospodarczych usług gospodarki opartej na wiedzy

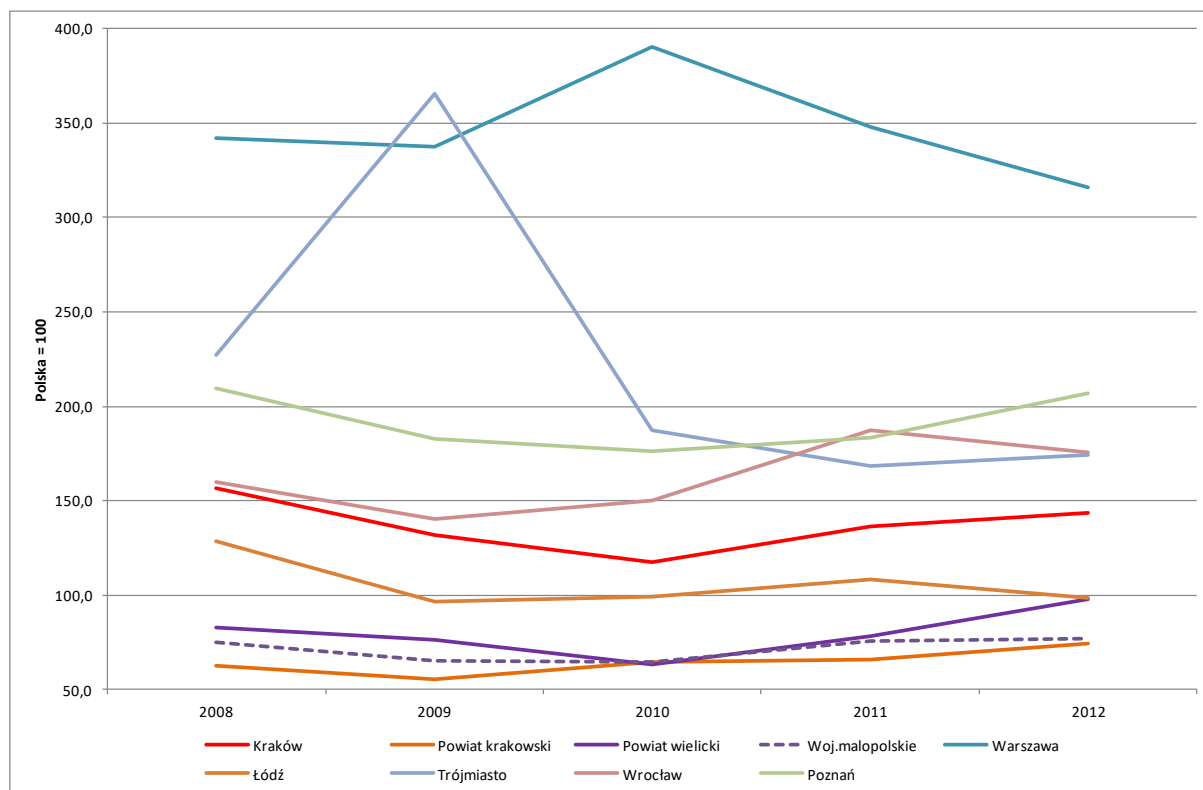
Wyszczególnienie	rok	KrOF	Kraków	Polska	Warszawa	Łódź	Trójmiasto	Wrocław	Poznań
Usługi oparte na wiedzy ogółem – liczba podmiotów (tys.)	2009	39,7	34,4	911,8	111,0	22,4	30,1	30,2	30,3
	2013	50,2	42,7	1087,4	141,7	26,9	37,2	38,0	36,3
Usługi oparte na wiedzy ogółem – odsetek podmiotów	2009	29,4	31,2	24,4	33,8	26,6	28,8	30,9	31,9
	2013	32,4	34,3	26,7	38,2	29,7	32,1	35,1	34,5
Usługi wysokiej techniki – liczba podmiotów (tys.)	2009	3,9	3,5	72,2	15,2	2,0	2,9	3,2	3,0
	2013	6,2	5,4	105,2	23,2	2,9	4,1	5,1	4,8
Usługi wysokiej techniki – odsetek podmiotów	2009	2,9	3,2	1,9	4,6	2,3	2,7	3,3	3,2
	2013	4,0	4,4	2,6	6,3	3,2	3,6	4,7	4,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, klasyfikacja usług GOW na podstawie: Eurostat, Working Group Meeting on Statistics on Science, Technology and Innovation, Luxembourg 27-28 November 2008. doc. Eurostat/F4/STI/2008/12.

Nakłady inwestycyjne

Słabą stroną gospodarki Krakowa i jego otoczenia funkcjonalnego są niskie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach. W 2012 r. ogólne nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w Krakowie wynosiły 3,6 mld zł – 4,6 tys. zł na jednego mieszkańca. Niższe nakłady inwestycyjne w ośrodkach metropolitalnych, zarówno w wartościach bezwzględnych jak i *per capita* zanotowano jedynie w Łodzi. Niskie nakłady inwestycyjne są również problemem w skali gospodarki regionalnej. W ostatnich pięciu latach nakłady inwestycyjne na mieszkańca w województwie małopolskim były zdecydowanie poniżej średniej dla Polski. Dotyczy to także

powiatów sąsiadujących z Krakowem (Rysunek 14). Warto przy tym zauważyć iż poziom inwestycji w Krakowie i KrOF ma istotny wpływ na sytuację w regionie – gdyż powyżej 40% nakładów inwestycyjnych w Małopolsce stanowią nakłady w przedsiębiorstwach w Krakowie.

Rysunek 14. Wysokość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca - w odniesieniu do średniej dla Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Atrakcyjności inwestycyjna KrOF

Coroczne badania atrakcyjności inwestycyjnej podregionów prowadzi Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, badając atrakcyjność podregionów dla działalności przemysłowej, usługowej i z zakresu zaawansowanych technologii. We wszystkich tych kategoriach podregion krakowski, w którego granicach położony jest KrOF należy do grupy o najwyższej atrakcyjności. Relatywnie najwyższą pozycję zajmuje w odniesieniu do działalności zaawansowanej technologicznie, gdzie plasuje się na 2. lub 3. miejscu. Również w odniesieniu do działalności usługowej podregion krakowski zajmuje pozycję w ścisłej czołówce. Relatywnie słabszą pozycję notuje natomiast w odniesieniu do działalności przemysłowej – gdzie zajmuje od kilku lat 10 miejsce i jest wyprzedzany m.in. przez podregiony poznański, wrocławski czy łódzki, a także grupę podregionów skupionych wokół konurbacji górnośląskiej – w tym podregiony Małopolski Zachodniej. Do najważniejszych silnych stron w zakresie działalności przemysłowej podregionu krakowskiego zaliczono duże zasoby wykwalifikowanych pracowników i absolwentów oraz poziom rozwoju gospodarki (m.in. korzystną strukturę gospodarki i wysoką wydajność). Wśród słabych stron wymieniono niski poziom bezpieczeństwa oraz wysoki poziom wynagrodzeń –

jednak, co warto podkreślić, są to cechy typowe dla większości podregionów wielkomiejskich.¹⁰

Tabela 16. Atrakcyjność inwestycyjna podregionu krakowskiego w latach 2008-2011

Typ działalności	Pozycja podregionu krakowskiego					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Działalność przemysłowa	14	8	9	10	10	10
Działalność usługowa	4	4	4	5	4	4
Działalność zaawansowana technologicznie	3	3	2	2	3	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów IBnGR 2008-2013

Opinie na temat wizerunku Krakowa wśród inwestorów i czynników lokalizacji inwestycji usługowych i przemysłowych zebrano w opracowaniu „*Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*”¹¹. Do najważniejszych zalet Krakowa inwestorzy zagraniczni zaliczyli życie kulturalne oraz poziom usług społecznych (zdrowia i edukacji) oraz poziom wykształcenia mieszkańców. Natomiast do słabych stron miasta – niedostatecznie rozwiniętą komunikację oraz niski poziom współpracy biznes–administracja–sektor B+R. Z kolei wśród krajowych inwestorów Kraków ma opinię miasta drogiego, nastawionego wyłącznie na usługi i działalność B+R.

Wśród najważniejszych czynników dla lokalizacji zagranicznych inwestycji w sektorze przemysłowym ankietowani zaliczyli m.in.:

- dobrą dostępność drogową – jako kluczowy czynnik lokalizacji wielu dużych inwestycji *greenfield* w obszarze Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego,
- korzystne położenie (m.in. bliskość konurbacji górnośląskiej), duży rynek zbytu, dostępność do kooperantów w sąsiednich krajach,
- w gminach położonych w strefie dojazdów do KOM i położonych poza KOM niższe ceny ziemi i koszty pracy,
- istnienie zachęt inwestycyjnych w postaci SSE,
- infrastrukturę techniczną na odpowiednim poziomie,
- bardzo dobry klimat, który stworzyły niektóre władze lokalne (duże zaangażowanie, szybki proces decyzyjny).

Wg autorów opracowania Krakowski Obszar Metropolitalny posiada korzystną kombinację „twardych” i „miękkich” czynników lokalizacji, takich jak cechy rynku pracy, dostępność komunikacyjna, bliskość wielkiego miasta (rynek zbytu, jakość życia, dostępność usług dla biznesu), co sprawia iż że przyciąga inwestorów nawet bez wyraźnej determinacji władz samorządowych. Jednocześnie autorzy raportu zwracają uwagę iż połowa inwestorów z sektora przemysłowego (w odróżnieniu od sektora usług gdzie uznano te działania za mniej istotne) wskazała na duże

¹⁰ Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013, IBnGR, Gdańsk 2013

¹¹ „*Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2013.

znaczenie działań władz publicznych, przede wszystkim samorządów gminnych, dla podejmowania decyzji lokalizacyjnych.

Autorzy raportu wskazują także, na podstawie badań menedżerów, cztery czynniki konieczne dla utrzymania i rozwoju działalności:

- zapewnienie na rynku pracy podaży osób o odpowiednich kwalifikacjach (w tym osób o kwalifikacjach unikalnych) – oceniany jako warunek kluczowy, w kontekście KrOF największe potrzeby istnieją obecnie w zakresie informatyków, inżynierów oraz osób władających rzadkimi europejskimi językami;
- rozwój infrastruktury komunikacyjnej – powiązań zewnętrznych (lotniczych, kolejowych, drogowych) oraz wewnętrznych – zwłaszcza kolejowych połączeń wewnątrz strefy funkcjonalnej Krakowa;
- działania na rzecz utrzymania i poprawy jakości życia – w tym jakości środowiska przyrodniczego, a zwłaszcza – jakości powietrza, która – wg ankietowanych stać może się barierą dla przyciągania specjalistów do Krakowa; zauważaną przez przedsiębiorców barierą inwestycyjną staje się także narastający chaos przestrzenny i degradacja krajobrazu,
- prowadzenie aktywnej opieki proinwestycyjnej.

Dostępność terenów inwestycyjnych i infrastruktura rozwoju gospodarczego

Jednym z czynników osłabiających atrakcyjność inwestycyjną województwa małopolskiego na tle innych regionów kraju jest niska dostępność terenów inwestycyjnych, zwłaszcza o wielkości powyżej 50 ha, umożliwiających lokalizację dużych inwestycji przemysłowych. Dotyczy to także obszaru metropolitalnego Krakowa. Wg autorów raportu rozdrobnienie działek i niewyjaśniony status prawny „z inwestycji na obszarze KOM zrezygnował co najmniej jeden wielki inwestor”¹². Bardzo ważnym czynnikiem zniechęcającym do inwestowania jest także wysoki koszt nieruchomości w Krakowie i strefie podmiejskiej.

Na terenie KrOF zidentyfikowano¹³ 54 oferty inwestycyjne (do zagospodarowania na cele przemysłowe, usługowe lub magazynowe) w ośmiu gminach, o łącznej powierzchni ok. 465 ha (Tabela 17). Większość z terenów znajdowała się w strefie podmiejskiej – w tym połowa – w gminie Niepołomice. Zwraca uwagę duże rozdrobnienie terenów, zwłaszcza w Krakowie. Średnia powierzchnia oferowanego terenu inwestycyjnego wynosiła w KrOF 8,7 ha, w Krakowie – 4 ha. W całym obszarze było tylko 10 ofert o powierzchni powyżej 10 ha (w tym jedna w Krakowie, jedna w Czernichowie, pozostałe – w Niepołomicach), w tym dwie – powyżej 50 ha (w Czernichowie i Niepołomicach). Niespełna 60% terenów inwestycyjnych (32

---

¹² „Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim”, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2013, s. 128.

¹³ W serwisach: infobase.paiz.gov.pl, www.businessinmalopolska.pl/terenyinwestycyjne, <http://www.marr.pl/nieruchomosci/tereny-do-zagospodarowania> (dostęp: 17.09.2014)

oferty) stanowiły natomiast tereny o powierzchni mniejszej niż 5 ha, w tym w Krakowie takie tereny stanowiły 75% wszystkich (18 ofert).

Tabela 17. Tereny inwestycyjne w gminach KrOF – tereny pod inwestycje przemysłowe, magazynowe i usługowe

Jednostka terytorialna	Liczba terenów	Powierzchnia ogółem	Powierzchnia średnia
KrOF	54	465,15	8,7
Kraków	24	97,19	4,0
Strefa podmiejska, w tym:	30	367,96	12,3
Czernichów	1	52,7	52,7
Igołomia-Wawrzeńczyce	1	4,0	4,0
Liszki	2	13,0	6,5
Mogilany	1	5,7	5,7
Niepołomice	13	251,6	19,4
Skawina	11	34,6	3,1
Wieliczka	1	6,3	6,3

Źródło: Opracowanie własne

Zidentyfikowane tereny inwestycyjne zlokalizowane są przede wszystkim w południowej części KrOF – głównie w gminach położonych wzdłuż autostrady .

Rysunek 15. Tereny inwestycyjne w KrOF tereny pod inwestycje przemysłowe, magazynowe i usługowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie serwisów infobase.paiz.gov.pl, www.businessinmalopolska.pl, <http://www.marr.pl>

Jednym z narzędzi służących poprawie dostępności terenów inwestycyjnych są strefy aktywności gospodarczej, czyli przygotowane pod inwestycje (przemysłowe lub dla wybranych usług) tereny, które następnie są oferowane przedsiębiorcom.¹⁴ Szczególnym instrumentem polityki państwa na terenie KrOF jest Krakowska

¹⁴ Ich budowa była wspierana w ramach Działania 4.3 „Tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej” Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013.

Specjalna Strefa Ekonomiczna – Park Technologiczny (SSE-KPT)¹⁵. Zezwolenie na działalność w SSE-KPT, poza przedsiębiorstwami przemysłowymi mogą także uzyskać niektóre firmy z sektora usług. Należą do nich: usługi informatyczne, usługi badawczo-rozwojowe w dziedzinie nauk przyrodniczych, technicznych, rachunkowości i kontroli ksiąg, usługi w zakresie księgowości (z wyłączeniem deklaracji podatkowych), usługi w zakresie badań i analiz technicznych oraz usługi centrów telefonicznych. Na terenie KrOF działa kilka podstref SSE o zróżnicowanym charakterze – trzy w Krakowie (Kraków: Śródmieście, Podgórze, Nowa Huta), skierowane przede wszystkim do przedsiębiorstw zaawansowanych technologii i usług, strefy przemysłowe w Niepołomicach i Skawinie oraz strefa w Zabierzowie – obejmująca biznes park (biurowy).

Na terenie KrOF działa 11 SAG, w ośmiu gminach(Tabela 18)¹⁶, o łącznej powierzchni ponad 1,2 tys. ha, z czego ok. 506 ha to powierzchnia zagospodarowana przez przedsiębiorstwa. Największą powierzchnię ma strefa w Niepołomicach – ok. 600 ha, znaczące powierzchnie znajdują się także w Skawinie oraz gminie Wielka Wieś. Stosunkowo niewielką powierzchnią dysponuje natomiast Kraków, gdzie tereny inwestycyjne (podstrefy SSE-KPT) zajmują 78 ha. Rozmieszczenie SAG przedstawiono na Rysunek 16. Największa powierzchnia SAG znajduje się – co nie zaskakujące – w pobliżu autostrady A4 (Rysunek 16). Największe projekty związane z uruchomieniem SAG również zlokalizowane są w pobliżu głównych tras – A4 (Wieliczka) oraz S7/Wschodniej obwodnicy Krakowa (Nowa Huta Przyszłości).

Rysunek 16. Strefy aktywności gospodarczej w KrOF - powierzchnia ogółem SAG istniejących i projektowanych oraz powierzchnia zagospodarowana (na mieszkańca)

¹⁵ Ze względu iż tereny SSE i tereny przygotowywane przez gminy w ramach tworzenia SAG częściowo się pokrywają analiza tych narzędzi zostanie przedstawiona łącznie.

¹⁶ W przygotowaniu jest SAG w Wieliczce.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od gmin oraz KPT-SSE

Łącznie na terenach SAG działa ponad 180 przedsiębiorstw, zarówno przemysłowych jak i z sektora usług (przede wszystkim biznesowych), zatrudniających ok. 14,7 tys. osób.

Tabela 18. Strefy Aktywności Gospodarczej funkcjonujące w KrOF

Gmina	Liczba SAG	Powierzchnia		Liczba		Wolumen inwestycji (tys. zł)	Ważniejsze branże	Wpływ z podatku od nieruchomości (tys. zł)
		ogółem	zagospodarowana	przedsiębiorstw	zatrudnionych			
KrOF	15	1 292,7	505,6	182	14 711	2 843 892	-	b.d.
Kraków	3	78,1	26,7	22	2 858	624 986	BPO/ITO, produkcja oprogramowania, B&R, poligrafia	b.d.
Strefa podmiejska w tym	12	1 214,6	478,9	160	11 853	2 218 906	-	58 952
Michałowice	1	5,0	3,0	b.d.	170	14 000	elektronika	40
Skawina	3	278,5	140,0	50	282	125 005	metalurgiczna, materiały budowlane i wykończenia wnętrz, metalowa, motoryzacyjna, armatura, lakiernictwo, transport i logistyka, produkcja kabli, meble, chemia budowlana, chemia kosmetyczna, usługi reklamowe,	30 731
Wielka Wieś	2	145,0	67,0	13	1 100	b.d.	motoryzacyjna, tytoniowa, winiarska, handel detaliczny i hurtowy, transport i logistyka, klimatyzacja i wentylacja	6 200
Zabierzów	1	13,1	8,2	12	3 907	79 901	BPO/ITO, B&R	1 473
Niepołomice	1	600,0	220,0	60	5 200	2 000 000	motoryzacyjna, spożywcza, metalowa, materiały budowlane, inżynieria, elektronika	19 200
Liszki	3	116,0	37,0	22	1 164	b.d.	elektronika, poligrafia, logistyka, przemysł spożywczy, materiały budowlane, meble, chemia budowlana, chemia gospodarstwa domowego, handel hurtowy, handel detaliczny i naprawa pojazdów	1 261
Biskupice	1	57,0	3,7	3	30	b.d.	meble, odlewnictwo, motoryzacja	46
Strefy projektowane								
Kraków-Nowa Huta przyszłości	1	228,56						
Czernichów	2	78,4						
Wieliczka	4	216						

Uwzględniono także tereny KPT-SSE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od gmin oraz KPT-SSE

Do najważniejszych efektów działania SAG należą wpływy podatkowe. Łączne wpływy z podatku od nieruchomości od firm z terenów SAG wynoszą w gminach strefy podmiejskiej prawie 59 mln zł rocznie. Do pozostałych bezpośrednich i pośrednich efektów działania SAG gminy zaliczyły:

- wzrost wpływów z udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (np. w Niepołomicach udział gminy w podatku CIT z przedsiębiorstw w SAG oszacowano na 4,4 mln zł, w Wielkiej Wsi – 470 tys. zł),
- wzrost zatrudnienia – zarówno bezpośrednio, w firmach w SAG, jak i dzięki efektom mnożnikowym (np. Niepołomice oszacowały wzrost zatrudnienia na skutek efektów mnożnikowych na 3151 miejsc pracy w Polsce i 2149 w województwie małopolskim); co za tym idzie – spadek poziomu bezrobocia,
- przyciąganie nowych mieszkańców,
- poprawę wizerunku gminy.

Udostępnieniu terenów w SAG służą inwestycje infrastrukturalne prowadzone przez gminy¹⁷ na ich obszarach, również ze wsparciem ze środków MRPO 2007-2013, w ramach działania 4.3: Tworzenie i rozwój stref aktywności gospodarczej. Inwestycje dotyczyły przede wszystkim budowy dróg wewnętrznych oraz sieci podstawowego uzbrojenia technicznego. Do trzech stref wybudowano drogi dojazdowe. Aktywność inwestycyjna skupiała się w gminach strefy podmiejskiej, gdzie zrealizowano większość z wartości ponad 102 mln inwestycji. Dotyczy to przede wszystkim dwóch gmin: Skawiny (50% wszystkich nakładów na infrastrukturę w SAG całego obszaru) i Niepołomic. W Krakowie inwestycje ze wsparciem z MRPO realizowane były przez gminę Kraków oraz Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego (Tabela 19). W celu udostępnienia kolejnych terenów inwestycyjnych w ramach istniejących SAG gminy przewidują inwestycje na kwotę ok. 109 mln zł, z czego większość środków przypada również na dwie najaktywniejsze gminy strefy podmiejskiej.

Tabela 19. Inwestycje infrastrukturalne w SAG

Jednostka terytorialna	Inwestycje w SAG w latach 2007-2013			Inwestycje planowane w istniejących SAG	
	Rodzaj inwestycji	Kwota inwestycji gmin (tys. zł)	Środki z Działania 4.3 MRPO	Rodzaj inwestycji	Kwota inw. plan. gm. (tys. zł)
KrOF	-	102 532,2	53 223,2	-	164 376,67
Kraków	drogi wewnętrzne, sieci wodno-kanalizacyjne	18 650,5	22 094,7*	drogi wewnętrzne; sieci wodno-kanalizacyjne, energetyczne,	54 838,07

¹⁷ Poza gminami instytucjami prowadzącymi inwestycje są SSE-KPT oraz Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego, zarządzająca obszarem *MARR Business Park* w Krakowie.

				teletechniczne i gazowe	
Strefa podmiejska, w tym:	-	83 881,6	31 128,5	-	109 538,6
Michałowice	brak inwestycji	0,0	0,0	drogi wewnętrzne; sieci wodno-kanalizacyjne	2 000,0
Skawina	drogi wewnętrzne; sieci wodno-kanalizacyjne, energetyczne i teletechniczne	51 666,8	13 487,9	drogi wewnętrzne; sieci wodno-kanalizacyjne, energetyczne i teletechniczne; sieci ciepłownicze	43 000,0
Wielka Wieś	drogi dojazdowe, sieci wodno-kanalizacyjne	7 577,0	0,0	drogi wewnętrzne, sieci wodno-kanalizacyjne	16 600,0
Zabierzów	brak inwestycji gminy (realizowane przez prywatnego inwestora)	0,0	0,0	inwestycje nie są planowane	0,0
Niepołomice	drogi dojazdowe, drogi wewnętrzne; sieci wodno-kanalizacyjne, energetyczne i teletechniczne; oczyszczalnia ścieków	23 685,3	17 640,5	drogi dojazdowe, drogi wewnętrzne; sieci wodno-kanalizacyjne, energetyczne i teletechniczne	41 038,6
Liszki	drogi wewnętrzne, droga dojazdowa	900,0	0,0	drogi wewnętrzne, sieci wodno-kanalizacyjne	8 500,0
Biskupice	drogi wewnętrzne	52,5	0,0	drogi dojazdowe, drogi wewnętrzne; sieci wodno-kanalizacyjne, energetyczne i teletechniczne	8 000,0

*W tym dofinansowanie projektu Małopolskiej Agencji Rozwoju Regionalnego „Kompleksowy rozwój strefy aktywności gospodarczej - MARR Business Park”, kwota projektu: 13 294,6 tys. zł, kwota dofinansowania: 5 448, 6 tys. zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od gmin

4. Infrastruktura drogowa i zrównoważony transport metropolitalny

Dostępność zewnętrzna

Transeuropejskie sieci transportowe TEN-T to program unijny dotyczący sieci drogowych, kolejowych, wodnych i powietrznych dla utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu. Aktualna, zmodyfikowana w roku 2013 sieć bazowa TEN-T¹⁸, związana jest z programem finansowania na lata 2014 - 2020. Zmodyfikowana, przebiegająca przez Polskę transeuropejska sieć transportowa usytuowana jest w nowych korytarzach: korytarzu Bałtyk - Adriatyk oraz korytarzu

¹⁸ Rozporządzenie PE i R(UE) nr 1315/2013 z dn. 13 grudnia 2013 r.

Morze Północne - Bałtyk, łączących porty morskie z najbardziej uprzemysłowionymi regionami. Nowy korytarz Ren - Dunaj łączący Strasburg, Pragę, Koszyce z Ukrainą przebiega tuż za południową granicą Polski.

Nowe korytarze obejmując wszystkie, największe i już najbardziej rozwinięte miasta Polski: Warszawę, Łódź, Wrocław, Poznań, Gdańsk (Trójmiasto), Szczecin, Katowice (GOP). Kraków znajduje się w sieci bazowej (drogowej, kolejowej) TEN-T jednak nie został uwzględniony w korytarzach Bałtyk - Adriatyk i Morze Północne – Bałtyk wyznaczających priorytetowe inwestycje planowane do realizacja w ramach CEF do roku 2020. Autostrada A-4, najstarsza polska autostrada, wyposażona w dwa pasy ruchu w każdym kierunku, przenosi natężenie ruchu ponad 30.000¹⁹ pojazdów w ciągu doby, w tym udział pojazdów ciężkich wynosi 24%. Rosnący wraz z postępowaniem budowy autostrady w kierunku Ukrainy ruch, powoduje już obecnie, na odcinku Katowice - Kraków, częste stany niedrożności.

Dalszy, prognozowany w najbliższych 10 - 15 latach wzrost ruchu do ok. 45.000²⁰ pojazdów na dobę spowoduje znaczne ograniczenie prędkości, ograniczając istotnie jej przepustowość. Możliwość, a wręcz konieczność rozbudowy autostrady przed rokiem 2027, uniemożliwia umowa koncesyjna. Również łączące KrOF ze Śląskiem drogi krajowe 44, 79, 94, z tego samego powodu, nie będą mogły być rozbudowane. Dla uzyskania niezbędnej w tym okresie dostępności do sieci bazowej TEN-T (droga S1), niezbędna jest modernizacja alternatywnej drogi wojewódzkiej nr 780 Kraków - Bieruń.

Projektowana droga ekspresowa S-7, w kierunku Warszawy, oraz jej odcinek między Myślenicami a Rabką ma szansę na realizację do roku 2020. Projektowana droga ekspresowa nie rozwiązuje problemów komunikacyjnych północnej części KrOF, dlatego niezbędna jest budowa Północnej Obwodnicy Krakowa i nowej Trasy Wolbromskiej. Aktualne programy rządowe nie przewidują wykonania odcinka S-7 od Krakowa do Myślenic i odcinka od Rabki do połączenia ze słowacką drogą ekspresową R-3, a stąd z autostradą D-1 usytuowaną w sieci bazowej TEN-T na Słowacji.

Brak usytuowania w priorytetowych korytarzach sieci bazowej TEN-T linii kolejowej E-30 Zgorzelec - Kraków - Medyka, spowodować może znaczne przesunięcia czasowe modernizacji tej linii w kierunku Śląska (szybkie połączenie), do połączenia z siecią kolejową korytarza transeuropejskiego Bałtyk - Adriatyk, ograniczając również jej przepustowość. Niezbędna jest również modernizacja alternatywnej linii kolejowej nr 93 Trzebinia - Oświęcim - Czechowice-Dziedzice.

Projektowana nowa linia kolejowa Podłęże - Tymbark wraz z modernizacją istniejącej linii Tymbark - Nowy Sącz ma szansę realizacji do roku 2020²¹. Niestety, konsekwencją ustalenia nowych korytarzy bazowych TEN-T jest brak w programach rządowych budowy/modernizacji dalszego odcinka, Nowy Sącz - Koszyce

---

¹⁹ Generalny Pomiar Ruchu 2010

²⁰ ALTRANS analizy własne

²¹ Kontrakt Terytorialny dla Małopolski

prowadzącego z Krakowa na południe Europy, do portów Morza Czarnego i Morza Egejskiego.

Równie ważnym elementem systemu transportu, jedynym usytuowanym w sieci bazowej TEN-T, jest Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków-Balice. Postępująca rozbudowa portu i urządzeń towarzyszących, zapewni wysoką dostępność lotniska z obszaru KrOF, w tym Krakowa, już w roku 2016.

Dostępność transportowa KrOF do sieci bazowej TEN-T drogowej i kolejowej, jest na granicy przepustowości. Pozostawienie KrOF, w tym Krakowa, poza głównymi korytarzami transeuropejskimi, przy równoczesnych, wysoce prawdopodobnych, znacznie limitowanych możliwościach finansowania do roku 2020 inwestycji infrastrukturalnych poza korytarzami bazowymi, oznacza znaczne ograniczenie możliwości rozwoju gospodarczego KrOF. Zmiana tej daleko niekorzystnej sytuacji, może nastąpić tylko poprzez kolejną rewizję sieci TEN-T, która powinna nastąpić po roku 2020.

Mobilność i dostępność wewnętrzna – deficyty

Przeprowadzane w Krakowie, systematycznie w odstępach 10-letnich, Kompleksowe Badania Ruchu (KBR), pozwalają ocenić zmiany mobilności mieszkańców miasta, jak również zmiany sposobu wykonywania podróży transportem indywidualnym i zbiorowym. Dane pochodzące z ostatniego KBR 2013, obejmujące Kraków i obszar metropolitalny, dotyczące mobilności mieszkańców KrOF bez Krakowa, nie są jeszcze w pełni dostępne, jednak z opracowanych materiałów można wyciągnąć następujące wnioski:

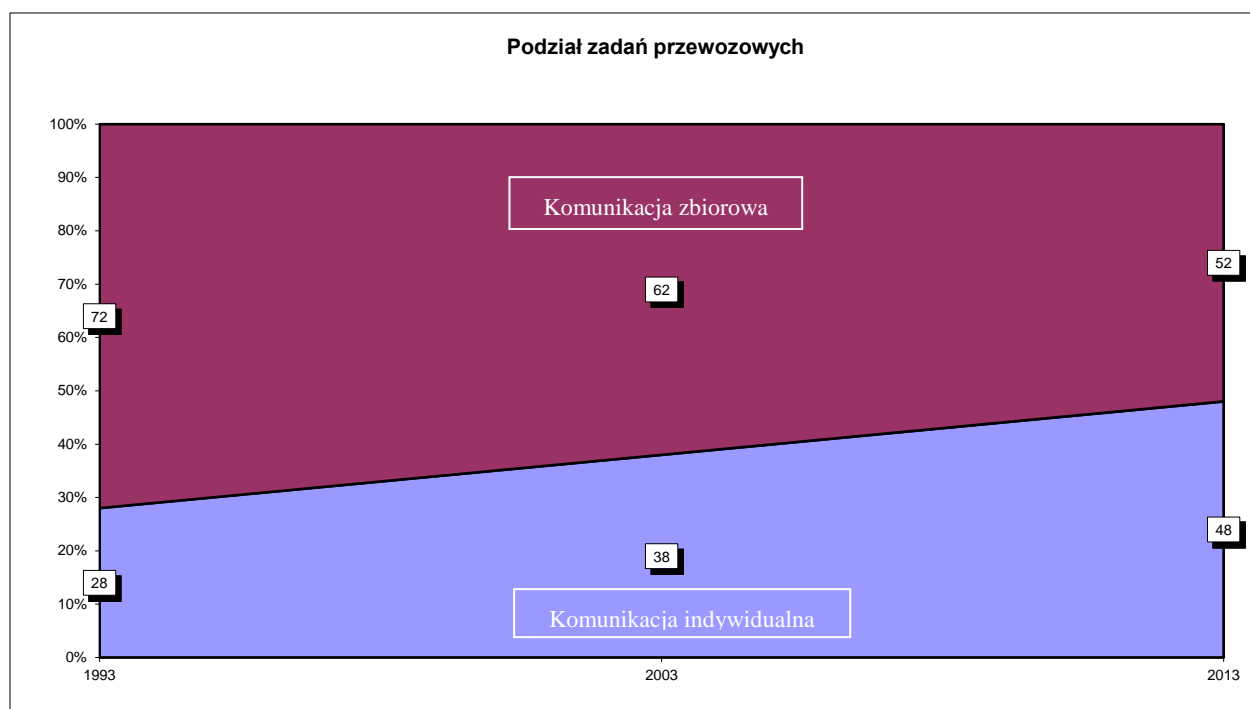
- a) rosnący udział podróży wykonywanych transportem indywidualnym i malejący transportem zbiorowym – trend ten obrazuje poniższa tabela i wykres (Tabela 20; Rysunek 17). Zjawisko to dotyczy Krakowa, jak również w KrOF. Biorąc równocześnie pod uwagę migracje ludności i dalszy wzrost liczby mieszkańców KrOF, można założyć, że potrzeby transportowe będą systematycznie rosnąć.

Tabela 20. Podział zadań przewozowych w latach 1993, 2003, 2013

		Jednostka	1993	2003	2013
Podział zadań przewozowych	Komunikacja indywidualna	%	28	38	48
	Komunikacja zbiorowa	%	72	62	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie KBR 1994, KBR 2003, KBR 2013

Rysunek 17. Podział zadań przewozowych

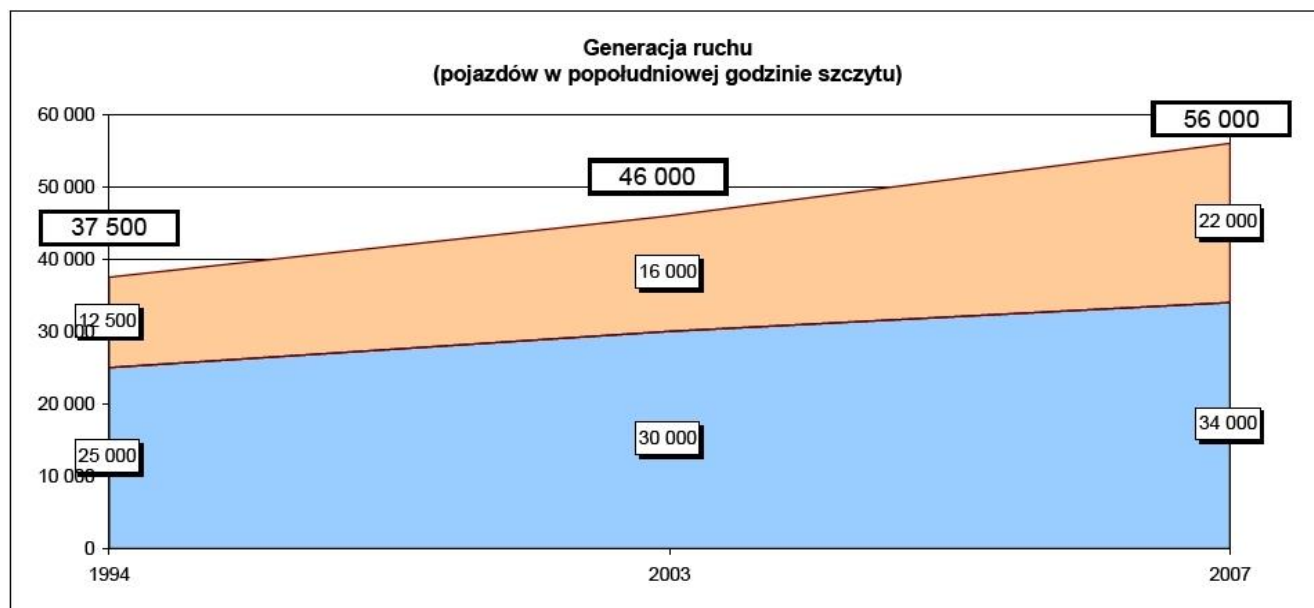
Źródło: opracowanie własne na podstawie KBR 1994, KBR 2003, KBR 2013

- b) rosnąca liczba podróży samochodowych, której efektem jest wzrost generacji ruchu samochodów osobowych, w większym stopniu z obszaru zewnętrznego KrOF (Tabela 21, Rysunek 18).

Tabela 21. Generacja ruchu samochodów osobowych w latach 1994, 2003, 2007

			1994	2003	2007
Generacja ruchu samochodów osobowych	wewnętrzny	Poj/godz. szczytu popołudniowego	25 000	30 000	34 000
	zewnętrzny		12 500	16 000	22 000
	ogółem		37 500	46 000	56 000

Źródło: opracowanie własne na podstawie KBR 1994, KBR 2003, Raport o stanie miasta UMK: 1994, 2003, 2007.

Rysunek 18. Generacja ruchu w popołudniowej godzinie szczytu w latach 1994, 2003, 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie KBR 1994, KBR 2003, Raport o stanie miasta UMK: 1994, 2003, 2007.

Ponadto na potrzeby niniejszej diagnozy przeprowadzono szereg analiz i konsultacji w wyniku których zidentyfikowano następujące deficyty w obszarze emisyjności i multimodalności systemów transportowych KrOF:

- a) Stan transportu zbiorowego Krakowa, opartego o komunikację tramwajową i autobusową, chociaż stale poprawiający się, nie jest zadowalający szczególnie w obszarze śródmiejskim, w którym brak możliwości dalszego rozwoju. Aktualnie 54 % tramwajów stanowi tabor w całości wysokopodłogowy znaczna część z nich to pojazdy starsze niż 35 lat. Spośród autobusów tylko 18% pojazdów spełnia normy Euro6. Pojazdy spełniające najstarsze normy emisji spalin Euro1 to 4,3%, Euro2 to 24,6%, Euro3 to 34,4% oraz Euro4 1,9%²². Również niezadowalający jest stan infrastruktury. Niezbędna jest dalsza rozbudowa sieci tramwajowej i przeprowadzenie generalnych remontów istniejących torowisk, również infrastruktury autobusowej.
- b) System transportu zbiorowego KrOF, poza Krakowem, oparty jest głównie o transport autobusowo-mikrobusowy i kolejowy. Większość autobusów aglomeracyjnych nie spełniają najwyższych norm europejskich dotyczących emisji spalin. W gminach nieposiadających dostępu do kolei brakuje szybkich połączeń autobusowych. Infrastruktura obsługi podróżnych w szczególności w obszarze funkcjonalnym KrOF posiada liczne deficyty przejawiających się głównie brakiem terminali autobusowych i wyposażenia przystanków.
- c) Istotnym deficytem szczególnie na terenie podmiejskim jest brak ciągów pieszo-rowerowych umożliwiających bezpieczne dotarcie (rowerem lub pieszo) do linii autobusowych i kolejowych

²² mpk.krakow.pl.

- d) Całkowity brak, poza Krakowem i Niepołomicami, sieci dróg rowerowych sprawia, że udział tego środka transportu w podróżach mieszkańców KrOF jest kilkuprocentowy ²³.
- e) Aktualnie rola kolei w przewozach wewnątrzmijskich jest marginalna, wynika to głównie z braków w infrastrukturze kolejowej zapewniającej sprawne funkcjonowanie połączeń. W szczególności braki dotyczą łącznicy usprawniającej połączenie linii nr 91 i nr 94, przystanków kolejowych oraz dodatkowych torów na linii średnicowej. Transport kolejowy, ze względu na wieloletnie remonty torów, stacji i przystanków, nie jest wystarczającą alternatywą dla transportu samochodowego. Rozpoczęty w roku 2014 projekt Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej ogranicza się obecnie tylko do linii Kraków - Wieliczka.
- f) Na całym terenie KrOF funkcjonują jedynie trzy parkingi działające w systemie P&R połączone z transportem szynowym, które w minimalnym stopniu zaspokajają potrzeby tym zakresie. Przykładem ilustrującym popyt na rozwiązania P&R jest uruchomiony w grudniu 2014 r. węzeł przesiadkowy w Wieliczce z parkingiem i Szybką Koleją Aglomeracyjną, która aktualnie jest zapełniona w 100%. Lokalizacje istniejących węzłów przesiadkowych z parkingami P&R zostały wskazane na mapie stanowiącej załącznik do strategii ZIT dla KrOF.

Drogową dostępność wewnętrzną KrOF zapewniają głównie drogi lokalne: gminne i powiatowe, w mniejszym stopniu wojewódzkie i krajowe. Gęstość dróg publicznych w powiatach krakowskim i wielickim w przeliczeniu na 100 km² obszaru jest podobna i wyższa niż średnia w Polsce (Tabela 22). Mimo to popyt transportowy przewyższa możliwości przepustowe sieci. Aktualnie sieć drogowa KrOF już nie zapewnia wystarczającej przepustowości a tym samym dostępności w relacjach gmin z Krakowem²⁴. Największe trudności występują w godzinach szczytu, ale również poza nimi, na odcinkach wlotowych do miasta oraz w tzw. wąskich gardłach (okolice mostów i wiaduktów) i na głównych ulicach wewnątrz miasta, w tym okalającej ściśle centrum II obwodnicy.

Tabela 22. Gęstość dróg publicznych w powiatach KrOF

Jednostka terytorialna	Gęstość dróg publicznych [km/100 km ²]
Kraków	423
powiat krakowski	120
powiat wielicki	124
województwo małopolskie łącznie z Krakowem	159
Polska	90

Źródło: US Kraków, Raport o stanie miasta Krakowa 2012

²³ KBR 2013

²⁴ targeo.pl

- g) Brak spójnych sieci drogowych o charakterze obwodnicowym, zarówno III obwodnicy Krakowa kategorii drogi powiatowej, IV obwodnicy autostradowo-ekspresowej, ale również V obwodnicy - pierścienia integrującego gminy w kategorii dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych.
- h) Na przestrzeni ostatnich 15 lat wzrost zużycia paliw (benzyna i olej napędowy) w sektorze transportu prywatnego i komercyjnego wyniósł ponad 40%. Należy także zwrócić wagę na fakt, iż transport samochodowy i autobusowy ma około 20% udział w generowaniu zanieczyszczeń powietrza²⁵.

Odwroćenie trendu rosnących podróży transportem indywidualnym i malejących transportem zbiorowym staje się dla KrOF celem pierwszoplanowym głównie ze względu na katastrofalny stan powietrza i rosnące zatłoczenie dróg. Poszerzenie strefy funkcjonowania transportu zbiorowego oraz zapewnienie ekologicznych standardów tego transportu wymaga zakupu nowych tramwajów i autobusów. Niezbędne jest także kontynuowanie prac nad wdrożeniem wspólnej polityki transportowej gmin tworzących KrOF określającej funkcje transportu indywidualnego i transportu zbiorowego a także zakładającej wprowadzenie wspólnego systemu sterowania ruchem, taryfowego i informacyjnego. Koordynacji będzie też wymagała realizacja działań infrastrukturalnych polegających głównie na budowie węzłów przesiadkowych z parkingami P&R / B&R i terminalami autobusowymi, integrujących podsystemy transportu drogowego, kolejowego, autobusowego, tramwajowego, rowerowego. Przy założeniu znaczącego rozwoju potencjału ludności oraz miejsc pracy i nauki w KrOF konieczne będzie również wdrożenie nowego środka, niezależnego od zabudowy i uwarunkowań transportu naziemnego, zapewniającego sprawną obsługę miasta - metra²⁶. Główne zadania transportowe do realizacji w najbliższych latach zostały przedstawione w koncepcji stanowiącej załącznik do strategii ZIT.

Promowanie transportu zbiorowego oznacza, że rozwój sieci drogowej KrOF powinien, poza remontami, ograniczać się tylko do rozbudowy i budowy brakujących odcinków obwodnic, połączeń sieci zewnętrznych z odcinkami dróg łączących z węzłami przesiadkowymi do transportu zbiorowego i portem lotniczym, połączeń ze strefami aktywności gospodarczej i terenami rozwojowymi. Deficyty przepustowości sieci drogowej powinny być rekompensowane rozwojem sieci transportu zbiorowego. Wynikającym z diagnozy celem strategicznym niezbędnej przebudowy i rozbudowy systemu transportu obszaru jest osiągnięcie zrównoważonego i niskoemisyjnego systemu transportu zapewniającego wysoką jakość życia mieszkańców oraz rozwój społeczno-gospodarczy gmin KrOF.

---

²⁵ Na podstawie wstępnych wyników badań i analiz prowadzonych w związku z opracowaniem PGN dla Miasta Krakowa, dane na 18 marca 2015 r.

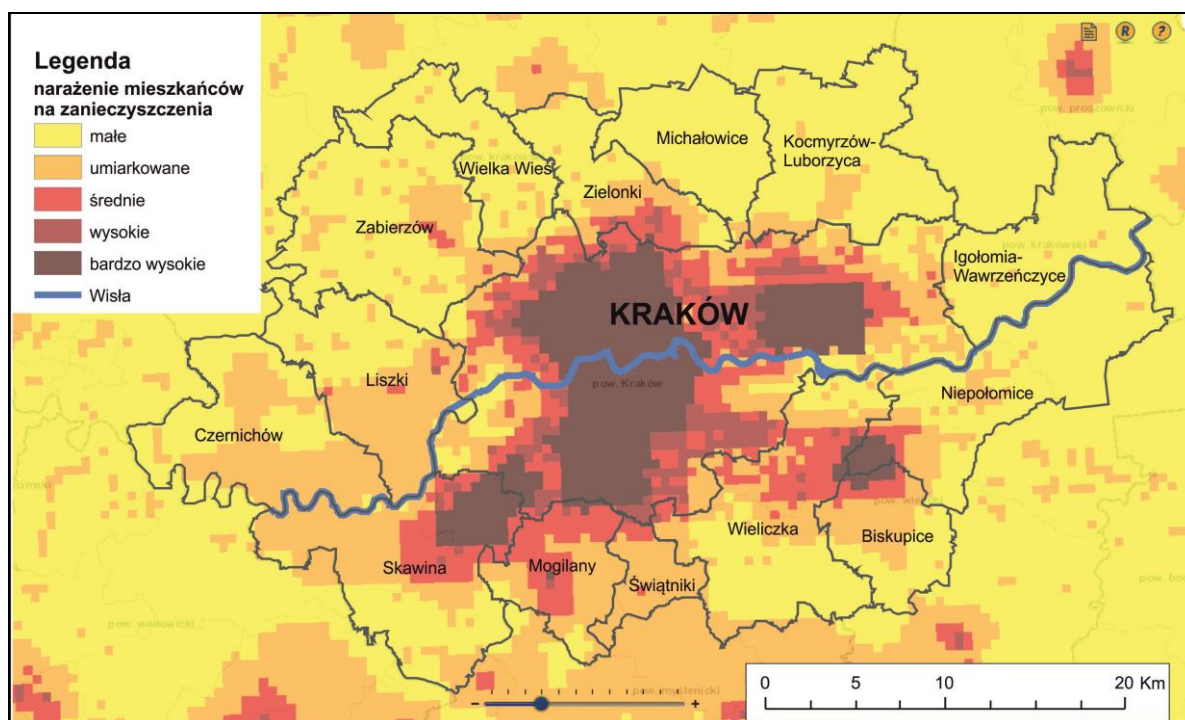
²⁶ SUIKZP Miasta Krakowa 2014

5. Stan środowiska przyrodniczego i efektywność energetyczna

Jakość powietrza

Zła jakość powietrza atmosferycznego, pomimo poprawy w stosunku do lat 80-tych XX wieku stanowi obecnie jeden z największych problemów środowiskowych KrOF. Wg *Programu ochrony powietrza województwa małopolskiego (POPWM)* odnotowywane są przekroczenia poziomów normatywnych wartości stężeń dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, pyłu zawieszonego PM₁₀, PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu. W stosunku do lat 90-tych zmieniła się struktura głównych źródeł zanieczyszczeń powietrza. Restrukturyzacja przemysłu i wprowadzone zmiany technologiczne wpłynęły na znaczące zmniejszenie emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych do powietrza z ośrodków przemysłowych. Rosnącym problemem, zwłaszcza po 2000 r. staje się natomiast niska emisja z palenisk domowych, powodowana głównie wzrostem cen gazu ziemnego i oleju opałowego – co powoduje powrót mieszkańców do opalania domów paliwami stałymi. Na jakość powietrza w aglomeracji krakowskiej istotny wpływ ma także znaczny wzrost liczby pojazdów na drogach.

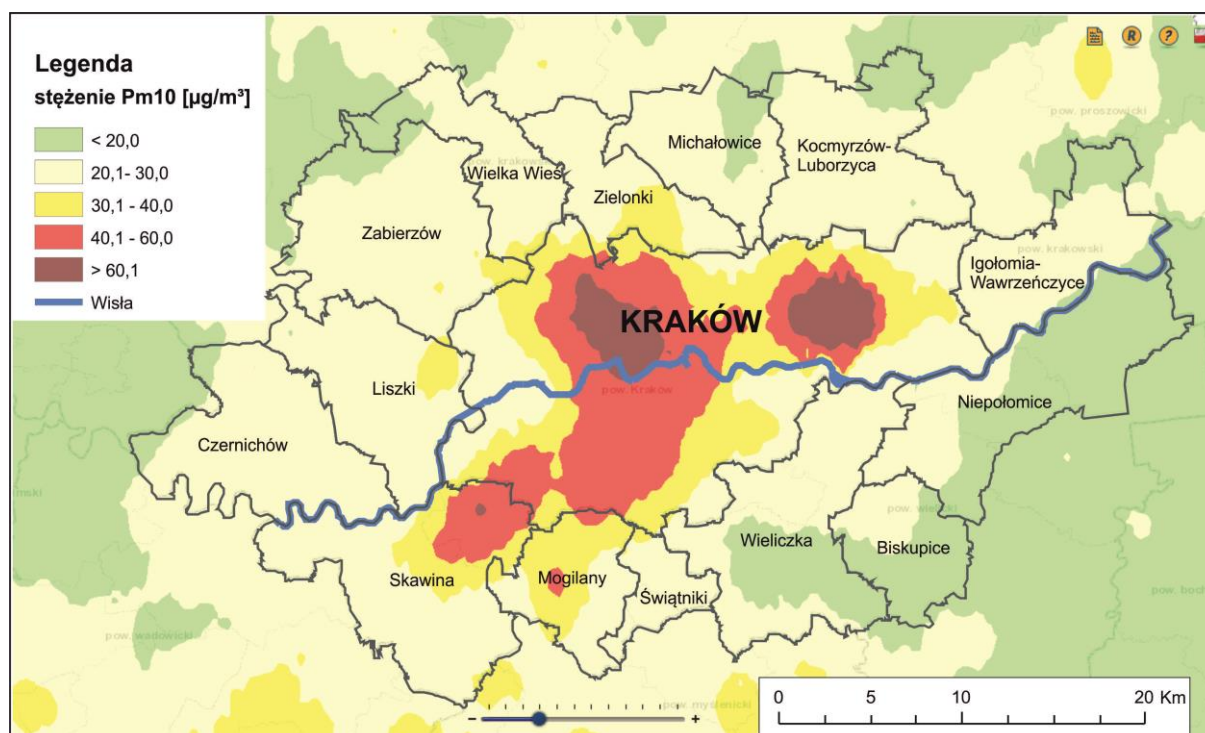
W ramach opracowania Programu ochrony powietrza została, na podstawie analizy łącznego narażenia na średnioroczne poziomy pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5}, benzo(a)pirenu, dwutlenku siarki i dwutlenku azotu oraz uwzględnienia ilości mieszkańców na poszczególnych obszarach miast i gmin sporządzona mapa narażenia mieszkańców na zanieczyszczenia powietrza (Rysunek 19). Największa skala zagrożeń występuje w samym Krakowie, zwłaszcza w jego obszarze centralnym, lokalnie także na obszarach gmin Skawina (zwłaszcza w mieście), Mogilany, Wieliczka i Niepołomice. Rozkład i skala zagrożenia mieszkańców wynika z nagromadzenia niekorzystnych oddziaływań na gęsto zabudowanych i zaludnionych obszarach centrum aglomeracji. Wysokie stężenia zanieczyszczeń wynikają także z uwarunkowań topograficznych KrOF, a zwłaszcza Krakowa. Położenie w obniżeniu (Brama Krakowska) i występujące często inwersje termiczne utrudniają przewietrzanie i wymianę powietrza i sprzyjają kumulowaniu się zanieczyszczeń w przy powierzchniowej warstwie atmosfery, zwłaszcza w okresie zimowym.

Rysunek 19. Narażenie mieszkańców na zanieczyszczenia powietrza

Źródło: miip.geomalopolska.pl/powietrze

Największym problemem dla jakości powietrza w obszarze KrOF, zwłaszcza w kontekście negatywnych skutków zdrowotnych, jest utrzymujące się wysokie, należące do najwyższych w Polsce, stężenie pyłów zawieszonych, przede wszystkim PM 10. Średnioroczne stężenie PM 10 na znacznych obszarach aglomeracji przekracza dopuszczalną normę. Dotyczy to przede wszystkim Krakowa, ale także południowej części strefy podmiejskiej (Rysunek 20)

Rysunek 20. Średnioroczne stężenie pyłu zawieszonego PM10 w 2011 r.

Wartość dopuszczalnego stężenia średniorocznego pyłu PM10 wynosi $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Źródło: miip.geomalopolska.pl/powietrze

Od roku 2002 poziom zanieczyszczeń pyłowych w powietrzu utrzymuje się na podobnym poziomie, którego wahania zależne są od warunków meteorologicznych. Dopuszczalna częstość przekroczeń stężeń średniodobowych pyłu zawieszonego PM10 ($>50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) wynosi 35 dni w roku kalendarzowym, natomiast dla stacji pomiarowych w KrOF częstość ta wynosiła w roku 2013²⁷:

- stacja przy al. Krasieńskiego – 132 dni,
- stacja przy ul. Bulwarowej – 136 dni,
- stacja przy ul. Bujaka – 106 dni.
- stacja w Skawinie – 121 dni,
- stacja w Wieliczce – 105 dni.

Przekroczenia występują głównie w sezonie zimowym i ich przyczynami są: oddziaływanie emisji związanej z indywidualnym ogrzewaniem budynków, emisji związanej z ruchem pojazdów w centrum miasta z intensywnym ruchem, oddziaływanie emisja związana z intensywnym ruchem pojazdów na głównej drodze leżącej w pobliżu stacji, oddziaływanie emisji z zakładów przemysłowych, ciepłowni, elektrowni zlokalizowanych w pobliżu stacji, szczególne lokalne warunki rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń, niekorzystne warunki klimatyczną²⁸.

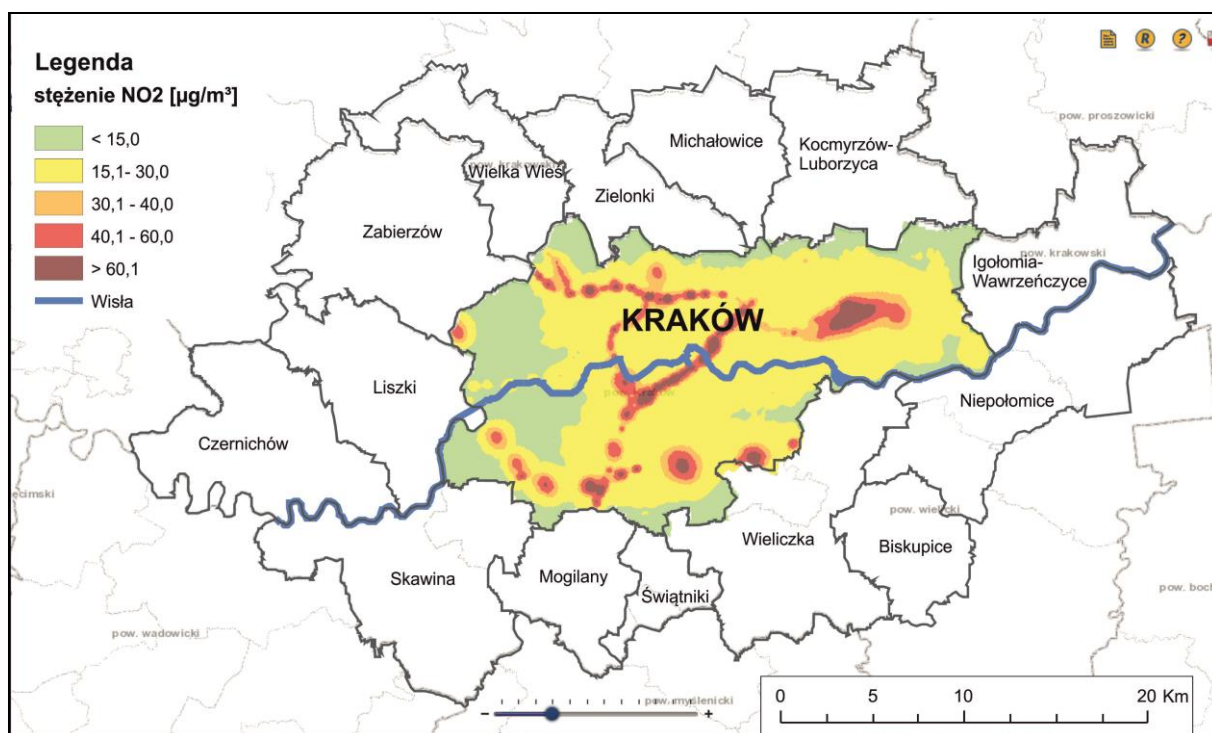
Niepokojącym zjawiskiem jest zwłaszcza przekraczanie poziomów informowania społeczeństwa ($>200 \mu\text{g}/\text{m}^3$), a nawet poziomu alarmowego ($> 300 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

Na terenie Krakowa, wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych występują także przekroczenia poziomu stężenia dwutlenku azotu, związane z rozwojem transportu indywidualnego. Warto zauważyć iż znaczne koncentracje zanieczyszczeń związane są ze szlakami transportowymi przebiegającymi przez gęsto zaludnione obszary (np. Aleje Trzech Wieszców).

---

²⁷ Wg opracowania WIOŚ „Ocena jakości powietrza w 2013 roku”.

²⁸ Ibidem

Rysunek 21. Stężenie średnioroczne dwutlenku azotu (NO₂) [µg/m³]

Źródło: miip.geomalopolska.pl/powietrze

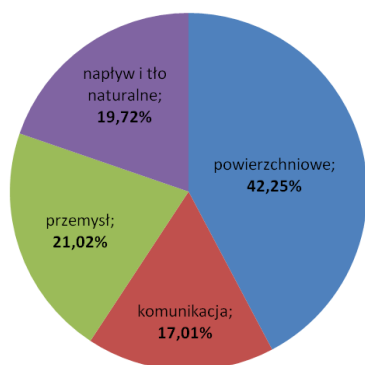
Najważniejsze skutki złego stanu powietrza atmosferycznego to wpływ zanieczyszczenia na zdrowie mieszkańców, w tym na zwiększoną zachorowalność na choroby układu oddechowego, alergie, nowotwory i choroby krążenia, a zatem znaczące pogorszenie się zarówno obiektywnej jak i subiektywnej jakości życia w mieście. W dłuższej perspektywie utrzymujący się zły stan powietrza, połączony z żywym zainteresowaniem mieszkańców tym problem może także powodować nasilenie się procesów suburbanizacji – ucieczki z miasta m.in. w poszukiwaniu lepszej jakości środowiska. Opinia jednego z najbardziej zanieczyszczonych miast Europy²⁹ powoduje też znaczące straty wizerunkowe, co w przyszłości może mieć negatywny wpływ na ruch turystyczny czy poziom inwestycji w mieście.

Efektywność energetyczna budynków

Największym źródłem pyłów zawieszonych w obszarze KrOF jest rozproszona emisja ze źródeł powierzchniowych – lokalnych kotłowni i palenisk domowych – tzw. niska emisja, stanowiąca aż 42% wszystkich źródeł zanieczyszczeń pyłowych w Krakowie.

²⁹ Wg rankingu Europejskiej Agencji Środowiska.

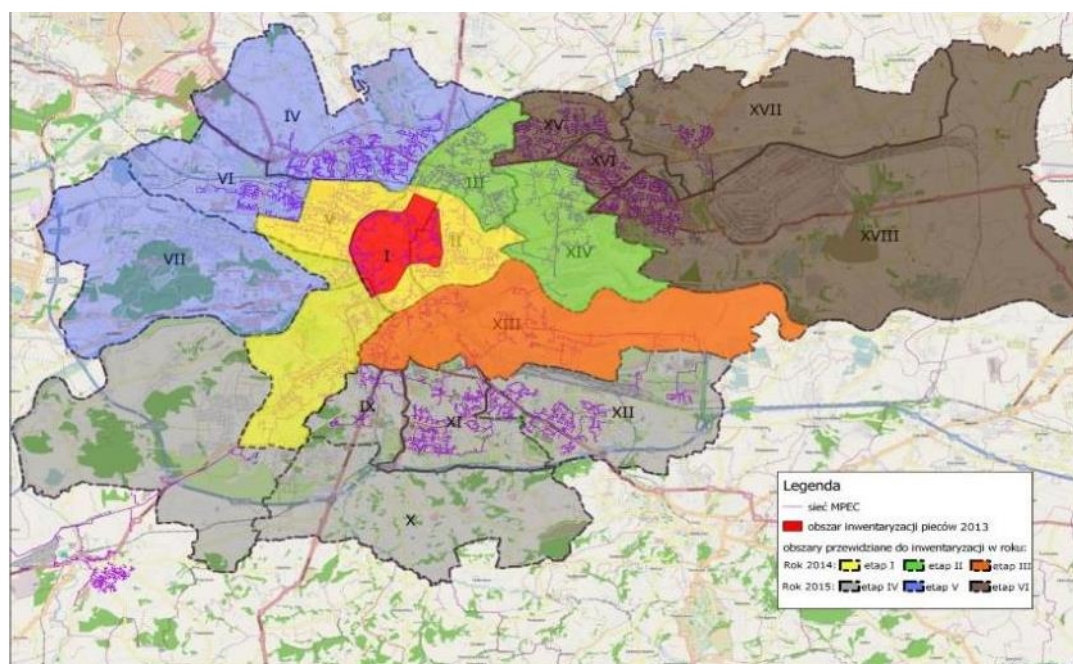

Rysunek 22. Struktura źródeł pyłu zawieszonego w PM10 w obszarach przekroczeń w Krakowie
 Źródło: Program ochrony powietrza województwa małopolskiego

Wg danych NSP 2011 całkowita liczba mieszkań ogrzewanych paliwem stałym (za pomocą pieców i indywidualnych systemów CO) w Krakowie wynosiła 23,5 tys. co stanowiło niespełna 8% mieszkań. W powiatach krakowskim i wielickim było łącznie 56,5 tys. takich mieszkań – i stanowiły one aż 55% całego zasobu mieszkaniowego. Problem niskiej emisji dotyczy zatem całego KrOF.

W roku 2013 została wykonana na terenie Krakowa pierwsza inwentaryzacja pieców na paliwo stałe dla wybranego obszaru miasta obejmującego część I i II Dzielnicy oraz niewielki fragment Dzielnicy VIII. W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji ustalono, iż całkowita liczba pieców na paliwo stałe na wskazanym wyżej obszarze wynosi 5891 sztuk, zlokalizowanych w 1019 budynkach (na 4477 budynków w badanym obszarze). Inwentaryzacja sporządzana będzie sukcesywnie dla kolejnych obszarów (Rysunek 23). Całkowite zakończenie inwentaryzacji przewidziane jest w 2015 r.

Rysunek 23. Harmonogram inwentaryzacji pieców na paliwo stałe w latach 2013-2015
 Źródło: MPEC Kraków

W skład uzbrojenia terenu na obszarze objętym opracowaniem wchodzi sieci ciepłownicze oraz przyłącza o łącznej długości 28,72 km. Łączna liczba węzłów ciepłych wynosi 282 szt, a moc cieplna węzłów – 106,36 MW. Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej eksploatuje również lokalne kotłownie gazowe – 31 kotłowni o mocy cieplnej 5,23 MW. Łączna moc cieplna dostarczana na przedmiotowy obszar Krakowa to $Q_{MPEC} = 111,59$ [MW]

Wśród działań w zakresie szeroko pojętego efektywnego wykorzystania energii podejmowanych w ostatniej dekadzie w Krakowie należy wymienić modernizację i rozbudowę systemu ciepłowniczego, kontynuację programu ograniczania niskiej emisji oraz wprowadzanie energooszczędnych rozwiązań w transporcie.

Dotychczasowa realizacja programu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej pozwoliła na osiągnięcie oszczędności energii w ilości 14 500 GJ/rok oraz zmniejszenie zapotrzebowanie na moc grzewczą o 2,9 MW⁶², co przeliczono na redukcję emisji gazów cieplarnianych w ilości 1760 ton CO₂. Możliwe do osiągnięcia efekty w zakresie oszczędności energii w budynkach użyteczności publicznej oszacowano na 120 tys. GJ/rocznie, w zależności od dostępnych środków na termomodernizację.³⁰

W latach 2007-2013 gminy KrOF podejmowały liczne działania w zakresie zwiększania efektywności wykorzystania energii w budynkach publicznych. Wg danych otrzymanych od Gmin działania objęły 127 obiektów, o łącznej powierzchni prawie 242 tys. m². Inwestycje pochłonęły dotąd 136,6 mln zł. Zdecydowanie największe wydatki dotyczyły Krakowa. Największa skala działań dotyczyła budynków związanych z edukacją (szkoły, przedszkola etc.). Na drugim miejscu znalazły się budynki służby zdrowia i opieki społecznej, w tym przede wszystkim krakowskie szpitale (Tabela 23).

---

³⁰ Diagnoza stanu środowiska miasta Krakowa – zał. do Programu ochrony środowiska dla miasta Krakowa na lata 2012-2015

Tabela 23. Liczba, powierzchnia i wydatkowana na termomodernizację kwota w latach 2007-2013 wg funkcji budynków publicznych

Jednostka terytorialna		Łącznie	administracja	edukacja	kultura	remiza	sport	światła	wielofunkcyjny	zdrowie i opieka społ.
KrOF	liczba budynków	127	3	58	12	14	16	2	14	8
	powierzchnia (m ²)	241 833	1 461	170 054	6 809	1 732	9 670	1 492	6 672	43 945
	kwota (tys. zł)	136 626,9	698,7	29 600,1	942,8	1 545,9	3 401,4	478,6	1 444,7	98 514,8
Kraków	liczba budynków	39	-	18	4	-	14	-	-	3
	powierzchnia (m ²)	130 763	-	86 418	2 230	-	230	-	-	41 885
	kwota (tys. zł)	120 677,6	0,0	20 188,2	342,1	0,0	1 914,1	0,0	0,0	98 233,2
Strefa podmiejska	liczba budynków	88	3	40	8	14	2	2	14	5
	powierzchnia (m ²)	241 794	1 461	170 036	6 805	1 732	9 656	1 492	6 672	43 942
	kwota (tys. zł)	15 949,3	698,7	9 411,8	600,6	1 545,9	1 487,3	478,6	1 444,7	281,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od gmin KrOF.

Najczęstszymi działaniami podejmowanymi przez gminy KrOF było ocieplenie budynków: elewacji i dachu (stropodachu) oraz wymiana stolarki okiennej i drzwiowej na spełniającą współczesne parametry cieplne. Znaczące inwestycje dotyczyły też wymiany systemów grzewczych, w tym wymiany kotłów, zwłaszcza w gminach podmiejskich pozbawionych dostępu do ciepła sieciowego (Tabela 24).

Tabela 24. Liczba i powierzchnia budynków publicznych poddanych termomodernizacji kwota w latach 2007-2013 wg rodzaju podejmowanych działań

Jednostka terytorialna		ocieplenie elewacji	ocieplenie dachu	wymiana stolarki	wymiana kotła	modernizacja instalacji CO	kolektory słoneczne
KrOF	liczba budynków	54	37	43	36	39	23
	powierzchnia (m ²)	113 817	122 349	119 116	30 814	102 909	35 677
Kraków	liczba budynków	15	16	16	3	17	13
	powierzchnia (m ²)	62 285	82 386	84 135	1 812	85 500	0
Strefa podmiejska	liczba budynków	39	21	27	33	22	10

	powierzchnia (m ²)	51 532	39 963	34 981	29 003	17 409	35 677
--	--------------------------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od gmin KrOF.

Gminy oszacowały także potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków publicznych w nadchodzących latach. Interwencji w tym zakresie wymaga łącznie 167 budynków (w tym 107 w Krakowie), o łącznej powierzchni 384,6 tys. m² (w tym 328,9 tys. m² w Krakowie). Szacowana kwota wydatków na potrzeby poprawy efektywności energetycznej wynosi ponad 163 mln zł (Tabela 25).

Tabela 25. Potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków publicznych w gminach KrOF

Jednostka terytorialna		Łącznie
KrOF	liczba budynków	167
	powierzchnia (m ²)	384 589
	kwota (tys. zł)	163 547,9
Kraków	liczba budynków	107
	powierzchnia (m ²)	328 925
	kwota (tys. zł)	135 297,3
Strefa podmiejska	liczba budynków	60
	powierzchnia (m ²)	55 664
	kwota (tys. zł)	28 250,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od gmin KrOF.

Największa skala działań dotyczyć będzie termomodernizacji zewnętrznych elementów budynków – przede wszystkim elewacji i dachów, a także stolarki. Gminy przewidują także modernizację systemów ogrzewania budynków (Tabela 26).

Tabela 26. Potrzeby w zakresie termomodernizacji budynków publicznych w gminach KrOF wg rodzaju działań

Jednostka terytorialna		ocieplenie elewacji	ocieplenie dachu	wymiana stolarki	wymiana kotła	modernizacja instalacji CO	kolektory słoneczne
KrOF	liczba budynków	141	121	71	23	69	34
	powierzchnia (m ²)	358 429	335 126	270 697	30 752	265 271	57 086
Kraków	liczba budynków	102	98	60	4	57	3
	powierzchnia (m ²)	317 624	301 574	255 517	1 656	248 056	14 002
Strefa podmiejska	liczba budynków	39	23	11	19	12	31
	powierzchnia (m ²)	40 806	33 553	15 180	29 096	17 215	43 084

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od gmin KrOF.

Należy podkreślić iż wszystkie gminy KrOF są obecnie na etapie opracowywania planów gospodarki niskoemisyjnej, których elementem będzie szczegółowa

inwentaryzacja zużycia energii, emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń z obszaru gmin.

Gospodarka wodno-ściekowa

KrOF cechuje się stosunkowo dobrym, na tle Polski, a zwłaszcza regionu dostępem ludności do wodociągów (por. poniższa tabela). W ostatniej dekadzie poprawiła się znacząco sytuacja w tym zakresie w strefie podmiejskiej – zwłaszcza zaś – w obszarach wiejskich tejże strefy, gdzie w 2012 r. udział ludności korzystającej z wodociągu przekroczył 80%.

Tabela 27. Odsetek ludności korzystającej z infrastruktury wodno-kanalizacyjnej

Jednostka terytorialna	odsetek ludności korzystającej z							
	wodociągów		kanalizacji		oczyszczalni ścieków			
					ogółem		z podwyższonym usuwaniem biogenów	
	2003	2012	2003	2012	2003	2012	2003	2012
KrOF, w tym:	89,5	95,6	73,7	78,1	74,9	77,1	16,9	72,9
Kraków	93,3	99,7	88,5	91,1	90,9	91,0	19,7	90,2
strefa podmiejska	77,5	84,1	26,8	41,7	24,2	38,5	7,9	24,8
miasta ogółem	93,4	99,5	87,5	90,4	89,3	90,2	20,7	89,3
miasta w strefie podmiejskiej	96,0	96,9	72,8	81,8	66,8	79,1	34,2	77,5
wieś	72,3	80,6	13,8	30,8	12,1	27,4	0,5	10,4
województwo małopolskie	70,8	76,3	46,5	55,1	49,8	58,1	20,2	45,8
Polska	85,1	87,9	57,4	64,3	58,2	68,6	30,5	54,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa przestrzennego zróżnicowania dostępu do wodociągów (Rysunek 24) pokazuje jednak iż wciąż na terenie KrOF pozostają obszary o dostępności do wodociągów znacząco odbiegającej od standardów dla Polski i regionu – zwłaszcza gmina Igołomia-Wawrzeńczyce i Biskupice, gdzie z wodociągów korzystało odpowiednio 33 i 59% ludności.

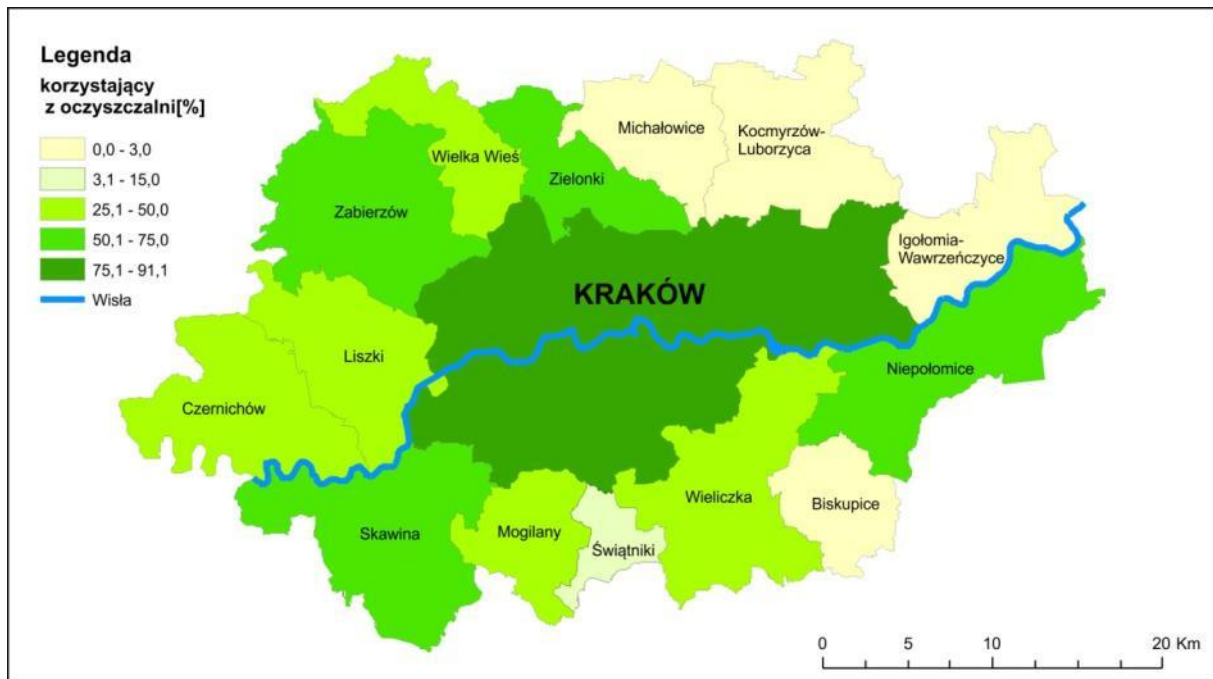

Rysunek 24. Odsetek ludności korzystający z wodociągu w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

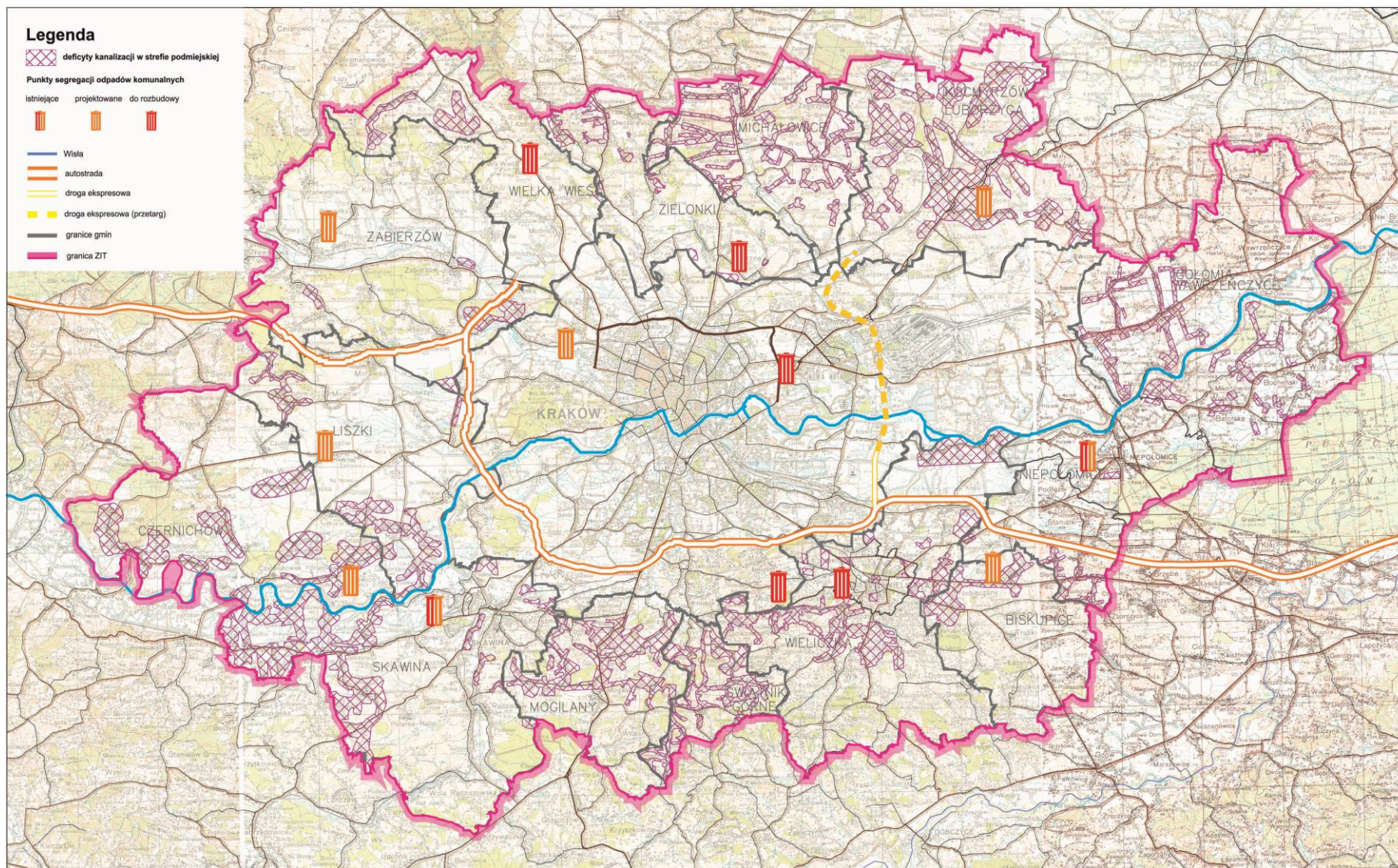
W latach 2003-2012 poprawiła się sytuacja w zakresie dostępu ludności KrOF do kanalizacji i oczyszczalni ścieków. Wskaźniki w tym zakresie w KrOF ujmowanym całościowo znacząco przekraczają średnią zarówno dla regionu jak i dla Polski (Tabela 27). Zwraca uwagę zwłaszcza znacząca jakościowa poprawa – w 2003 r. z oczyszczalni ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów korzystało zaledwie kilkanaście % mieszkańców, w 2012 – 73%. Dostęp do infrastruktury kanalizacyjnej wykazuje jednak ogromne dysproporcje wewnątrz obszaru funkcjonalnego. Podczas gdy w Krakowie z urządzeń kanalizacyjnych korzysta powyżej 90% mieszkańców, a w miastach strefy podmiejskiej – powyżej ¾ ludności, na obszarach wiejskich jedynie ok. 30% mieszkańców posiada dostęp do kanalizacji, a 27% korzysta z oczyszczalni ścieków – w tym tylko 10% z oczyszczalni o wysoko efektywnych technologiach oczyszczania.

Dysproporcje widoczne są także w ujęciu gminnym (Rysunek 25) – w gminie Biskupice w 2012 r. nie było osób korzystających z oczyszczalni, w kilku gminach w północno-wschodniej części KrOF odsetek korzystających z oczyszczalni wynosił poniżej 3%. Zwraca uwagę zwłaszcza gmina Michałowice – cechująca się w ostatniej dekadzie znaczącą dynamiką wzrostu ludności. Bardziej szczegółowy obraz deficytów kanalizacyjnych w KrOF przedstawiono na mapie (Rysunek 26).

Rysunek 25. Odsetek ludności korzystający z oczyszczalni ścieków w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rysunek 26. Deficyty kanalizacyjne w strefie podmiejskiej i punkty selektywnego odbioru odpadów komunalnych (PSZOK)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych gmin KrOF

Gospodarka odpadami komunalnymi

Według danych szacunkowych około 61% wytworzonych w województwie małopolskim odpadów powstało na terenach miejskich, w tym 37% odpadów generowanych jest trzech największych miastach regionu – w tym w Krakowie. Na przełomie ostatnich lat ilość odbieranych tu odpadów komunalnych utrzymuje się na podobnym poziomie, z lekką tendencją wzrostową³¹. Od 2005 roku systematycznie wzrasta ilość odpadów zbieranych selektywnie, mimo to ich udział w ilości zbieranych odpadów komunalnych jest wciąż niezadowalający. W 2013 r. wyniósł 15,6%.

Poziom ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji w 2013 roku nie został osiągnięty przez 4 gminy (dopuszczona do składowania masa odpadów ulegających biodegradacji wyniosła w roku 2013 50% tych odpadów wytworzonych w 1995 r.): Michałowice – 61%, Wielka Wieś – 53%, Zabierzów – 74% i Zielonki – 91%. Tylko jedna gmina (Świątniki Górne) w 2013 r. nie osiągnęła wymaganego (12%) poziomu recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła oraz 6 gmin nie osiągnęło wymaganego poziomu (36%) recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych.³²

Województwo małopolskie zostało podzielone na regiony gospodarki odpadami komunalnymi. Cały obszar KrOF należy do zachodniego regionu gospodarki odpadami. Regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych na terenie KrOF zestawiono w Tabeli 28.

Tabela 28. Regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych na terenie KrOF (wszystkie w Krakowie)

Instalacje do mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych			
Nazwa i adres instalacji	Podmiot eksploatujący	Zdolności przerobowe [Mg/rok]	
		część mechaniczna	część biologiczna
ul. Krzemieniecka 40	Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o.o. w Krakowie	104 000	50 000
ul. Półanki 64	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Van Gansewinkel Kraków Sp. z o.o.	128 000	36 000
Instalacje do przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów			

³¹ Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego, 2012 r.

³² Prognoza oddziaływania na środowisko

Kompostownia odpadów zielonych Barycz ul. Krzemieniecka 40	Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania w Krakowie	16 000	
Kompostownia odpadów organicznych SITA Małopolska ul. Kosiarzy 5A	SITA Małopolska Sp. z o.o. Kraków	6 000	
Składowiska odpadów komunalnych			
Nazwa i adres instalacji	Podmiot eksploatujący	masa odpadów do przyjęcia Mg	masa odpadów zeskładowanych Mg
Składowisko odpadów komunalnych Barycz ul. Krzemieniecka 40	Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania w Krakowie	344 000	1 644 458,6

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego za okres od 1 stycznia 2011 r. do 31 grudnia 2013 r.

Ponadto w Krakowie funkcjonowały dwie sortownie zmieszanych odpadów komunalnych oraz sortownia odpadów opakowaniowych.³³ W stolicy Małopolski powstaje „Zakład termicznego Przekształcania Odpadów” (spalarnia) ukończenie projektu i uruchomienie zakładu przewidziane jest na IV kwartał 2015 roku. Podstawowym założeniem systemu gospodarki odpadami jest rozbudowa istniejącego systemu z jednoczesnym zastosowaniem instalacji do termicznego przekształcania frakcji resztkowej zmieszanych odpadów komunalnych (strumień zmieszanych odpadów z terenów objętych selektywną zbiórką i balast po sortowaniu selektywnie zbieranych odpadów komunalnych). Powstała instalacja będzie również produkować energię elektryczną i ciepłą z odpadów komunalnych.

Tabela 29. Istniejące i planowane stałe PSZOK w KrOF

Gmina	Adres PSZOK (stałe)	Potrzeba modernizacji lub utworzenia nowego PSZOK
Biskupice	brak	PSZOK stacjonarny planowany w miejscowości Bodzanów, na działce nr 695
Czernichów	brak stałego PSZOK	PSZOK na terenie oczyszczalni ścieków w Wołowicach (opcjonalnie wobec wspólnego z gm. Liszki)
Igołomia-Wawrzeńczyce	brak danych	
Kocmyrzów-Luborzycza	brak stałego PSZOK	PSZOK stacjonarny planowany do realizacji w Wysiołku Luborzyckim, Działki nr 135 i 138 (w części).
Kraków	Lamusownia, ul. Nowohucka 1d; Punkt gromadzenia odpadów wielkogabarytowych, ul. Krzemieniecka	Planowana jest rozbudowa i automatyzacja linii technologicznej sortowni odpadów komunalnych Barycz w Krakowie.

³³ Sprawozdanie z realizacji Planu Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego za okres od 1 stycznia 2011 r. do 31 grudnia 2013 r.

Gmina	Adres PSZOK (stałe)	Potrzeba modernizacji lub utworzenia nowego PSZOK
Liszki	brak stałego PSZOK	Planowany PSZOK na terenie sołectwa Kaszów. Inwestycja możliwa do realizacji wraz z gminą Czernichów.
Michałowice	brak	b.d.
Mogilany	brak	nie
Niepołomice	ul. Wodna 2, Niepołomice	Planowana rozbudowa i modernizacja istniejącego PSZOK w ramach ZIT
Skawina	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Skawinie (ZZO) ul. gen. Emila Fieldorfa „Nila” 8	Planuje się rozbudowę ZZO – o stację przeładunkową odpadów zmieszanych oraz linię sortowniczą do sortowania odpadów selektywnie zebranych
Świątniki Górne	brak stałego PSZOK	nie
Wieliczka	ul. Jedynaka 30, Wieliczka	Planowana budowa drugiego PSZOK, obsługującego głównie mieszkańców północnej części Wieliczki.
Wielka Wieś	ul. Krakowska 24, Wielka Wieś	nie
Zabierzów	brak	W trakcie procedowania miejsca w planie zagospodarowania przestrzennego Adres planowanego PSZOK: Rudawa, ul. Dunajewskiego 95
Zielonki	Węgrzce ul. B-5	nie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od Gmin KrOF

Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach³⁴ nakłada na nie obowiązek organizowania punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK), w sposób umożliwiający łatwy dostęp do nich wszystkim mieszkańcom. Lokalizację istniejących i planowanych do realizacji PSZOK (stałych) w KrOF przedstawiono w powyższej tabeli oraz na Rysunek 26.

Warto zauważyć iż wciąż znaczącym problemem są w KrOF dzikie wysypiska śmieci. W grudniu 2013 r. zinventaryzowano na terenie ZIT 179 istniejących wysypisk (z tego 150 w Krakowie), a w całym 2013 r. zlikwidowano 2698 miejsc nielegalnego składowania odpadów, zbierając ponad tysiąc ton odpadów³⁵.

6. Infrastruktura zdrowia i polityka społeczna

Poziom wykluczenia społecznego i przystosowanie infrastruktury dla potrzeb osób starszych

W 2012 r. środowiskową pomocą społeczną objęte 19 tys. gospodarstw w KrOF, z tego ogromna większość – ok. 14,7 tys. (77% takich gospodarstw) – w Krakowie.

³⁴ Dz. U. z 2012 r. poz. 391 z późn. zm.

³⁵ Bank Danych Lokalnych GUS

Liczba osób korzystających z pomocy wynosiła 38,2 tys., z tego 65% w Krakowie (Tabela 30). Natężenie problemów społecznych – biorąc pod uwagę udział osób korzystających z pomocy w ludności miasta – jest w Krakowie zdecydowanie mniejsze niż w Polsce i regionie. Natomiast na tle innych dużych miast natężenie problemów jest średnie. Odsetek osób korzystających z pomocy jest znacznie mniejszy niż w Łodzi czy – ostatnio – Poznaniu, porównywalny z Trójmiastem i Warszawą i znacznie wyższy niż we Wrocławiu.

Tabela 30. Korzystający z pomocy społecznej

Jednostka terytorialna	gospodarstwa domowe [tys.]	osoby w gospodarstwach domowych	
		[tys.]	na 10 tys. miesz.
KrOF	19,0	38,2	371
Kraków	14,7	27,6	364
Strefa podmiejska	4,3	10,6	390
Woj. małopolskie	79	223,5	670
Polska	1194,1	3111,1	810
Warszawa	31,1	55,8	330
Łódź	24,1	42,1	580
Trójmiasto	14,8	25,9	347
Wrocław	7,8	13,2	209
Poznań	14,1	26,8	487

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyższe niż w Krakowie natężenie problemów społecznych występuje w strefie podmiejskiej, zwłaszcza w gminach wiejskich, gdzie z pomocy korzystało 4% ludności. Jednak także w strefie podmiejskiej sytuacja jest bardzo zróżnicowana (Rysunek 27). Najmniejszy odsetek ludności korzystał z pomocy społecznej w Zabierzowie (2%), największy – w Igołomi-Wawrzeńczykach i Biskupicach, gdzie przekraczał 6%. Warto zauważyć, że nawet w przypadku tych ostatnich gmin odsetek korzystających z pomocy był niższy niż w regionie – i znacznie niższy niż w Polsce.

Rysunek 27. Udział korzystających z pomocy społecznej w gminach KrOF w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najczęstszą przyczyną korzystania ze świadczeń pomocy społecznej w 2013 r. było ubóstwo, dotyczące 62% beneficjentów pomocy społecznej. Do najczęstszych przyczyn należały też długotrwała lub ciężka choroba lub niepełnosprawność, a także bezrobocie i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (Tabela 31).

Tabela 31. Odsetek korzystających z pomocy społecznej wg przyczyn korzystania z pomocy (2013)

Jednostka terytorialna	Odsetek korzystających z pomocy z przyczyn:													
	ubóstwo	choroba	bezrobocie	bezradność	niepełnosprawność	ochrona macierzyństwa	wielodzietność	alkoholizm	przemoc w rodzinie	zdarzenie losowe	narkomania	bezdolność	sytuacja kryzysowa	sieroctwo
KrOF	61,7	49,0	48,1	29,8	22,8	12,8	7,6	4,7	2,3	1,0	0,4	0,3	0,1	0,0
Kraków	62,6	52,4	53,1	30,1	18,7	9,9	5,3	4,9	1,9	0,3	0,5	0,1	0,1	0,0
Strefa podmiejska	59,8	41,8	37,4	29,0	31,6	19,0	12,5	4,2	3,3	2,4	0,1	0,8	0,1	0,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Internetowego Obserwatora Statystyk Społecznych (<http://www.obserwator.rops.krakow.pl/>)

Do częstszych przyczyn korzystania z pomocy społecznej należą uzależnienia (alkoholizm lub narkomania), a także przemoc w rodzinie. W obu tych przypadkach liczba korzystających z pomocy wzrosła pomiędzy 2008 i 2013 r. W przypadku

uzależnień wzrost dotyczył Krakowa, natomiast w przypadku przemocy – istotny wzrost nastąpił w strefie podmiejskiej (Tabela 32).

Tabela 32. Korzystający z pomocy społecznej ze względu na uzależnienie lub przemoc w rodzinie

Jednostka terytorialna	Pomoc społeczna z powodu alkoholizmu lub narkomanii				Pomoc społeczna z powodu przemocy w rodzinie			
	Osoby		korzystający/ 10 tys. mieszk.		Beneficjenci		korzystający/ 10 tys. mieszk.	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
KrOF	1900	1970	18,9	19,0	784	911	7,8	8,8
powiat m. Kraków	1229	1431	16,3	18,9	485	494	6,4	6,5
Strefa podmiejska	671	539	26,6	19,6	299	417	11,8	15,2
Małopolskie	11666	11683	35,5	34,8	4109	5552	12,5	16,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Internetowego Obserwatora Statystyk Społecznych (<http://www.obserwator.rops.krakow.pl/>)

Jednym z najczęstszych powodów korzystania z pomocy społecznej jest niepełnosprawność lub ciężka czy długotrwała choroba. W 2013 r. z tych powodów z pomocy społecznej korzystało w KrOF odpowiednio 8,9 tys. i 19,1 tys. osób³⁶. Wg danych spisowych (NSP 2011) w Krakowie mieszkało ok. 107,5 tys. osób niepełnosprawnych, w tym ok. 82 tys. niepełnosprawnych prawnie³⁷. Stanowiło to odpowiednio – 14,2 i 10,8% mieszkańców miasta. W sąsiednich powiatach, na których terenie położona jest strefa podmiejska KrOF odsetek ludności niepełnosprawnej wynosił 13% w powiecie krakowskim i 12,4% w wielickim. Ponad 3 tys. osób (3,3% ludności) w Krakowie posiadało orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności. Warto zauważyć, iż z danych spisowych wynika, iż z problemem niepełnosprawności, zwłaszcza o znacznym stopniu, boryka się większy odsetek osób niż w ośrodkach konkurencyjnych (poza Łodzią).

Tabela 33. Osoby niepełnosprawne w 2011 r. (NSP 2011)

Jednostka terytorialna	osoby niepełnosprawne ogółem		osoby niepełnosprawne prawnie			
			Ogółem		o stopniu niepełnosprawności znacznym	
	tys.	% ludności	tys.	% ludności	tys.	% ludności
Kraków	107,5	14,2	82,1	10,8	3,3	3,3
Powiat krakowski	33,8	13,0	25,3	9,7	3,2	3,2
Powiat wielicki	14,1	12,4	9,6	8,4	2,8	2,8
Polska	4697,0	12,2	3131,5	8,1	2,3	2,3
Woj. małopolskie	394,3	11,8	283,8	8,5	2,8	2,8
Warszawa	178,9	10,5	101,1	5,9	1,7	1,7

³⁶ Wg danych Internetowego Obserwatora Statystyk Społecznych (<http://www.obserwator.rops.krakow.pl/>)

³⁷ Tj. takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony.

Jednostka terytorialna	osoby niepełnosprawne ogółem		osoby niepełnosprawne prawnie			
			Ogółem		o stopniu niepełnosprawności znacznym	
	tys.	% ludności	tys.	% ludności	tys.	% ludności
Łódź	117,1	16,1	79,9	11,0	2,3	2,3
Trójmiasto	98,6	13,2	64,8	8,7	3,0	3,0
Wrocław	77,8	12,3	46,5	7,4	2,1	2,1
Poznań	67,3	12,1	47,2	8,5	2,3	2,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Niepełnosprawność często staje się także powodem wykluczenia społecznego – przejawiającego się nie tylko sytuacją materialną, ale utrudnieniami w dostępie do infrastruktury społecznej – poprzez brak jej przystosowania dla osób o obniżonej sprawności fizycznej. Ilustracją problemów w tym zakresie mogą być placówki kultury. W poniższej tabeli (Tabela 34) przedstawiono sytuację w zakresie dostosowania dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich bibliotek (podstawowej infrastruktury społecznej, występującej w każdej gminie) oraz infrastruktury wyższego rzędu – kin, muzeów i galerii. W przypadku KrOF odsetek bibliotek z wejściem przystosowanym dla niepełnosprawnych wynosi 33%, a oferujących udogodnienia wewnątrz budynku – tylko 14%, przy czym najlepszą sytuacją w tym względzie cechują się miasta w strefie podmiejskiej. Sytuacja w samym Krakowie jest gorsza – 67% obiektów ma przystosowane wejście i tylko 11% umożliwia niepełnosprawnym poruszanie się wewnątrz budynku. Pod tym względem Kraków wyróżnia się negatywnie na tle większości ośrodków konkurencyjnych. Znacznie lepsza jest sytuacja w zakresie obiektów wyższego rzędu – których ponad połowa w Krakowie (gdzie znajduje się większość z nich) i wszystkie w strefie podmiejskiej zapewniają dostęp do budynku. Większość oferuje także udogodnienia wewnątrz obiektu. Związane jest to z dużymi inwestycjami w istniejących muzeach i galeriach, a także dużym udziałem nowych obiektów (zwłaszcza kin), budowanych już jako przystosowane dla osób niepełnosprawnych.

Tabela 34. Przystosowanie obiektów kultury do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich w 2012 r.

Jednostka terytorialna	Biblioteki		Kina, muzea i galerie	
	odsetek obiektów przystosowanych [%]			
	wejście do budynku	udogodnienia a wewnątrz budynku	wejście do budynku	udogodnienia a wewnątrz budynku
KrOF, w tym:	33,1	14,5	53,6	81,7
Kraków	26,8	11,3	50,5	81,1
Strefa podmiejska	41,5	18,9	100,0	85,7
miasta w strefie podmiejskiej	85,7	42,9	100,0	85,7
wieś	39,3	21,4	100,0	50,0
Woj. małopolskie	25,9	11,4	50,2	76,4

Jednostka terytorialna	Biblioteki		Kina, muzea i galerie	
	odsetek obiektów przystosowanych [%]			
	wejście do budynku	udogodnienia a wewnątrz budynku	wejście do budynku	udogodnienia a wewnątrz budynku
Polska	31,6	17,2	58,9	78,5
Warszawa	48,0	26,5	58,5	77,6
Łódź	31,7	26,8	57,4	82,9
Trójmiasto	38,3	20,0	55,6	92,0
Wrocław	55,6	37,8	68,2	100,0
Poznań	25,9	5,6	75,7	67,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przekształcenia struktury wiekowej – starzenie się społeczeństwa i wyzwania z tym związane

Struktura wiekowa KrOF na tle kraju, a zwłaszcza regionu jest mniej korzystna (Tabela 35). Przyczynia się do tego głównie wysoki odsetek osób starszych w Krakowie (choć warto zauważyć iż odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w Krakowie jest najniższy spośród ośrodków metropolitalnych). Strefa podmiejska, zarówno miasta jak i obszary wiejskie charakteryzują się młodszą strukturą wiekową niż przeciętna w Polsce (Tabela 35). W ostatniej dekadzie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym zwiększył się w KrOF o 3 pkt%, a jednocześnie udział osób w wieku przedprodukcyjnym zmalał o blisko 2 pkt%. Jeszcze szybciej proces starzenia się społeczeństwa zachodzi w samym Krakowie, gdzie udział najstarszej grupy ekonomicznej wzrósł z niespełna 17 do 21%. Proces ten zachodzi także na terenie strefy podmiejskiej aglomeracji – choć jest tam znacznie wolniejszy, zwłaszcza na terenach wiejskich.

Tabela 35. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

Jednostka terytorialna	w wieku przedprodukcyjnym			w wieku produkcyjnym			w wieku poprodukcyjnym		
	2003	2008	2013	2003	2008	2013	2003	2008	2013
KrOF, w tym:	18,5	16,9	16,9	65,2	65,6	63,5	16,3	17,6	19,6
Kraków	17	15,5	15,6	66,3	66	63,4	16,8	18,5	21,1
strefa podmiejska	23,6	20,9	20,4	61,8	64,3	63,9	14,6	14,8	15,7
miasta w strefie podmiejskiej	21,3	19,2	19	63,5	64,5	63,2	15,2	16,2	17,8
wieś	24,2	21,4	20,8	61,3	64,2	64,1	14,5	14,4	15,1
województwo małopolskie	23,1	20,4	19,2	61,7	63,5	63,1	15,2	16,1	17,7
Polska	21,9	19,3	18,2	62,9	64,5	63,4	15,2	16,2	18,4
Warszawa	15,2	14,7	16	65,3	64,8	61,6	19,5	20,6	22,4
Łódź	15,2	14	14,1	65,5	65,1	61,6	19,3	20,8	24,3
Trójmiasto	17,6	16,2	15,8	65,5	64,9	62,3	16,9	18,9	21,9
Wrocław	16	14,7	14,9	66,5	66,5	63,6	17,6	18,8	21,5
Poznań	16,8	15,3	15,5	66,9	66,5	63,2	16,4	18,2	21,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przemiany demograficzne, związane z wydłużaniem się przeciętnego trwania życia oraz spadku liczby urodzeń i w efekcie starzenie się populacji, są jednym z najważniejszych wyzwań, przed jakimi stoją społeczeństwa państw członkowskich Unii Europejskiej, w tym Polski. Starzenie wiąże się z wieloma zadaniami dla polityki publicznej, m.in. związanymi ze wzrastającym deficytem systemu emerytur, zwiększaniem się kosztów opieki zdrowotnej i opieki nad osobami w podeszłym wieku oraz ze spowolnieniem wzrostu gospodarczego w związku ze wzrostem obciążeń socjalnych. Główny Urząd Statystyczny w perspektywie roku 2035 przewiduje w swoich prognozach dalsze wydłużanie się trwania życia, co w ocenie tej instytucji będzie powodować przyspieszenie procesu starzenia się polskiego społeczeństwa i wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym. Zmiany te dotyczyć będą także Krakowa i jego obszaru funkcjonalnego, gdzie obecnie odsetek osób w wieku powyżej 65 lat jest wyższy niż przeciętna dla Polski i wynosi 16%, a do 2035 r. wzrośnie do 21%. W wartościach bezwzględnych oznacza to wzrost liczby osób starszych z 180 tys. obecnie do ponad 200 tys. w 2020 r. i ponad ćwierć miliona w 2035. W tym ponad 84 tys. w 2020 i 138 tys. w 2035 r. stanowić będą osoby powyżej 75 roku życia (Tabela 36).

Tabela 36. Liczba ludności powyżej 65-go i 75-go roku życia w roku 2013 oraz prognoza GUS dla lat 2020 i 2035.

Jednostka terytorialna	powyżej 65 roku						powyżej 75 roku					
	tys. osób			odsetek			tys. osób.			odsetek		
	2013	2020	2035	2013	2020	2035	2013	2020	2035	2013	2020	2035
powiaty KrOF*	180,5	214,2	255,1	15,8	18,4	21,5	84,7	84,2	138,2	7,4	7,2	11,7
Kraków	130,0	150,3	166,8	17,1	19,5	21,7	61,0	60,5	93,6	8,0	7,8	12,2
powiat krakowski	35,9	44,9	61,1	13,4	16,7	21,9	17,0	16,7	30,9	6,4	6,2	11,1
powiat wielicki	14,6	19,0	27,3	12,3	15,3	19,8	6,8	6,9	13,7	5,7	5,6	10,0
woj. małopolskie	487,1	579,2	734,7	14,5	17,2	22,1	231,1	228,9	378,1	6,9	6,8	11,4
Polska	5 672,6	6 953,6	8 357,5	14,7	18,4	23,2	2 630,5	2 561,0	4 493,8	6,8	6,8	12,5

Łącznie powiat krakowski, wielicki i miasto Kraków- prognoza GUS dostępna jest wyłącznie dla powiatów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Szacuje się, że około 80% osób starszych cierpi przynajmniej na jedną chorobę przewlekłą czy skutki przebytych wypadków lub urazów, które u co drugiej z nich prowadzą do trwałego upośledzenia sprawności. Do chorób zależnych od wieku, czyli występujących częściej wraz z postępowaniem starzenia, należą przede wszystkim:

otępienie w przebiegu choroby Alzheimera lub innych schorzeń mózgu, depresja, udary i stany poudarowe, niewydolność serca, naczyniowe powikłania miażdżycy, nowotwory, przewlekła choroba nerek, choroba zwyrodnieniowa stawów z osteoporozą, niedożywienie kaloryczno-białkowe, upadki i następne złamania kości, zakażenia i wiele innych. Zaburzenia funkcji narządowych i sensorycznych – wzroku czy słuchu – wymagają przede wszystkim precyzyjnej oceny i określenia wpływu na czynności życia codziennego. Dzięki tak całościowej ocenie geriatrycznej można w sposób celowany i trafnie adresowany leczyć, rehabilitować i protezować możliwe do wyrównania deficyty funkcjonalne, jak również planować dalsze etapy opieki zdrowotnej i społecznej we współpracy z opieką długoterminową³⁸. Mając na względzie powyższe dane demograficzne szczególnego znaczenia nabiera zapewnienie osobom starszym i przewlekle chorym odpowiedniej opieki. W Polsce opieka ta jest sprawowana w ramach współdziałania dwóch sektorów: opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, a jej zasadniczym celem jest, oprócz organizowania opieki, udzielanie wsparcia w sposób umożliwiający jak najdłuższe funkcjonowanie tych osób w środowisku lokalnym.

Osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, a której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej.³⁹ W woj. małopolskim w 2013 r. funkcjonowało 87 domów pomocy społecznej (DPS) – o dwa mniej niż rok wcześniej. Jednak tylko stosunkowo niewielka liczba DPS - 23 placówki - przeznaczona jest dla osób w podeszłym wieku. W Krakowie funkcjonuje 15 DPS, kolejne 9 – w powiecie krakowskim, a 3 – w powiecie wielickim.

Opieka nad osobami starszymi sprawowana jest także w ramach ośrodków stacjonarnej opieki zdrowotnej – zakładów opiekuńczo leczniczych, pielęgnacyjno-opiekuńczych i hospicjów. W województwie małopolskim w 2012 r. funkcjonowały 44 tego typu obiekty, dysponujące łącznie 2,8 tys. łóżek. Największą bazą w regionie dysponuje Zakład Opiekuńczo – Leczniczy w Krakowie, którego udział w ogólnej liczbie łóżek w placówkach tego typu w regionie wynosi 17,7%, a w Krakowie – 39%.

Tabela 37. Liczba łóżek w zakładach stacjonarnej opieki zdrowotnej

Rodzaj zakładu		rok	Polska	Woj. małopolskie
Zakłady opiekuńczo-lecznicze		2010	19 250	2 158
		2012	21 143	2 548
Zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze		2010	5 688	97
		2012	6 716	97
Hospicja		2010	1 126	86
		2012	1 389	179
Łącznie	łóżka ogółem	2010	26 064	2 341
		2012	29 248	2 824

³⁸ O sytuacji ludzi starszych, pod. red. Józefiny Hryniewicz, Warszawa 2012 r.

³⁹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

łóżka na 10 tys. ludności	2010	6,8	7,0
	2012	7,6	8,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Uzupełnieniem ww. instytucji jest sieć placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku - domów opieki”, „domów seniora”, „pensjonatów”, „domów spokojnej jesieni”, „domów dla emerytów”, prowadzonych na zasadzie działalności gospodarczej lub przez organizacje kościelne czy organizacje pozarządowe na zasadzie tzw. działalności statutowej.⁴⁰ W Krakowie funkcjonują 3 takie placówki, kolejne 3 – w powiecie wielickim, a dwie – w powiecie krakowskim.

Istotnym elementem opieki nad osobami starszymi są dzienne domy pomocy, których usługi świadczone są również osobom zamieszkującym z rodziną, która nie jest w stanie zapewnić im pomocy z uwagi na wykonywanie pracy zarobkowej, wiek, chorobę. W diagnozie zasobów pomocy społecznej województwa⁴¹ zasób tego typu ośrodków w skali regionu określono jako „niezwykle ubogi”. Obecnie w całym KrOF funkcjonuje 5 dziennych domów pomocy – wszystkie w Krakowie.

Dostęp do infrastruktury zdrowotnej

W ramach dostępnych danych można przyjąć, że tendencje epidemiologiczne dotyczące głównych problemów zdrowotnych są wzrostowe w tych samych obszarach od 2008 roku. Główną przyczyną zgonów były choroby układu krążenia. Współczynniki umieralności z powodu chorób układu krążenia były niższe od danych ogólnopolskich, ale jednocześnie wyższe od średniej europejskiej. Drugą co do wielkości przyczyną zgonów w Krakowie były nowotwory. Współczynniki umieralności z powodu nowotworów były niższe od ogólnopolskich w przypadku mężczyzn, ale wyższe w przypadku kobiet. Spośród zachorowań na nowotwory złośliwe u mężczyzn najwyższy odsetek dotyczył nowotworów płuc, gruczołu krokowego i jelita grubego. W przypadku kobiet: nowotwory złośliwe piersi, płuca i szyjki macicy. W porównaniu z mieszkankami UE Polki charakteryzują się wysoką zachorowalnością na raka szyjki macicy i na raka żołądka. Powyższa analiza wybranych aspektów sytuacji demograficznej i epidemiologicznej umożliwia ustalenie dalszych kierunków działań Miasta w zakresie ochrony zdrowia, w tym w szczególności:

- w zakresie chorób cywilizacyjnych – koncentracja na oddziaływaniu na świadomość społeczną i profilaktykę zdrowotną oraz działania na rzecz obniżenia wskaźników umieralności z powodu nowotworów złośliwych płuc, piersi, macicy, jelita grubego, prostaty i tarczycy;
- działania na rzecz rozwoju dostępnych i wysokiej jakości usług zdrowotnych, skierowanych do osób starszych;

⁴⁰ „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego”, w ramach projektu „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej - Etap I”, Kraków 2012

⁴¹ Ibidem

- działania na rzecz rozwoju dostępnych i wysokiej jakości usług zdrowotnych, szczególnie w zakresie onkologii, kardiologii, psychiatrii, ginekologii, położnictwa i neonatologii, w tym dostosowanie pomieszczeń i urządzeń miejskich podmiotów leczniczych do obowiązujących przepisów prawa.

W 2012 r. na terenie Krakowa działało 14 placówek lecznictwa zamkniętego, będących samodzielnymi publicznymi zakładami opieki zdrowotnej, w tym 13 szpitali (w tym 2 szpitale resortowe, 1 szpital psychiatryczny) i 1 zakład opiekuńczo-leczniczy posiadający oddział szpitalny. Placówki te dysponowały łącznie 4868 łózkami (bez szpitala psychiatrycznego, który dysponował 786 łózkami).

Ponadto w Krakowie funkcjonowało 25 placówek będących przedsiębiorstwami leczniczymi, w tym 12 szpitali niepublicznych (w tym 3 szpitale psychiatryczne), 8 zakładów opiekuńczo leczniczych (w tym 1 zakład opieki hospicyjnej) dysponujących łącznie 2134 łózkami.

Gmina Miejska Kraków jest podmiotem tworzącym dla trzech jednostek lecznictwa zamkniętego:

- Szpitala Miejskiego Specjalistycznego im. Gabriela Narutowicza w Krakowie;
- Szpitala Specjalistycznego im. Stefana Żeromskiego SPZOZ w Krakowie;
- Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego w Krakowie.

Szpitale, dla których Gmina Miejska Kraków jest podmiotem tworzącym dysponowały w 2012 r. łącznie 1036 łózkami, co stanowiło 21,28 % wszystkich łóżek spośród samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej funkcjonujących na terenie miasta Krakowa.

Ponadto na obszarze KrOF szpitale funkcjonowały jedynie w Skawinie (362 miejsca) i Niepołomicach (10 miejsc), a zatem podmioty lecznicze znajdujące się na terenie Krakowa świadczą usługi zdrowotne nie tylko dla mieszkańców miasta, ale także znacznej części gmin i powiatów ościennych. Świadczą o tym także dane dotyczące miejsca zamieszkania pacjentów szpitali miejskich w Krakowie. W latach 2011-2013 w Szpitalu Specjalistycznym im. Stefana Żeromskiego SPZOZ (w tym jego Szpitalnego Oddziału Ratunkowego) 37% pacjentów stanowili mieszkańcy gmin wchodzących w skład KrOF. Najwięcej świadczeń udzielono dla mieszkańców gminy Wieliczka, Niepołomice, Biskupice i Kocmyrzów – Luborzyca. W tym samym okresie w Szpitalu Miejskim Specjalistycznym im. Gabriela Narutowicza (w tym jego SOR) mieszkańcy gmin KrOF stanowili 31% pacjentów (najwięcej świadczeń udzielonych zostało mieszkańcom gmin Zabierzów, Zielonki i Wielka Wieś). W latach 2010-2012 do Zakładu Opiekuńczo – Leczniczego w Krakowie przyjętych zostało 981 osób, w tym z Krakowa 650 osób, a z terenu całego województwa małopolskiego 331, w tym z gmin KrOF.

Zgodnie z danymi opracowanymi przez Małopolski Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia ok. 42% szpitalnych świadczeń zdrowotnych udzielanych przez podmioty lecznicze z terenu Miasta Krakowa dotyczy mieszkańców z terenu powiatu krakowskiego i wielickiego (liczba świadczeń w powiecie krakowskim i wielickim – 52 090, liczba świadczeń w mieście Kraków – 121 940). W przypadku ambulatoryjnej

opieki zdrowotnej udział ten wynosi ok. 23 % (liczba świadczeń w powiecie krakowskim i wielickim – 491 580, liczba świadczeń w mieście Kraków – 2 117 610). Kraków stanowi zatem najistotniejszy dla całego KrOF i okolicznych powiatów ośrodek usług zdrowotnych. Liczba łóżek szpitalnych w przeliczeniu na 10 tys. ludności była w Krakowie wysoka na tle analogicznych wskaźników dla Polski i regionu, co jest jednak zrozumiałe ze względu na jego rangę osadniczą i świadczenie usług dla mieszkańców znacznie większego obszaru. Należy przy tym zauważyć, że woj. małopolskie cechuje się niższą dostępnością do usług szpitalnych niż przeciętna dla Polski (Tabela 38). W porównaniu z największymi ośrodkami miejskimi w Polsce (centrami aglomeracji monocentrycznych) wskaźnik nasycenia kształtuje się na średnim poziomie. Kraków przewyższa pod względem zaopatrzenia w łóżka szpitalne Warszawę jednak nie dorównując wskaźnikom dla Poznania, Wrocławia i Łodzi.

Tabela 38. Łóżka szpitalne w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności

Jednostka terytorialna	liczba łóżek na 10 tys. ludności	
	2008	2012
powiaty KrOF*	53,6	56,3
Kraków	74,5	79,7
powiat krakowski	13,7	13,7
powiat wielicki	0,9	0,9
woj. małopolskie	44,2	44,6
Polska	48,1	49,0
Warszawa	62,3	71,6
Łódź	76,9	80,6
Wrocław	76,2	86,1
Poznań	104,0	109,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

7. Relacje sieciowe w ramach KrOF

Zarządzanie rozwojem w obszarze metropolitalnym jest dziś jednym z najtrudniejszych wyzwań w sferze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów. Pomimo wskazania w KPZK 2030 obligatoryjności utworzenia tzw. miejskich obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich, przeszkody natury społecznej – brak umiejętności współpracy – mogą stać na przeszkodzie wykorzystaniu posiadanych potencjałów. Szczególnie waży przy tym brak utrwalonych instytucji współzarządzania i zarządzania wielopodmiotowego: tj. pomiędzy różnymi poziomami zarządzania terytorialnego i różnymi sektorami (publicznym, prywatnym i społecznym). Brak obligatoryjnych instrumentów zarządzania w skali obszaru metropolitalnego powoduje konieczność oparcia narzędzi zarządzania na zasadach partnerskiego dialogu, czego przykładem jest przygotowanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Warto odwołać się też do doświadczeń, polegających na dobrowolnych inicjatywach wspólnego świadczenia usług komunalnych. W KOM doświadczenia takie istnieją i dotyczyły: transportu zbiorowego, gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami. W przypadku

transportu zbiorowego przewozy były wykonywane na terenie Krakowa oraz 15 gmin aglomeracji krakowskiej (Czernichów, Iwanowice, Kocmyrzów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Skąta, Skawina, Słomniki, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki), w ramach zawartych porozumień międzygminnych.

W 2007 r. 52 gmin obszaru metropolitalnego podpisały porozumienie o utworzeniu Rady Krakowskiego Obszaru metropolitalnego, która stanowić miała platformę porozumienia i współpracy zainteresowanych podmiotów samorządowych dla podejmowania działań służących poprawie jakości warunków życia mieszkańców. Współpraca partnerów miała polegać na podejmowaniu działań mających na uwadze przyjazny środowisku rozwój całości przestrzeni społeczno-gospodarczej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju przestrzennego. Jednym z elementów porozumienia miało być stworzenie wspólnej strategii rozwoju obszaru metropolitalnego. Przedstawiciele gmin podkrakowskich biorą także udział w opracowaniu nowej Strategii Rozwoju Krakowa.

Do najważniejszych wyzwań związanych z systemem zarządzania w KrOF należy zaliczyć:

- koordynację polityk przestrzennych – sprzyjającą realizacji polityki miasta zwartego i zapobiegającą zjawisku *urban sprawl*,
- politykę transportową, w tym kształtowania kultury mobilności sprzyjającej zwiększaniu udziału ekologicznych środków transportu (transport zbiorowy i rowerowy) i łagodzącą konflikty między mieszkańcami centrum aglomeracji i dojeżdżającymi do pracy;
- opracowanie wspólnej oferty inwestycyjnej, zwłaszcza w oparciu o tereny *brownfield* i jednolitej promocji gospodarczej obszaru,
- promocję turystyczną KrOF opartą o uznaną markę Krakowa,
- kształtowanie tożsamości metropolitalnej.

8. Problemy i wyzwania rozwojowe w opinii podmiotów z gmin KrOF

Zebranie uwag i propozycji do założeń do Strategii ZIT było jednym z celów spotkań informacyjno-konsultacyjnych przeprowadzonych w Gminach KrOF, w których udział brali przedstawiciele sektora publicznego, społecznego i biznesowego⁴². Wyniki spotkań pozwalają na porównanie problemów i wyzwań rozwojowych dla KrOF jakie identyfikowali mieszkańcy i przedstawiciele podmiotów działających w poszczególnych gminach, a także ich przestrzenne zróżnicowanie w KrOF (Tabela 39).

W opinii uczestników warsztatów najistotniejszym problemem metropolii krakowskiej jest niedorozwój systemów transportowych. Problemy transportowe wskazywane były zarówno w Krakowie jak i we wszystkich gminach strefy podmiejskiej. W

---

⁴²Realizatorem spotkań (warsztatów), które odbyły się w okresie od 8 grudnia 2014 do 17 lutego 2015 był FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji. Odbyły się dwa spotkania w Krakowie (z przedstawicielami Rady Miasta oraz Rady Pożytku Publicznego) oraz po jednym spotkaniu w każdej z gmin strefy podmiejskiej.

większości gmin strefy podmiejskiej wskazywano na problemy z dojazdem do Krakowa – jedynie w Niepołomicach i Zabierzowie – problemem są dojazdy także w kierunku gminy. Najważniejszym wyzwaniem jest budowa systemu zintegrowanego transportu zbiorowego – problem ten wskazywany był w każdej z gmin. Zwracano zwłaszcza uwagę na brak w większości gmin wygodnej alternatywy dla podróży samochodem do centrum Krakowa, w tym niski komfort i bezpieczeństwo połączeń prywatnych przewoźników (wysoko oceniono ich jedynie w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce). Poza budową infrastruktury transportu zbiorowego (SKA, tramwaje, autobusy metropolitalne), zwracano także uwagę na kwestie poprawy integracji transportu zbiorowego: dopasowania rozkładów jazdy do potrzeb mieszkańców, zintegrowanie transportu autobusowego i szynowego (węzły przesiadkowe), budowę parkingów P&R, poprawę bezpieczeństwa ciągów pieszych i rowerowych, a także konieczność dostosowania oferty kolei aglomeracyjnej pod względem konkurencyjności kosztowej. Wysoki priorytet wg uczestników w większości gmin ma także rozbudowa infrastruktury drogowej – zarówno w aspekcie dostępności zewnętrznej gminy jak i poprawa infrastruktury lokalnej. Niewystarczająca dostępność drogowa oceniana jest jako czynnik w sposób negatywny wpływający na rozwój społeczno-gospodarczy – zarówno w aspekcie inwestycyjnym (zwłaszcza w kontekście dojazdu do terenów inwestycyjnych w gminie) jak i dostępności rynku pracy i usług publicznych w Krakowie.

Priorytetowymi zadaniami są także kwestie ochrony środowiska, przede wszystkim w zakresie likwidacji niskiej emisji (w tym rozbudowę sieci ciepłowniczej w Krakowie oraz likwidację nieekologicznych źródeł ciepła), termomodernizacji oraz rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej. W niektórych gminach strefy podmiejskiej barierą dla dalszego rozwoju jest także niedostateczny rozwój systemu wodociągowego. W kilku gminach zwracano uwagę na niską świadomość ekologiczną mieszkańców (w tym problem zaśmiecenia czy spalania odpadów), a także bariery – zarówno ekonomiczne jak i związane przyzwyczajeniami (kominki) w likwidacji palenisk domowych.

W sześciu gminach wskazano na zjawisko suburbanizacji (w jednej – jej początki), a jako jej konsekwencję – konieczność działań sprzyjających integracji między zasiedzonymi a nowymi mieszkańcami. Niska jest natomiast świadomość przestrzennych skutków suburbanizacji – tylko w jednej gminie wskazano na konieczność koordynacji w zakresie planowania przestrzennego. W Krakowie jako istotne zagadnienie wskazano także rozwój terenów zielonych.

W Krakowie i pięciu gminach (są to gminy z istniejącymi już SAG) wskazywano na konieczność rozwoju infrastruktury i dostępności drogowej stref aktywności gospodarczej –. Wskazywano także na konieczność inwestowania w kompetencje zawodowe. Uczestnicy warsztatów w Krakowie wskazywali także innowacyjność jako jedną z płaszczyzn współpracy w KrOF.

W zakresie polityki społecznej największym wyzwaniem wg uczestników warsztatów są działania związane ze starzeniem się społeczeństwa i zapewnieniem dziennej opieki nad osobami niesamodzielnymi. W czterech gminach wskazano także na

konieczność rozwoju opieki przedszkolnej. Zauważono także rolę organizacji społecznych, w zakresie działań związanych z integracją, pomocą społeczną (w tym dla osób starszych) oraz kulturą. Ważnym zagadnieniem jest także integracja społeczna oraz rozwój infrastruktury ochrony zdrowia służącej wszystkim mieszkańcom KrOF.

Wskazywano także na duży potencjał, zarówno gospodarczy (turystyka) jak i społecznych działań związanych z kulturą, czasem wolnym a także ochroną i wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego (w tym produktów lokalnych) i przyrodniczego. Brak możliwości finansowania w ramach ZIT projektów związanych z uczestnictwem w kulturze i ochroną dziedzictwa był wskazywany jako jeden z istotnych deficytów mechanizmu ZIT.

Tabela 39. Problemy i wyzwania rozwojowe w opinii uczestników warsztatów w gminach KrOF

Gmina / Problem/wyzwanie	Czernichów	Igołomia-Wawrzęczyce	Kocmyrzów-Luborzyca	Liszki	Michałowice	Mogilany	Skawina	Świątynki Górne	Wielka Wieś	Zabierzów	Zielonki	Biskupice	Niepołomice	Wieliczka	Kraków	Liczba wskazań
rozwój infrastruktury stref aktywności gospodarczej																6
rozwój szkolnictwa zawodowego																5
poprawa infrastruktury drogowej w gminie																13
poprawa zewnętrznej dostępności komunikacyjnej (drogowej)																12
rozwój zintegrowanego transportu publicznego																15
rozwój infrastruktury rowerowej																5
budowa P&R																8
brak bezpiecznych ciągów pieszych przy drogach (w tym dojście do punktów przesiadkowych)																4
dopasowanie rozkładów jazdy komunikacji publicznej do potrzeb mieszkańców																3
niska jakość prywatnych przewoźników																3
autobus aglomeracyjny																4
tramwaj																2
rozwój i integracja połączeń kolejowych/niska konkurencyjność obecnie																6
zaopatrzenie w wodę																4

Gmina / Problem/wyzwanie	Czernichów	Igołomia-Wawrzętyce	Kocmyrzów-Luborzyca	Liszki	Michałowice	Mogilany	Skawina	Świątniki Górne	Wielka Wieś	Zabierzów	Zielonki	Biskupice	Niepołomice	Wieliczka	Kraków	Liczba wskazań
przestarzała infrastruktura energetyczna																1
niewystarczająco rozwinięta infrastruktura ochrony środowiska (kanalizacja, oczyszczalnia)																9
niski poziom bezpieczeństwa środowiskowego (osuwiska, powódź)																3
likwidacja niskiej emisji																11
bariery dla wymiany ogrzewania: ekonomiczne, przyzwyczajenia (kominki)																4
termomodernizacja budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej, OZE																8
niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców																3
odpady azbestowe																1
suburbanizacja		*														6(7)
brak koordynacji w zakresie planowania przestrzennego																1
rozwój terenów zieleni																1
niewystarczająca ilość miejsc przedszkolnych												**				3(4)

Gmina / Problem/wyzwanie	Czernichów	Igołomia-Wawrzęczyce	Kocmyrzów-Luborzyca	Liszki	Michałowice	Mogilany	Skawina	Świątyni Górne	Wielka Wieś	Zabierzów	Zielonki	Biskupice	Niepołomice	Wieliczka	Kraków	Liczba wskazań
wsparcie osób niesamodzielnych i ich opiekunów/polityka senioralna																11
integracja społeczna																3
integracja nowych i starych mieszkańców																6
potrzeba wsparcia dla organizacji pozarządowych																5
ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturalnego, materialnego i niematerialnego oraz przyrodniczego																5
niewystarczająca oferta w zakresie kultury i czasu wolnego dla wszystkich mieszkańców																4
rozwój ekonomii społecznej																1

*zdiagnozowano pierwsze symptomy suburbanizacji, **problem zdiagnozowano jako możliwy do pojawienia się w przyszłości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Raportu z realizacji spotkań informacyjno-konsultacyjnych dotyczących instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych oraz „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego” w gminach tworzących Stowarzyszenie Metropolia Krakowska*

Ważnym elementem przy formułowaniu celów, priorytetów i działań Strategii ZIT były wyniki konsultacji przeprowadzonych w październiku 2014 r z przedstawicielami Gmin Związku ZIT (Stowarzyszenia Metropolia Krakowska). Objęły one wskazaną w poprzednim rozdziale ocenę ważności czynników analizy SWOT oraz dyskusje i grupowe wywiady pogłębione (FGI) w grupach wójtów i burmistrzów oraz koordynatorów gminnych ZIT.

Do najistotniejszych wyników konsultacji należą następujące opinie:

- Dotyczące znaczenia ZIT dla współpracy metropolitalnej i rozwoju obszaru:
  - Gminy widzą konieczność współpracy, aby móc odpowiadać na zwiększające się oczekiwania mieszkańców,
  - Od dawna istniała potrzeba współpracy w obszarze metropolitalnym Krakowa,
  - Nie ma złotego środka wg którego można wyznaczyć granice KrOF, choć wskazuje się raczej na potrzebę poszerzenia OF,
  - Nowe podejście w postaci formuły ZIT stworzyło faktyczną platformę współpracy, oferując wsparcie finansowe przedsięwzięć gmin metropolitalnych,
  - Gminy podmiejskie mają za sobą doświadczenia współpracy, są więc dość optymistycznie nastawione do możliwości przetrwania współdziałania poza najbliższym okresem programowania UE.
- Dotyczące problemów i priorytetów współpracy:
  - To co łączy wspólnoty KrOF to Kraków (jego tożsamość i sąsiedztwo), nie obserwuje się głębszych więzi w ramach obszaru jako takiego – mieszkańcy nie mają poczucia funkcjonowania w obszarze metropolitalnym,
  - Rodzaje interwencji w formule ZIT nie pozwalają na wdrażanie zamierzeń, które – w opinii Gmin ZIT – są priorytetowe dla rozwoju obszaru funkcjonalnego i wchodzących w jego skład gmin,
  - Problem stanowi planowanie i zagospodarowanie przestrzenne, w tym brak koordynacji pomiędzy działaniami gmin, w tym dot. wyznaczania terenów do zabudowy i jej warunków,
  - Głównym priorytetem współpracy powinny być interwencje dotyczące rozwoju systemu drogowego i transportu zbiorowego,
  - Do głównych działań Stowarzyszenia należeć powinno, obok zakończenia prac nad Strategią, poszukiwanie modelowych i systemowych rozwiązań dla poszczególnych obszarów problemowych oraz poszerzanie działań przewidzianych w ramach ZIT o działania komplementarne, szerzej wpisujące się w zidentyfikowane przez partnerów potrzeby.

Warto podkreślić znaczenie, jakie nadawali przedstawiciele Związku ZIT budowie struktur zarządzania rozwojem obszaru KrOF i potrzebie koordynacji działań Gmin w tamach Stowarzyszenia Metropolia. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w charakterze i zakresie Celu 3. Strategii.

O potencjalne obszary współpracy w ramach KrOF pytani byli także uczestnicy warsztatów przeprowadzonych przez MISTiA dla Stowarzyszenia Metropolia Krakowska (zob. rozdz. IV. 8). Współpraca międzygminna dotyczyć powinna w szczególności następujących obszarów:

- Rozwój sieci połączeń drogowych, realizacja inwestycji ukierunkowanych na podniesienie dostępności komunikacyjnej gmin i całej Metropolii Krakowskiej;
- Rozwój zrównoważonego transportu miejskiego (wzmacnianie systemów transportu miejskiego, integracja różnych środków transportu, lepsze dopasowanie rozkładów jazdy, budowa parkingów i miejsc przesiadkowych, inwestycje dotyczące infrastruktury rowerowej);
- Bezpośrednia i pośrednia ochrona środowiska, zwiększenie bezpieczeństwa ekologicznego (rozwój infrastruktury ochrony środowiska, w szczególności inwestycje w gospodarce wodno-ściekowej, realizacja zadań z zakresu poprawy efektywności energetycznej, w szczególności kompleksowa termomodernizacja, poprawa jakości powietrza, w szczególności poprzez programy wymiany źródeł ciepła w indywidualnych gospodarstwach domowych, edukacja ekologiczna);
- Integrująca polityka społeczna - identyfikacja potrzeb oraz integracja instrumentów dla głównych odbiorców tej polityki, w tym rozwój usług opiekuńczych i medycznych, w szczególności dedykowanych osobom starszym i niepełnosprawnym, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;
- Rozwój oferty edukacyjnej, począwszy od etapów najwcześniejszych - żłobek, przedszkole - aż po ofertę szkolnictwa zawodowego;
- Doskonalenie jakości i dostępności usług z zakresu ochrony zdrowia;
- Kreowanie atrakcyjnej dla mieszkańców i gości oferty czasu wolnego (ochrona oraz wykorzystanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturalnego oraz walorów przyrodniczo-krajobrazowych);
- Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym - przeciwdziałanie skutkom klęsk żywiołowych (powodzie, susze, osuwiska, itp.) – wspólne inwestycje, modernizacja zabezpieczeń, właściwe zagospodarowanie przestrzeni;
- Rozwój infrastruktury rozwoju gospodarczego (tworzenie nowych i rozbudowa istniejących stref aktywności gospodarczej, rozwój układu drogowego obsługującego SAG);
- Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne.

Według opinii ankietowanych, współpraca gmin tworzących Stowarzyszenie Metropolia Krakowska pozwoli na:

- Skuteczniejsze pozyskiwanie środków zewnętrznych oraz bardziej efektywną realizację projektów rozwojowych;
- Lepsze zrozumienie problemów i szans rozwojowych, charakterystycznych dla tego obszaru, a w konsekwencji bardziej skuteczne ich rozwiązywanie lub wykorzystywanie;
- Łączenie potencjałów poszczególnych gmin i zaistnienie efektu synergii;

- Wyrównywanie szans oraz podnoszenie jakości życia, pracy i wypoczynku na terenie całego Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- Integrację samorządów poszczególnych gmin.